

הזמן הצהוב

סיקור פועלו של ארקדי
גאידמק בשדרות

מלחמות חורמה

"מעריב" נגד "ידיעות",
ערוץ 10 נגד ערוץ 2

השפעה זרה

כניסת משקיעים
מחו"ל לתקשורת
הישראלית

מכלכלים את השורה

יועצי השיווק הופכים לעורכים

זהר שביט
על חופש
העיתונאים

שהם סמיט
על בני סלע

אביב לביא
על ההכשר
לפרסומת סמויה

חנוך מרמרי
על הגופנים
העבריים

כרמית גיא
על התמסרות
הפרשנים המדיניים

היום יום הולדת

עם הגיליון הזה מתחיל "העין השביעית" את שנתו ה-12. זה תירוץ טוב להתבונן על כברת הדרך שעברה התקשורת הישראלית מאז ינואר 1996. ב-11 השנים שחלפו מאז, התחלפו העורכים הראשיים בשלושת העיתונים הגדולים, הוקם ערוץ 10, השידור הציבורי ובראשו ערוץ 1 איבר ממעמדו, האינטרנט ובתוכו העיתונות המקוונת הפך לאמצעי תקשורת רווח שצריכתו גדלה והולכת, ונולדו מכשירי התקשורת הניידים מהדרור השלישי ההופכים את המידע, גם החוותי, לזמין בכל שעה, בכל מקום.

לטכנולוגיה המתפתחת השפעה עצומה על אורח החיים. כך היה מאז ומתמיד. בתוך 11 שנה התהפך העולם ועמו דפוסי העבודה ומושגי העיתונאות. התהליכים העוברים על התקשורת העולמית ניכרים גם בישראל: מלחמת קיום של העיתונות המורפסת, תחרות מחריפה בתוך העיתונות המשודרת, טשטוש ההגדרה של המלאכה העיתונאית בעיתונות המקוונת, ואובדן ההוות המקצועית של העיתונאים המועסקים במחלקות התוכן של חברות הסלולר. בינואר 2007 עיתונאות היא מושג מעורפל ותקשורת היא עולם אמורפי. חידושי הטכנולוגיה גורמים להתנפצות כימות התקשורת למיליוני תאים ולהפיכת כל אדם לעיתונאי. האינטרנט מציע לכל אחד הזדמנות לחוות את דעתו על כל נושא ולצרוך את רשמיו ותובנותיו של כל אחד, והמכשירים הניידים מזמינים כל עובר אורח לרווח לכל מקום על מראה עיניו או על מה שלבו חפץ. ההתנהלות הזו מביאה לכאורה לשיא את תהליך הדמוקרטיזציה של התקשורת, אבל יש לה תג מחיר גבוה: היא נעשית, לפי שעה מכל מקום, ללא כללים מקצועיים מוגדרים וללא מחויבות למורשת עיתונאית נורמטיבית.

יש לתהליך הזה תוצאות נוספות, חמורות לא פחות: הוא מאיים למנוע מהחברה את היכולת לנהל שיח, הוא משנה את סוג המידע שהיא צורכת, הוא גורר את כלי התקשורת הוותיקים להילחם על קיומם באמצעים המרחיקים אותם ממילוי שליחותם הציבורית, הוא שובר את מסורת ההכשרה העיתונאית והופך את המקצוע לתחנת מעבר בלבד לאנשים צעירים. הטכנולוגיה המתפתחת מכתיבה הגשת מידע שטוח, קליט ומתחלף, ומלחמת הקיום של אמצעי התקשורת הוותיקים גוררת אותם להעניק עדיפות לשיקולים עסקיים על חשבון שליחותם החברתית. הזירה התקשורתית של ראשית 2007 דומה יותר לשוק שבו מכריזים המון רוכלים על סחורתם מאשר לבימה שעליה מתנהל שיח ציבורי חיוני שיש לו מכנה משותף.

ייתכן שאלה הרהורים פסימיים מדי. ייתכן שהם ביטוי לפערי גיל. העובדה היא שהם מטרידים עיתונאים, בעיקר ותיקים, במקומות שונים בעולם עד כדי העלאת רעיון ליצור הבחנה בין עיתונות ליתר האמצעים שבהם עובר מידע. אנחנו, מכל מקום, ב"העין השביעית", מבקשים להמשיך לעקוב בסקרנות אחר ההתפתחויות בעולם התקשורת וגם לשמור על הצלם העיתונאי.

עוזי בנימין

השיווק הוא המסר

- 4 בכלי התקשורת הותיקים | שוקי טאוסיג ואיתמר ב"ז
- 8 בעיתונות החרדית | יובל בלנקובסקי
- 11 אצל הרגולטור | אביב לביא
- 12 בתקשורת הבינלאומית | רפי מן

טורים

- 18 כרמית גיא | מסעותינו עם ראש הממשלה
- 24 חנוך מרמרי | הגמיש, הפטיש ובת הים הקטנה

כתבות

- 14 חדירת הון זר לתקשורת הישראלית | איתי רום ומתן שירם
- 20 תחרות ללא גבולות: ערוץ 2 נגד ערוץ 10 "דיעות אחרונות" נגד "מעריב" | נורית קנטי
- 26 סיקור ירי הקאסמים על שדרות | צביקה גוטליב, רועי כץ
- 38 תרבות הדיווח של כתבי המשטרה | גילי דרובי הישטיין
- 42 מהפך ביחס התקשורת הבריטית לישראל | דני זקן
- 46 מיומנו של רפורטר | עמוס בן-זרד

מאמרים

- 17 זהר שביט | חופש הביטוי של העיתונאים
- 45 מנשה רז | ההונאות של ערוץ 2 וערוץ 10

מדורים

- 31 השורה התחתונה | סיפורים, תגובות, אירועים, צילומים מתוך "עדות מקומית"
- 40 קוראת לילד בשמו | שהם סמיט
- 48 מסיבת עיתונאים | עמוס שוקן מתכתב עם עוזי בנימין

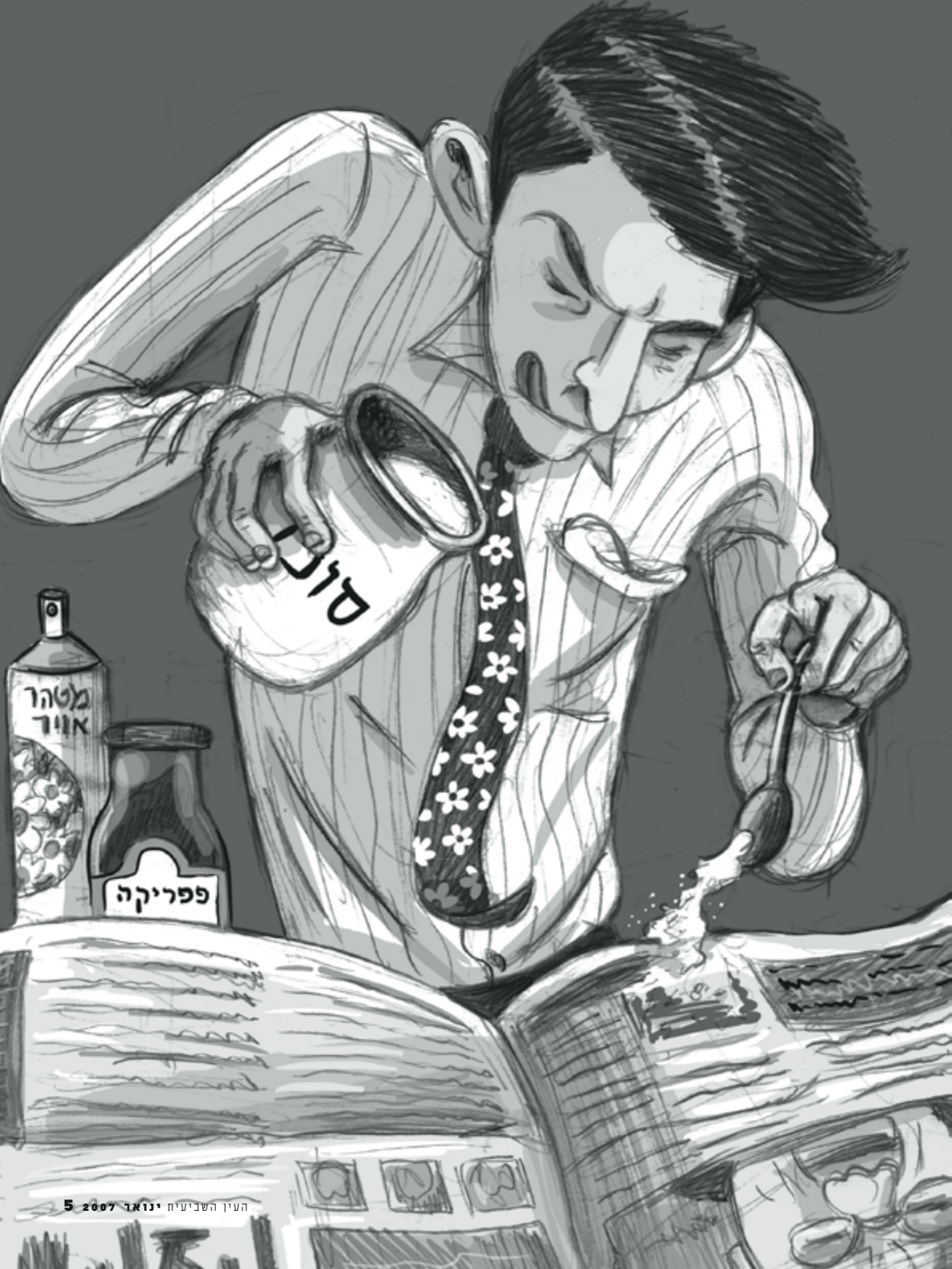
המכון הישראלי לדמוקרטיה
THE ISRAEL DEMOCRACY INSTITUTE

העין השביעית

עורך: עוזי בנימין
מערכת: נחום ברנע, כרמית גיא, רפי מן
ייעוץ: פרופ' ירון אזרחי
פרופ' מרדכי קרמיניצר
פרופ' אבי בן-בסט
עריכה לשונית: מיכל רוזנטל
רכז המערכת: שוקי טאוסיג
עריכה גרפית: סטודיו זה
איור השער: גיא מורד

ת"ד 4702 ירושלים 91046
טלפון: מערכת 02-5392890
פקס: 03-5488633
מנויים ומנהלה: 02-5392888, 02-202222-1-800
כתובתנו באינטרנט: www.idi.org.il
דואר אלקטרוני: shukit@idi.org.il
דפוס: אחוה בע"מ

ISSN 0793-5781

- ◀ משרד הפרסום של אחד העיתונים מנהל לא רק את הקמפיינים הפרסומיים אלא גם יוזם "נושאים חמים" שאליהם יתייחס העיתון בכתבות
- ◀ מומחי מיתוג של אחת מרשתות המקומונים משפיעים על האופן שבו מחולק תקציבה
- ◀ עורך ראשי של אחד העיתונים הסביר לעורך מדור ש"הפורמט נקבע על-ידי טובי הפרסומאים"

לכלכל את השורה

מעורבותם של מומחי שיווק במערכות כלי התקשורת הולכת ומעמיקה, וסדר-היום העיתונאי מוכתב יותר ויותר על-ידי אנשי פרסום

שוקי טאוסיג ואיתמר ב"ז

יחולק התקציב: מהו החלק היחסי שיופנה לתשלום משכורות לצוות המקצועי, למשל, לעומת החלק שיופנה לפרסום עצמי או עיצוב גרפי. עורך מדור סיפר כיצד בתגובה לטענותיו כי העיתון מאבד את אמינותו כשהוא מסתמך בעיקר על הודעות לעיתונות, הסביר לו העורך הראשי כי "הפורמט נקבע על-ידי טובי הפרסומאים".

הקלישאה בדבר תומתם של זמנים עברו נכונה אולי גם במקרה הנדון כאן. בשנות השבעים והשמונים ניהלו גופי תקשורת את הקשר עם משרדי פרסום בעיקר באמצעות מחלקת המודעות שלהם, מספר שמואל ורשבסקי, מותיקי הפרסומאים בארץ ושותף במשרד הפרסום "אדלר חומסקי & ורשבסקי GREY". "הכל השתנה בי-1993, כשהחילה בארץ הטלוויזיה המסחרית וכל מיני מותגים גדולים מהעולם הרשו לעצמם להיכנס ארצה דרך הפרסום בטלוויזיה. אז התחילה המלחמה על תשומת הלב של הצרכן". הקשר, שהתחיל בגלל הצורך בפרסום עצמי, התעצם למציאות שבה אנשי פרסום מעורבים בהתוויית דרך. "אין היום עיתון או כלי תקשורת שלא

פרסום או מומחים למיתוג – בצמתי הכרעה של מערכות עיתונים, חברות טלוויזיה ואתרי חדשות באינטרנט. לא השפעה ישירה של גורמים מסחריים לצורך קידום מוצר או חברה מסוימים, אלא חלחול אטי ועמוק של השקפת עולם. מהפך בתפיסה של כלי התקשורת את עצמם, את הגדרת תפקידם החברתי, את שליחותם המקצועית.

מי שמכיר את התופעה הם הכתבים והעורכים הזוטרים, ובמיוחד אנשי השיווק והפרסום עצמם (אלה גם הסכימו להתראיין בשמותיהם). עיתונאים שעמם שוחחנו סיפרו על ההשפעה ההולכת וגוברת של יועצים שיווקיים: עורך אחד סיפר כיצד באחד הימונים, משרד הפרסום של העיתון מנהל לא רק את הקמפיינים הפרסומיים של העיתון, אלא גם יוזם "נושאים חמים" שאליהם יתייחס העיתון בכתבות, או גיימקים שיווקיים שמופיעים כחומר מערכתי. עורך בכיר באחת מרשתות המקומונים סיפר כיצד מומחי מיתוג משפיעים על האופן שבו

ל עיתונאי מכיר את סוג הכתבות שבהן המרואיינים נוטים לבקש כי שמם לא יוזכר. כשהתחלנו להכין כתבה זו, העוסקת בהשתלטות של תפיסות עולם שיווקיות על מקצוע העיתונות, נתקלנו בתופעה אחרת: עיתונאים בכירים ששוחחנו איתם אמרו לנו כי הנושא שעליו אנו מבקשים לכתוב פשוט אינו קיים. כך, למשל, עורך המשנה של "ידיעות אחרונות", יואל אסתרון, טען כי הוא "לא מכיר מקרים כאלה ולא יכול לתרום משהו לנושא". ובאמת, מדובר בנושא המקמק. לא ניסינו להתחקות אחר האופן שבו גופים מפרסמים מנסים ללחוץ על גופי תקשורת, גם לא על ההתמסרות המוחלטת של התקשורת לגורמים המסחריים, המכונה כיום בדרך-כלל בשם הנייטרלי "תוכן שיווקי". התכוונו לנושא אחר, שטרם זכה לשם ממותג ומכובס: השתלבותם של אנשי שיווק – חברות לייעוץ אסטרטגי, משרדי

◀ פרסום פסקי הלכה התומכים בקניית מוצרים או מתנגדים להם היא תופעה רווחת בעולם הפרסום החרדי

◀ שתי חברות לייצור נייר טואלט התחרו ביניהן כשהן מסתמכות על חוות דעת של רבנים

כשר אבל מסריח

עיתונאים עובדים במקביל גם כיה"צנים, חברות מסחריות מאיימות על כלי תקשורת, פרסומאים מחרימים עיתונים. הגבול הדק ממילא בין פרסום לעיתונות רופף במיוחד בעיתונות החרדית

איור: רות גוילי

יובל בלנקובסקי

ת

וכנית האקטואליה היומית של מוטי לביא ב'רדיו קול חי', "המהדורה המרכזית", נחשבת אחת התוכניות הנשכניות ביותר בתקשורת החרדית. התוכנית, מספר לביא, נתונה ללחצים בלתי פוסקים מצד משרדי הפרסום. "משפטים כמו, 'אם זה עולה לשידור אנחנו מפסיקים את הקמפיין', או 'אם לא תעלו נושא מסוים נפיל לכם עסקה', הם חלק משגרת העבודה שלי", הוא אומר. "זה קורה המון במגזר החרדי. גורמים אינטרסנטיים מנסים לדחוף וגם להוריד אייטמים. זה מגיע לרמה כזאת שלפעמים כשאני מודיע בתחילת התוכנית על אייטם צפוי בהמשך, אני וכל אנשי המערכת מקבלים טלפונים שמנסים לגרום לנו לא לשרד את האייטם. לקח זמן עד שאנשים התרגלו לז'אנר חדש של עיתונות חרדית, עיתונות שאיננה 'מטעם' ושהקו המנחה שלה הוא העניין לציבור".

לביא מביא דוגמה לתופעה של משרדי פרסום המנסים להשפיע על התוכן העיתונאי בתוכניתו: "בשנת 2005 חברות הסלולר נלחמו על קבלת תוקן מהרבנים (הכוונה למכשיר סלולרי שלא יהיה פתוח לשירותי תוכן אלא לשיחות יוצאות ונכנסות בלבד; י"ב). חברת 'מירס', שקיבלה ראשונה את ההכשר, עשתה קמפיין ברדיו שלנו. במקביל חשפתי במשך מספר תוכניות גילויים שהיו נגד חברת 'מירס'. בתוכנית אחת הראיתי כי גם המכשירים ש'מירס' משווקת ככשרים, פתוחים למעשה לשירותי תוכן ושהחברה אינה עומדת בסיכומים. השמעתי גם הקלטה של אברך ששואל את אחד הרבנים האחרים על כשרות הסלולריים אם עליו לעזוב את חברת 'פלאפון' ולעבור ל'מירס', או שהוא יכול להכות עד שחברת 'פלאפון' תקבל גם היא הכשר. התשובה של הרב היתה שהוא יכול להכות. משרד הפרסום 'גל' איים בהפסקה של קמפיינים נוספים אצלנו, אבל האייתמים שלי שודרו במלואם. מבחינתי, מדובר באינטרס של הציבור שלי, לא יכול להיות שמפני שאני חרדי אני אהיה שבוי בידי 'מירס' ולא פתוח לתחרות מצד כל התברות". אריה פרנקל מפרסום "גל" אומר בתגובה: "ידידי

מוטי לביא, כנראה בגלל עומס העיסוקים שלו בנושאים שעומדים על סדר יומו של הציבור בישראל, לוקה בשכחה קשה ואני מיצר על כך. בתקופה שמוטי לביא עסק בנושא 'מירס' במהדורה המרכזית ב'רדיו קול חי', 'מירס' עדיין לא עלתה בקמפיין פרסומי. לא היה על מה ללחוץ ואיך ללחוץ. כל המצוי בשיטת העבודה שהנהיג פרסום 'גל' בעולם הפרסום החרדי יודע כי קיימת בתוך המשרד הפרדה מוחלטת בין אגף הפרסום לאגף יחסייהציבור. בקשרי התקשורת עוסק האגף ליחסייהציבור ללא תלות בפרסום – לטוב ולרע".

ליא מונה רשימה ארוכה של גופים, גם גופים מסחריים וגם גופים ציבוריים כמו עיריית ירושלים, שניסו להשפיע על האופי החדשותי של תוכניתו ולהפעיל לחצים באמצעות איום בשלילת תקציב הפרסום שלהם. מפרסומים הוולגים החוצה מרי פעם ומשיחות עם עיתונאים ואנשי פרסום חרדים, מצטיירת תמונה של איומים ולחצים כחלק בלתי נפרד משגרת היחסים שבין משרדי פרסום חרדיים לבין גופי התקשורת המגזריים. אם בתקשורת

החילונית, לחצים להורדת כתבת תחקיר מצד מפרסם גדול ייעשו ברמז, בתקשורת החרדית הם ייעשו בגלוי. לביא טוען שהוא מקבל גיבוי מלא ממנכ"ל הרדיו שלו, עידו ליבוביץ, ושסוד ההצלחה של תוכניתו הוא היכולת לספק חדשות אמיתיות. אבל מה המצב בכלי תקשורת חרדיים אחרים? ובכלל, האם היחס בין עולם הפרסום לבין כלי התקשורת במגזר החרדי שונה מהיחס ביניהם בציבור הכללי? יגאל רווח, הבעלים של משרד הפרסום "אפיקים", אחד משלושת משרדי הפרסום הגדולים למגזר החרדי, טוען כי הפערים הולכים ומצטמצמים: "העיתונות החרדית מפגרת בכמה שנים אחרי העיתונות הכללית. קל יותר לקבל יחסייהציבור בעיתונות החרדית, או להעביר קומוניקט בלי שיברקו אם מה שכתוב בו נכון ומה הערך החדשותי שלו, אבל זה הולך ונהיה קשה יותר. העיתונות החרדית עדיין לא מספיק עצמאית, אבל היא בדרך, רואים שינוי גדול לטובה, העיתונות יותר נושכת ויותר חזקה".

בשטח. בשנים האחרונות הצטרפו אליהם מספר רב של שבועונים חרדיים קטנים יותר כמו "בקהילה", "במשפחה" או "בשעה טובה". השבועונים החדשים פונים לחלקים ספציפיים יותר בתוך המגזר החרדי, כשהמכנה המשותף לכולם הוא הבעלות המסחרית עליהם, להבדיל מזו המפלגתית של היומונים. רמת המחויבות של השבועונים החדשים לעסקנים, לרבנים ולעולם האידיאולוגי של הציבור החרדי נמוכה יותר מזו של העיתונים הוותיקים. לעומת זאת, מחויבותם לציבור הקוראים שלהם הולכת וגדלה ואיתה גם הרצון

מעכשיו מותר לגנוב (את דעתם של הצופים)

סמוי, כלומר כזה (ש)רוב הצופים אינם מודעים לו: מרבית רים על ריהוט לסלון, וברקע, כאילו במקרה, יש סט מהודר עם שלט גדול של "איקאה" (גילוי נאות: הח"מ, לצערו, לא קיבלתם שלום מאיקאה תמורת איזכורה כאן). אפקטיבי יותר מכל ברייק, והפעם ברשות ובסמכות.

ההצדקה הרעיונית לגישתה של הוועדה – שנראה כאילו בחרה להתמסר לאינטרסים הכלכליים של בעלי ההון שמגלגלים את תעשיית הטלוויזיה – נגזרת מהכאוס ההולך ומשתלט על המסך, ועל התקשורת בכלל. הרצון

להשיט כללים חדשים נולד מהעובדה שמה שיש עכשיו פשוט לא עובד. כפי שמצוין בהקדמה לרו"ח, המצב הנוכחי רע. אין ספק. אין גם ספק שהוא יהיה עוד יותר גרוע, שהכללים הקיימים לא מתאימים למציאות שמשתנה במהירות ושהרשות השנייה מתקשה לאכוף נורמות אתיות סבירות. השאלה היא איך מתמודדים עם מצב שבו ההפקרות הפכה לשגרה. אפשרות אחת היא להדליק עם זה, להביך שברומא (כלומר

פרופ' אביב לביא

בסדרים) אין ברירה אלא ליישר קו ולנהוג כמנהג המקום. זה מה שהוועדה עשתה, או בניסוחו של החתום על דעת המיעוט, פרופ' יוסי יונה, אישרה לזכיינים "לגנוב את דעתם של הצופים".

אבל יש גם אפשרות אחרת. בואו לא נשלה את עצמנו: הזכיינים היו ממש ישרים לגנוב את דעתו של הציבור, עם או בלי החתמת של הוועדה. רק שתפקידה של הרשות השנייה הוא לא לתת להם הכשר לכך, אלא להמשיך – כן, קצת כמו דון קישוט – להילחם את המלחמה על הנורמות: לגנות, לבקר, לגרום למי שמגיש לצופים עיסה מסחרית דביקה לחוש ולו צל-צללה של איינעמיות. ייתכן שיכולתה של הרשות השנייה להשפיע על המציאות מוגבלת מאוד (וגם על זה אפשר להתווכח) אבל היא לא היתה צריכה לוותר על חובתה להשפיע על השיח.

איש תוכן בטלוויזיה אמר לי השבוע שמעכשיו הוא גורם הרבה יותר חלש במערכת. עד היום, בכל פעם שהיו מנסים לשלב בעבודתו אינטרסים פרסומיים הוא היה משיב מלחמה, מתווכח, ובסוף מגיע לפשרה מוצלחת יותר או פחות. אחרי הרו"ח הזה, הוא אומר, הוויכוח נגמר. אני איש העבר, הסוחרים השתלטו לי על הסט באופן רשמי. עכשיו זה רק עניין של זמן עד שהם יגיעו גם לכותרות של מהדרות החדשות. מה דעתכם, למשל, על ידיעה בלעדית על הנשק החדש נגד קסאמים בחסות "לוקהיד מרטין"?

שה להאמין, אבל הנייר המסכם של ועדת האתיקה בפרסומות של מועצת הרשות השנייה מעורר געגועים עזים לימים שבהם "כתבות התרמית" של ג. יפית נחשבו לפסגת העורמה בשיווק. מעתה והלאה, אם להסיק מהמלצות הרו"ח, לא תהיה למפרסמים שום סיבה להתאמץ ולהעמיד פנים שהפרסומות למוצר שלהם היא חומר מערכתית. תחת זאת, הם פשוט יוכלו לקנות את החומר המערכתי עצמו ולנפנף בחותמת ההכשר שחברי הוועדה – בראשות הפרופ' אסא כשר – הנפיקו

לכל המעוניין. אסוף לא היה עניין כליכך רציני, יש כמה סעיפים ברו"ח שהיו יכולים להיות די מברורים: למשל, הניסיון המופרך להציב קו הפרדה בין תוכניות ילדים למבוגרים. על הילדים, קובעים חברי הוועדה, צריך להגן מפני תוכן שיווקי, המבוגרים כבר יסתדרו. ב"קשת", שכבר שנים עמלה על בניית ערכי שידור שמי תאפיינים בצפייה משפחתית, מ"ארץ נהדרת" ועד "אמא מחליפה", יכולים לחייך. הוועדה, אגב, מצאה פתרון יצירתי לסוגיית הקטינים שצופים בתוכניות שלכאורה מיועדות למבוגרים: אבא ואמא יסבירו להם מה קורה על המסך ומי מנסה למכור להם מה. אולי כדאי להטביע עליהם חותמת "צופה חדש".

גם הניסיון להכתיב גבולות כספיים ברורים לשיתוף הפעולה הפורה בין מפרסמים לאנשי תוכן (סעיף 19 ברו"ח) תלוש מהמציאות שבה חיים ערוצי הטלוויזיה: "כלל הגורמים המעורבים בשיתוף פעולה מסחרי להפקת תוכנית לא ימנעו יותר מ-25% של עלותה של תוכנית מקטגוריה ג', ולא יותר מ-20% של עלותה של תוכנית מקטגוריה ד'". אהה. כל חריגה מהתקן, מתריעה הוועדה, תיחשב הפרה חמורה של תנאי הזכיון, והרשות תהיה רשאית להגיב בחומרה מתאימה: ממש כמו שהיא הגיבה עד היום בכל פעם שתפסה את אחד הגופים המשרדים מצפצף על תנאי הזכיון ועל ההבטחות שפיזר במכרו. מה יש לומר, הזיעה הקרה נשפכת במשרדי הזכייניות כמים.

בעיני חברי הוועדה, אגב, תוכן שיווקי הוא בכלל לא פרסום סמוי. להפך, מדובר בפרסום גלוי לגמרי. איך זה מתיישב עם "הצבה של מוצר מסחרי באתר התוכנית..." שחשיפתו יכולה להיות אקטיבית, על-ידי שימוש במוצר במהלך התוכנית, או פסיבית על-ידי חשיפת המוצר ברקע המתרחש בתוכנית? הרי זו ההגדרה הקלאסית של פרסום

תפקידה של הרשות השנייה הוא לא לתת לזכיינים הכשר לכך. אלא להמשיך - כן. קצת כמו דון קישוט - להילחם את המלחמה על הנורמות. לגנות. לבקר. לגרום למי שחגיש לצופים עיסה מסחרית דביקה לחוש ולו צל-צללה של אינעמיות

הציבור החרדי מספרים על לחצים כבדים שהפעילה "סנו" על העיתון בעקבות הפרסום. במסדרונות "המודיע" לא התלהבו לדבר על הלחצים והסתפקו באמירות מעומעמות: "שמעתי בעקיפין שמדובר על כך", אמר אחד מבכירי העיתון. התגובה הרשמית של "המודיע" היתה: "הדברים התנהלו בהתאם לרוח

חוטי לביא, "רדיו קול חי": משפטים כמו "אם זה עולה לשידור אנחנו מפסיקים את הקמפיין", או, "אם לא תעלו נושא מסוים נפיל לכם עסקה", הם חלק משגרת העבודה שלי

העיתון וכללי ההלכה. העיתון מפנה את תשומת הלב של קוראיו לכל מי שקיבל את אישורם של הרבנים". ואכן, משום שלכל עיתון חרדי ישנה התחייבות בלתי כתובה לפרסם כל גילוי דעת של רב הנמנה עם המגזר שאליה הוא פונה, נאלצה "סנו" לגייס לטובתה את ההכשר היוקרתית, בד"ץ העדה החרדית, שפרסם

מודעה הקובעת כי גם היצור של נייר הטואלט של "סנו" אינו כרוך בחילול שבת. רווח, שמשדר הפרסום שלו ניהל את הקמפיין של "סנו", אומר כי אכן היתה סערת רגשות ב"סנו" לאחר פרסום המודעה המתחרה. "באופן טבעי יש לחץ; גם במגזר הכללי יש לחץ. 'סנו' המשיכה לפרסם לכל אורך התקופה בעיתון 'המודיע'. היא בהחלט ניסתה לגרום לכך שיבהירו את הצד שלה בעולם העיתונות".

תופעה נוספת שרווחת בתקשורת החרדית היא עיתונאים המשמשים גם יועצי תקשורת, דוברים, או עובדים במשרדי פרסום. כך, למשל, דורי זילברשלג הוא מו"ל העיתון "בקהילה" ובמקביל גם הבעלים של משרד הפרסום "קשרים". "משרד הפרסום שלי היה פעם אחד הדומיננטיים", אומר זילברשלג, "מומן כניסתי לעיתונות, המשרד עוסק בייצור אסטרטגי בלבד, בגלל הויקה שבין בעלות על מדיה ופרסום. העיתון מרבה לתת שבחים לשונאי ולצלוב את ידידי ואני חי עם זה בשלום".

בנוסף לזילברשלג ישנם כמה עיתונאים בכירים שעוסקים גם ביח"צנות, כמו למשל מנחם גשייר

להפריד בין תכנים שיווקיים לבין תכנים חדשותיים ולעמוד בסטנדרטים של אתיקה עיתונאית. גם משרדי הפרסום לא יכולים להרשות לעצמם "חרם" תמידי על גוף תקשורת, שכן למרות המספר הגדול של העיתונאים החרדיים (כ-15), כל אחד מהם פונה לפלג ספציפי של המגזר החרדי, ומפרסם שלא רוצה לוותר על פנייה לאותו פלג ייאלץ במקדם או במאוחר לפרסם בעיתון הסודר. המפרסמים גם לא יכולים להתעלם מהכוח העצום שיש לעיתונאים "מטעם", שהם גם הנפוצים ביותר במגזר. "בשביל הקורא החרדי יש למה שמתפרסם בעיתון ערך מוסף", מסביר אריה פרנקל מפרסום "גל". "כשהוא קורא מודעת פרסומת באחד העיתונים היומיים, אצל כל קורא חרדי נמצאת בתת-המודע הידיעה כי כל מוצר שמופיע בעיתונות החרדית הוותיקה הוא מוצר כשר, הן מהבחינה האידאולוגית והן מהבחינה הציבורית. הקורא יודע שהוא יכול ללכת עם המוצר ברחוב בלי שישאלו אותו יותר מדי שאלות, כי הוא חלק מהנורמה של הציבור החרדי".

רווח מנסה להסביר את היחס בין גופי התקשורת החרדיים לבין משרדי הפרסום: "אחד ההבדלים הגדולים בין משרדי הפרסום החילוניים לבין משרדי הפרסום החרדיים הוא שלכל משרד פרסום חרדי יש מחלקת יחסיציבור פנימית. אתה אמור לתת ללקוח שלך תקשורת שיווקית משולבת. אתה בריבונות גם מנסה לו מודעות ומפרסם אותן וגם דואג לעמוד מול העיתונאים ולהעביר קומוניקטים לתקשורת ולרברר את החברה שאתה מפרסם. העיתונות החרדית עדיין חלשה, אין פה "ידיעות" או "מעריב" שהם גופים עצמאיים וחזקים שיכולים לקבל את הפרסום ישירות. בעיתונות החרדית הכל נעשה דרך משרדי הפרסום של המגזר".

פסוקים פסקי הלכה התומכים בקניית מוצרים או מתנגדים להם היא תופעה רווחת בעולם הפרסום החרדי. הרבנים, והעסקנים שפועלים סביבם, משפיעים על כל תחומי החיים בחברה החרדית, גם על משרדי הפרסום ויחסם לתקשורת. כך נוספת לארסנל הטענות והמענות של משרד הפרסום, המנסה להשפיע על הסיקור של המוצר שהוא מקדם, הטענה כי מדובר במוצר שישנה גם חשיבות הלכתית בקידומו. בשיטת "הכל לשם שמים", גבולות האתיקה העיתונאית נפרצים בקלות והאיזמים והלחצים נחשבים אמצעים לגיטימיים. אחד המאבקים הגדולים בשנה האחרונה בין החברות המסחריות המתחרות על נתחים בשוק החרדי התחולל סביב שיווק של נייר טואלט.

יום חרדי, שהקים חברת טואלט בשם "שניב", פרסם בעיתון "המודיע" מודעת תמיכה של "ועד הרבנים לענייני השבת". המודעה קראה לציבור החרדי לרכוש דווקא את נייר הטואלט של "שניב" ולא את זה של היצרניות הגדולות כמו "סנו" ו"חוגלה", משום שרק נייר הטואלט של "שניב" הוא נייר שייצורו אינו כרוך בחילול שבת. "סנו", שבי 2005 היתה המפרסמת הגדולה ביותר בציבור החרדי, נפגעה מהפרסום. בענף הפרסום והעיתונות של

יובל בלנקובסקי הוא דוקטורנט ליהדות באוניברסיטת פוסטדאם

החומה הסינית נופלת

גיי האריס אינו חוסך במלים כדי לתאר את מה שעובר היום על העיתונים באמריקה. "חתכו כבר בכשר", אמר בראיון לעיתון "בוסטון גלוב". "שפכו את הרם, כרתו את השרידים, ועכשיו מגיעים לעצמות". האריס מכיר את התחום היטב: מ־1994 עד 2001 היה המו"ל של היומון "סן-חוזו מרקורי" ניוו, עד ששיגר מכתב התפטרות רועם לבעלי העיתון, רשת "נייטרדר", במחאה על הקיצוצים הרבים שנדרש לבצע במערכת כדי להתמודד עם הירידה ברווחיות ("העין השביעית", גיליון 36). מאז הוא מלמד בבית-הספר אנברג לתקשורת בקליפורניה ועוקב בדאגה אחר מה שמתרחש בחרי החדשות בעיתוני ארצות-הברית.

הרשת שהאריס יצא נגד מנהליה נמכרה בסופו של דבר לפני כשנה לרשת עיתונים אחרת, "מקלאטצי", שמיהרה להוציא למכירה את העיתונים הרווחיים פחות, ולשמר רק את הרווחיים. לחצי השוק מורגשים היום בכל פינה בעולם התקשורת: לא רק העיתונות המודפסת עוברת זעזועים אלא גם תחנות טלוויזיה ורדיו. עליפי הערכות שפורסמו בסוף השנה בארצות-הברית, בשנת 2008 תהיה השקעת המפרסמים באינטרנט גבוהה יותר מאשר ברדיו. ראשית המאה ה־21 תיכנס כנראה להיסטוריה כעידן הטיטלה הגדולה במשק העיתונות. מחצית מבין 1,149 עיתונאים שהשתתפו בכנס שנערך בשנת 2002 בארצות-הברית אמרו כי בשנים האחרונות חלה ירידה במשאבים העומדים לרשות המערך כות, וכשליש הערכים שהשקול העומד בראש מעייניהם של בעלי הבית הוא רווחיות, לא איכות עיתונאית.

האשמה מוטלת, כרגיל, לא רק על הטכנולוגיה החדשנית של האינטרנט הגוזלת צרכנים רבים מן התקשורת הקלאסית, אלא גם על עולם הכלכלה: יותר ויותר חברות תקשורת עברו בעשורים האחרונים מידי בעלים פרטיים, ובהם משפחות שהחזיקו בנכסים העיתונאיים במשך כמה דורות, לחברות ציבוריות. המשקיעים החדשים אינם קוראים את העיתון או מכירים את נכסיו האנושיים, והם גם לא מורדים את הסקופים או את עומק המאמרים. הם מסתפקים בהצצה יומית אל מצב המניה ובמכתב רבעוני על גרף הרווחיות. מבחינתם, הכתבים, הצלמים והעורכים הם משאב כוח אדם שיש למזער את עלותו. ובמקביל – כל דרך להגדלת ההכנסות היא לגיטימית, גם בחיבור בין תוכן לפרסום. הסכנה הגדולה ביותר לעיתונות, כתב לפני שנתיים העיתונאי האמריקאי הוותיק קן אולוטה, היא פריצת הגדר של המטרות העסקיות

חברות המדיה הגדולות מנמיכות בהתמדה את החיץ שבין מערכת העיתון לבין המחלקות המסחריות העוסקות בגיוס מודעות ומנויים

אל תוך תוכו של עולם הערכים המקצועי של העיתונות. "יש התנגשות מובנית בין התרבות העסקית, המבקשת להגדיל את הרווחים, לבין התרבות העיתונאית השואפת להגביר את הסיקור", כתב אולוטה. חברות המדיה הגדולות מנמיכות בהתמדה את "החומה הסינית" שבין מערכת העיתון לבין המחלקות המסחריות העוסקות בגיוס מודעות ומנויים – הפרדה שנתפסה במשך שנים כאחד הערכים המקודשים ביותר בעולם העיתונות באמריקה ובמדינות רבות אחרות.

במסגרת המאמץ להגדיל את הרווחיות ולצמצם הפסדים מקדישים כלי התקשורת הוותיקים שימת לב מיוחדת לזיהוי טעמי הקהל, כדי להיטיח שהקוראים, הצופים והמאזינים יקבלו בדיוק מה שהם מבקשים. חוקר כלכלת התקשורת ג'יימס המילטון כתב בספר שפרסם לאחרונה כי בכך אין בעצם חדש. "ארגוני תקשורת מתמודדים זה מכבר עם המתח בין הרצון לתת לאנשים את מה שהם רוצים לרעת, לבין הצורך להעניק להם את מה שהם צריכים לרעת", כתב המילטון. אבל בעולם החדש, שבו מודלים כלכליים ישנים עוברים טל-טלה, נדרשים לרעתו גם עיתונאים להתוודע אל חמשת המ"מים של כלכלת המידע: מי מעוניין בפריט מידע מסוים? מה הם מוכנים לשלם כדי לקבל את המידע? היכן ייפגשו ארגוני התקשורת והמפרסמים? מתי כדאי לספק את המידע? ומדוע זה רווחי?

עיתונאים מפנים בדרך-כלל את גבם לשאלות כאלה ועוסקים באיסוף המידע ובעריכתו, אבל לדברי המילטון, בעידן שבו שרירותם של ארגוני תקשורת תלויה במענה נכון על חמשת המ"מים הללו טוב שגם כתבים ועורכים יעסיקו את עצמם בכך. את ספרו הכתיר המילטון בשם "כל החדשות הראויות למכירה", בפרפראזה על המוטו המוכר של ה"ניוירוק טיימס": "כל החדשות הראויות לרפוס". חלק מפרקי הספר מוקדשים להיסטוריה של כלכלת העיתונות, בין היתר כדי להזכיר למי ששכח שביזנס היה שם המשחק גם בימים רחוקים, במקביל לתפקיד הציבורי של עיתונים בחברה דמוקרטית. השורה התחתונה של המילטון איננה הורדת האיכות העיתונאית אלא להפך: שיפור המוצר תוך התאמתו לתנאי השוק. רוברט פיקארד, מנהל המרכז לניהול תקשורת ולשינוי בבית-הספר לעסקים בינלאומיים בשבדיה, שותף לגישה זו ומחפש אחר ערכים שיוכלו אמצעי התקשורת להעניק לכמה קהלי יעד: צרכני התקשורת, המפרסמים, המשקיעים, העיתונאים והחברה כולה. רק זיהוי ומיזוג מרבי של ערכים כאלה – כלכליים וחברתיים, תיאורטיים ותכליתיים – יאפשר לאמצעי

איור: הילית שפר

עיתונים אמריקאיים חתמו על הסכם לשיתוף בחומרים חדשותיים עם חברת האינטרנט "יאהו", כדרך לצמצם את מספר הכתבים והעורכים; וסוכנות הידיעות העולמית "רויטרס" מעבירה חלק מפעילותה להודו – לא רק את שירות הלקוחות למנויים ואת הנהלת החשבונות, אלא גם תפקידים מערכתיים: עלותו של עורך הודי עם אנגלית משובחת נמוכה בהרבה מזו של עמיתו הבריטי או האמריקאי.

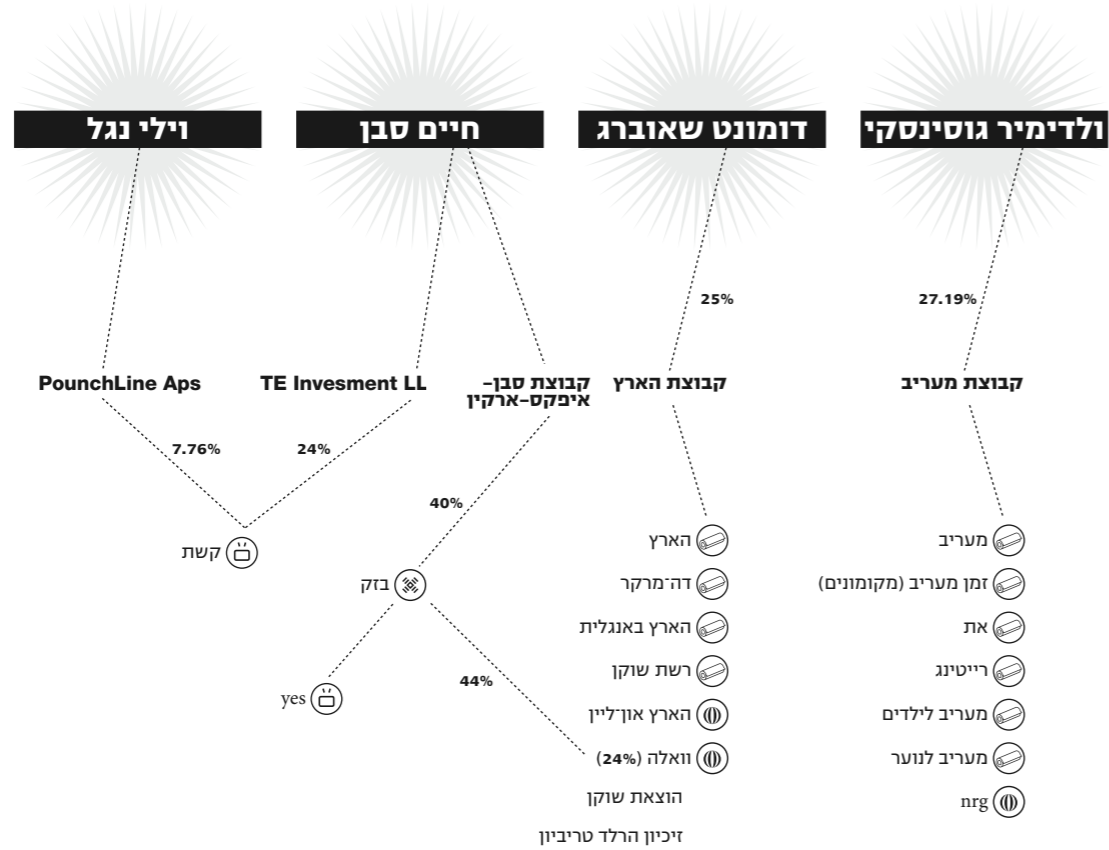
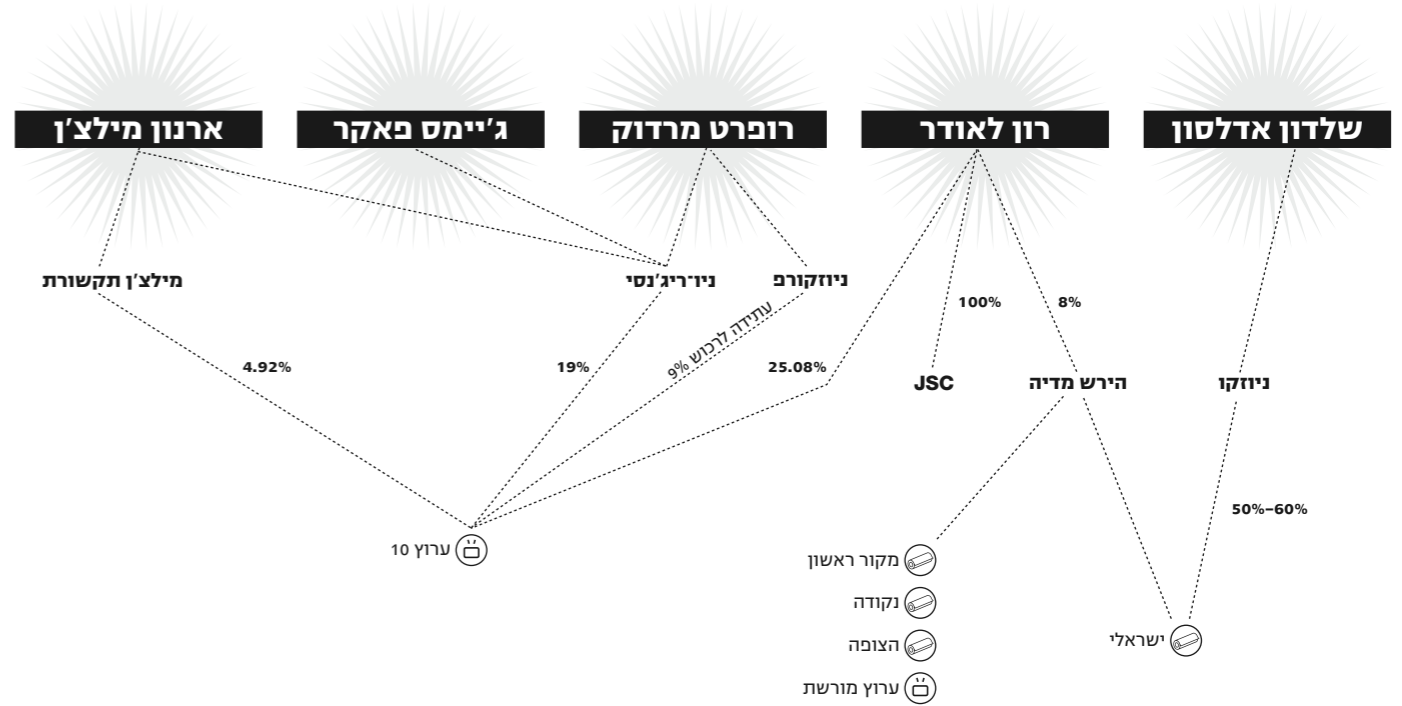
התפוצה של מרבית העיתונים ממשכה לרדת וכך גם ההכנסות מפרסום. התוצאה: הקיצוצים נמשכים: ה"ול סטריט ג'ורנל" עשה כותרות ברחבי העולם כאשר הודיע ברצמבר שהוא מקטין את עמודיו, עליידי קיצוץ של כ־7.5 סנטימטרים מרוחבם. המטרה: היסכון של 18 מיליון דולר בשנה על רכישת נייר, המרכיב היקר ביותר בייצור עיתון. קודם לכן, בנובמבר, הודיע העורך הראשי של ה"וושנינגטון פוסט", לאונרד דאוני, לעובדים על כוונה לצמצם לא רק את השטח המוקדש לידיעות בעיתון ולקיצור טקסטים ארוכים מדי, אלא גם על הקטנת כוח האדם העיתונאי. הוא אמנם הבטיח שאין מדובר בפוטורים, אלא באי איושן של משרות שיתפנו עליידי עובדים פורשים, אבל המסר ברור: גרוזן הקיצוצים יורד גם על מוסד עיתונאי אמריקאי נוסף. כדרכם של מו"לים ועורכים ראשיים ידע דאוני לנסח את דבריו ברוח אופטימית. מדובר לא רק בקיצוצים, הסביר, אלא במהלך של "מעבר העיתונאות לעידן חדש".

התקשורת לשרוד, הוא כותב במחקר שפרסם לפני חודשים אחדים במסגרת מרכז שורנשטיין לתקשורת ופוליטיקה באוניברסיטת הארוורד.

פיקארד מזכיר כי העיתונות פעלה תחילה על בסיס מודל עסקי שעיקרו גביית תשלום מקוראים משכילים ובעלי ממון, ועברה במאה ה־19 לבסס חלק מהכנסותיה על פרסומות. תהליך זה הגיע לשיאו בתחילת שנות התשעים של המאה העשרים, כאשר יותר משמונים אחוז מהכנסות עיתונים בארצות-הברית הגיעו מפרסום. לעיתונים, משוכנע פיקארד, יש עתיד גם כשיירדו מקורות ההכנסה שלהם מפרסום, ובלבד שיצליחו להיות הרבה יותר ממוקדים באספקת מידע המותאם לצורכי הקהל ובעלות נמוכה יותר. בין היתר חייבים עיתונים, כמו גם אמצעי תקשורת אחרים, לצמצם את היקף המידע שהם מורמים לציבור.

גם מרק מור, מי שהיה העורך הראשי של חינומני "מטרו" בארצות-הברית, ממליץ: תנו לקוראים את מה שהם רוצים. במאמר בשבועון "אדיטור אנד פאבלישר" הוא מגיש שורת הצעות: חלקו את העיתון חינו, הגישו אותו במתכונת טבלואיד, הקפידו על טקסטים קצרים, התמקדו במידע שיטייע לקוראים, הורידו את המינון הפוליטי המובהק, כולל הכרזות תמיכה במועמדים, וכמובן איך אפשר בלי השורה התחתונה: צמצמו את הוצאות המערכת.

העצה האחרונה היא הקלה ביותר ליישום מבחינת הבעלים. 176

בנוסף לאחזקות הזרות בחברות תוכן המצוינות בכתבה, קיימות אחזקות זרות אחרות בשוק התקשורת הישראלי.

חברת הסלולר "פרטנר" ("אורנג"), נשלטת (51.26% מהמניות) על ידי תאגיד "האצי"סון" ההונג קונג, שכ-20 אחוזים ממניותיו שייכות לחברת "אורסקום" המצרית. החברה מספקת שירותי טלפון בהונג קונג, הודו ודרום מזרח אסיה. שווי החברה מוערך ב-11 מיליארד דולר.

קרן ההשקעות "מרקסטון" (שהוקמה על ידי שני יזמים ישראלים והונה מגיע ממשקיעים אמריקאים) רכשה במלואן את החברות "דפי זהב", "סטימק" וכמה אתרי אינטרנט כגון "זאפ" ו"rest". כמו כן שולטת הקרן בקרן הנאמנות "פקן" ובקופות גמל רבות. הקרן מנהלת כ-60 מיליארד שקלים.

חברת "מוטורולה" העולמית מחזיקה, דרך חברת "מוטורולה ישראל", בחברות התקשורת "מירס", "ביפר" ו"טלדור" ו"טקשורת".

קרן ההשקעות הבינלאומית "אייפקס", שבבעלות איש העסקים היהודי-אנגלי רונלד כהן, היא בעלת מניות ב"בזק", זכתה לאחרונה במכרז לרכישת השליטה ב"תנובה" ומשקיעה בחברות הזנק ישראליות רבות.

כיסים עמוקים

בשנתיים האחרונות גוברת מעורבותם העסקית של בעלי הון מחו"ל בענף התקשורת בישראל - תהליך המגדיל את יכולתם של גורמים שאינם אזרחי המדינה להשפיע על דעת הקהל המקומית

איתו רום ומתן שירם

650

מיליון שקל - זהו סך ההפסד המצטבר של ערוץ 10 מאז הקמתו, ולפי פרסומים שונים השנה הוא שרף לבעלי המניות שלו כשני מיליון דולר בממוצע מדי חודש; וכיניי ערוץ 2 שמחים להסביר לכל מי ששואל כמה קשה עד בלתי אפשרי גם לעמוד בתנאי המכרז וגם להרוויח כמה שקלים; 57.9 מיליון שקל הוא הסכום שהפסידה "מעריב החזקות", בעלת "מעריב", בתשעת החודשים הראשונים של השנה. גם יתר העיתונות הכתובה ידעה ימים יפים יותר. ניתן היה לצפות שהמצב הזה, שמצייר את כלי התקשורת הישראליים כסוג של גיהנום פיננסי לבעליהם, יוביל את בעלי ההון לשאוף להתרחק מעסקי התקשורת כמו מאש, ברוח דבריו של ארקדי גיידרמן, שהסביר לפני חודשיים לנחום ברנע ב"דיעות אחרונות" כי סירב להצעתו של עופר נמרודי לרכוש את "מעריב" משום שהעיתון הוא "ביזנס לא טוב".

אלא שבשטח המצב הפוך: בשנתיים האחרונות נכנסו לתקשורת, האלקטרונית והכתובה, משקיעים חדשים ודווקא זרים. לא מדובר בקוטלי קנים אלא בעשירי תבל, ובהם חיים סבן, ארנון מילצ'ן, רופרט מרדוק ורון לאודר המושקעים בערוצים 10 ו-2. לאודר (שבעבר התעניין בהשקעה ב"דיעות אחרונות" וב"מעריב") מושקע גם בעיתונים "הצופה", "מקור ראשון" ו"ישראל" ובבעלותו אולפני JCS. מילצ'ן, לפי "גלובס", ניהל בחודשים האחרונים מגעים לגבי רכישת חלקו של אליעזר פישמן ב"דיעות אחרונות". שדרון אדלסון, האמריקאי השלישי בעושרו והיהודי העשיר בעולם, משקיע ב"ישראל" וניהל מגעים עם נמרודי על רכישת "מעריב", שגם סבן מגלה בו עניין. קבוצת דומנט-שאוברג, קבוצת התקשורת הרביעית בגודלה בגרמניה, רכשה לפני חודשים אחרים רבע ממניות קבוצת "הארץ".

זכורה במיוחד, ואילו התקשורת היהודי-רוסית ולדימיר גוסינסקי רכש כרבע ממניות "מעריב" כבר ב-1998. עם זאת, הצטברות ההשקעות הזרות בשנתיים האחרונות נראית משמעותית הרבה יותר ומביאה לכך שיכולתם של גורמים שאינם אזרחי המדינה להשפיע על דעת הקהל המקומית, באמצעות הבעלות על אמצעי התקשורת, הולכת וגוברת. את הדיון הוותיק בסוגיית הבעלות הצולבת בתקשורת צריך להחליף דיון בהשלכות מעברה של התקשורת הישראלית לבעלות זרה.

במערכות כלי התקשורת לא מזהים לפי שעה הבדל עקרוני בין בעלים זרים למקומיים, אולי משום שאיש מהמשקיעים הזרים עדיין לא הגיע לשליטה מלאה בכלי תקשורת ישראלי כלשהו. הביקורת על "הארץ" התמקדה בטענות על קשרי העבר של קבוצת דומנט עם המשטר הנאצי, ולא בהתנהלותה בפועל, שטרם נבחנה לאורך זמן. בכיר לשעבר בערוץ 10 אומר ש"אין הבדל בין בעלים שקוראים לו לאודר או מילצ'ן לבין בעלים שקוראים לו נוני או עופר. השיקולים שלהם הם אותם שיקולים. לא שהמערכת לא תלויה בכסף - היא תלויה מאוד -

אבל היא תלויה בשקל בדיוק כמו בדולר, לא מעבר לכך. הכסף שבא מבחוץ משפיע אולי בפגישות בין המשקיעים לעורכים הראשיים, אבל בפועל לא ראינו אותו משפיע על המסך".

שלי יחיוביץ' סבורה דווקא שקיימים יתרונות לא מבוטלים בבעלי-יזם זר: "האינסטינקט שלי כעיתונאית לשעבר וכחברת כנסת ישראלית", היא אומרת, "הוא לשמור על עסקי התקשורת מפני השתלטות של גורמים זרים. אבל מצד שני, יש לי פרקטיקה ארוכה בעניין, ואני מודעת לכך שדווקא משקיעים ישראלים מעורבים ברשת כליכך סבוכה של אינטרסים, עד שטביעת אצבעם הרבה יותר ניכרת ואינטנסיבית ויומיומית מזו של משקיעים זרים. לא צריך אפילו התערבות בפועל כדי שמשקיע ישראלי יאמר את דברו. הוא ממילא כבר יושב באותן מסעדות והולך לאותן מסיבות של בכירים בתקשורת ובעסקים. רשת הקשרים היומיומיים של האליטה התקשורתית-פוליטית-כלכלית הרבה יותר בוטה דווקא כשיש משקיעים ישראלים. לא צריך שתצא הנחיה לא לטפל ביד קשה במוזי ורטהיים, כי כל אחד מבין לבד שלוורטהיים מתייחסים יותר בעדינות

מפני שהוא משקיע ב'קשת'. הידיעה הכללית במי כדאי לגעת ובמי לא כדאי לגעת, בעיקר מטביעה את חותמה כשמדובר במשקיעים ישראלים".

אך יש הרואים בכניסת המשקיעים הזרים מקור לדאגה. "זהו שלב דרמטי נוסף בהתנתקות העיתונות משיקולים של שירות הציבור האזרחי בישראל", טוען פרופ' ריון אזרחי מהאוניברסיטה העברית. "משקל השיקול הכלכלי של עשיית רווחים נעשה עוד פחות תלוי בסיפוק הרדישות של תקשורת בחברה אזרחית-דמוקרטית, ויותר תלוי במכירה של מוצרים ועיתונים".

אמנם, גם בעלי ההון הישראליים שמחזיקים בכלי התקשורת מונעים משיקולים עסקיים לא פחות משיקולי ציונות או שמירה על הדמוקרטיה, אולם אזרחי מזהה הבדל מהותי בינם לבין עמיתיהם הזרים: בעוד הישראליים עדיין רגישים, במידה זו או אחרת, לביקורת ציבורית, הרי שלזר עשויה להיות השפעה פחותה בהרבה על בעל הון זר שאינו מתגורר בישראל ושעסקיו כאן הם חלק זעיר בלבד מכלל עסקיו: "בזמנו היו ההפגנות של עובדי הרפוס נגד הפיטורים ב"דיעות אחרונות". ב"דיעות" היו מאוד

רגישים לביקורת שנמתחה על הסגנון הבוטה והאגרסיבי של היחס שלהם לעובדים. המשקיעים הזרים ממש לא יהיו רגישים לביקורת. מה להם ולמועצת העיתונות? מה שמאפיין את תהליכי הגלובליזציה בכל התחומים הוא הקטנת הנגישות של הציבור המקומי למרכזי הכוח, או הכלכליים או הפוליטיים, ומה שקורה הוא תהליך של החלשת האזרח כגורם בתהליכים הציבוריים במדינה שלו".

בעוד העיתונות הכתובה מתנהלת כעסק פרטי לכל דבר, בערוצים המסחריים כניסתם של המשקיעים הזרים נתונה לפי שעה לרגולציה. החוק מגביל את היקף האחזקות הזרות בערוצים ל-49%. בערוץ 10, נכון להיום, מחזיקים מילצ'ן ולאודר במרב המותר. בעלי הון שלהם אחזקה עקיפה בערוץ הם איל התקשורת האוסטרלי ג'יימס פאקר ורופרט מרדוק. מרדוק הוא הבעלים של ענק התקשורת "ניוקורפ", שלו אחזקות בתחנות טלוויזיה ועיתונים ברחבי העולם; עם רכישותיו נמנית רשת החדשות "פוקס", הנחשבת לבעלת הטיה ימנית-רפובליקאית מובהקת. פאקר ומרדוק הם שותפיו של מילצ'ן בתאגיד "ניו ריג'נס", שבאמצעותו מחזיק מילצ'ן בערוץ 10.

ח"כ שלי יחימוביץ': משקיעים ישראלים מעורבים ברשת כלי-כך סבוכה של אינטרסים, עד שטביעת אצבעם הרבה יותר ניכרת ואינטנסיבית ויומיומית מזו של משקיעים זרים

בספטמבר השנה הוציא ערוץ 10 הודעה ש"ניזוקרפ" של מרדוק מתעדת לרכוש 9% מהבעלות עליו. לפי שעה הדרך היחידה להגשים זאת, בשל המגבלה הרגולטורית, היא באצעות דילול חלקם של מילצ'ן ולאודר. אולם בערוץ לא מעוניינים לוותר וראשו פועלים במרץ לביטול החקיקה המגבילה כך שיתאפשר למשקיעים זרים להשתלט עליו. טענתם היא שלא צריך להיות הברל בין עסקי תקשורת לעסקים אחרים. "מדוע 'שקר' יכולה להירכש על-ידי וורן באפט ולצמוח", שואלים גורמים בערוץ. גורמים ברשות נוטים להיענות לדרישות להם שבמשרד התקשורת נוטים להיענות לדרישות הערוץ: השר (אריאל אטיאס מש"ס) עדיין מתלבט, אך היועצת המשפטית של המשרד, נגה רובינשטיין, תומכת. במשרד התקשורת סירבו להגיב בנושא. אבי אורמוזה, נציגו של לאודר בדיקטוריון הערוץ, אומר שבסופו של דבר ישתנה החוק ו"זה כבר נמצא בתהליך של עבודה. זה אינטרס של המדינה. ללאודר יש עסקי טלוויזיה רחבים בעולם. אם הוא משקיע שם, למה שלא ישקיע בישראל?".

י"ד הרשות השנייה, נורית דאבוש, מתנגדת בתוקף לשינוי החוק. "יש בזה טעם לפגם", אמרה לאחרונה בשיחות סגורות, "לערוצי ברודקאסט יש השפעה גדולה וצריך לשמור בהם על הממד של הישראליות, שבא לידי ביטוי גם ברשימת בעלי המניות ויש לו חשיבות מכרעת. מילצ'ן לא מבין את ההוויה הישראלית כמו משקיע מת'אבי. כשאני אגיד למילצ'ן, 'תשמע, אין רב'תבותיות על המסך', הוא לא יבין על מה אני מדברת, וכשאני אגיד את זה למשקיע ישראלי הוא יבין את זה יותר טוב".

"שטויות", מגיב לטענות ליאו מלמוד, נציגו של יוסי מימן בדיקטוריון הערוץ. "יש לנו מה ללמוד ממשקיעים בתקשורת מחו"ל. אנחנו הישראלים חושבים שאנחנו מרכז העולם, אבל אנחנו לא. אני

מאוד מקווה שהחוק ישתנה. אנחנו אופטימיים". ככל מקרה, מועצת הרשות השנייה עדיין לא קיימה דיון בנושא, מאחר שלמרות ההודעה לעיתונות, ערוץ 10 טרם פנה רשמית לרשות בעניין מרדוק. אחת האפשרויות הנידונות היא פשרה: למשל, הגדלת חלקם של המשקיעים הזרים בערוץ תאפשר, אולם ייקבע כי אחוז מסוים מהדיקטוריום יהיה חייב להיות אזרחי ישראלים. נראה כי פשרה כזו עשויה לשאת חן בעיני המשקיעים הזרים, שכן לכל אחד מהם נציגים ישראלים עושי דברו, כך שתוקפה של הגבלה שכזו על הדיקטוריון תהיה זניחה.

ההנחה המפוכחת, שרווחי עתק אינם צפויים למשקיעים הזרים בשוק התקשורת בארץ, מחזקת את הסברה כי העניין שהם מגלים בו קשור יותר לצבירת השפעה ציבורית, ואולי פוליטית, מאשר ציפייה ריאליסטית לרווח כספי ישיר. ספק גם אם הם שואפים להשפיע על התכנים שמפצים כלי התקשורת. יותר סביר שהם מגלים עניין בהשקעה בתחום זה כדי לשפר את כושר המי-קוח שלהם בניהול עסקים אחרים שיש להם בישראל. אדלסון, למשל, פועל כבר שנים ארוכות בקרב פוליטיקאים לקידום הקמת בתי קווינובישאל, ואמר שאם תותר – ישקיע בענף מיליארד דולר. סביר כשתקרא את "בוק". יוצאת דופן בכך היא משפחת דומונט ש"כנסה לשותפות עם עמוס שוקן ב"הארץ", ולה, ככל הידוע, אין עסקים אחרים בישראל.

פטר פאלס, מנהל קבוצת דומונט, טען בראיון לארי שביט ב"הארץ" כי ההשקעה בוצעה מאחר ש"הארץ" הוא "מותג חזק מאוד. יחד עם השבועונים והאינטרנט הוא השקעה טובה", ואמר כי אין לו עניין להשפיע על הקו המערכתי. מקורביו של אדלסון מנסים לשכנע כי אילי ההימורים (שמעולם, אגב, לא השקיע בכלי תקשורת אחר) השקיע בחינמון "ישראלי" אך ורק משום ש"הוא ואשתו רצו לאפשר לישראלים ליהנות מתקשורת הוגנת ומאוזנת בחינם". אולם בתכנית העסקית של העיתון, שנחשפה בעקבות הסכסוך המשפטי בין אדלסון לבן צבי, נכתב כי העיתון יהיה "עיתון מרכזי עם נטייה שמרנית קלה, אך ברורה", ברוח רשת פוקס של מרדוק. סבן, לעומתו, אמר בראיון לשביט מלפני כחודש שהשקעתו ב"קשת" היתה עסקית ולא ציונית, אך הודה שהעניין שהוא מגלה ב"מעריב" קשור גם לרצון להשפיע: "יש רוח של עיתון... ואם אפשר להשפיע על כך שהרוח תנשום ימינה או שמאלה, זה חשוב". בעיתונות, אמר, אפשר להשיג "תשואה (כלכלית) עם השפעה".

רוב המשקיעים הזרים מקורבים לפוליטיקאים: סבן מקורב לשמעון פרס והתרומה שהעניק לו בסך מאה אלף דולר היתה אחת התרומות שעמדו במוקד הרו"ח שכתב מבקר המדינה. בעבר הוא גם הצהיר על כוונתו להתמסר, יום אחד, "לפילנתרופיה ולפעילות פוליטית, מאחורי הקלעים, כמובן". לאודר, בעבר שגריר ארצות-הברית באוסטריה ונשיא הוועד האמריקאי של הקרן הקיימת

לישראל, ידוע כמקורב לבנימין נתניהו ואחד התורמים לו, ובעבר הופיע בעצרת של הימין. מילצ'ן מקדם בגלוי את בחירתו של פרס לנשיאות. גם לאדלסון (שמקורביו מדגישים כי "יש לו דעות פוליטיות, אבל הוא לא אדם פוליטי") היכרות עם נתניהו ואברהם הירשזון, במסגרת פעילותו רבת השנים לקידום פתיחת קוינו בישראל. "אני לא חושרת במשקיעים הזרים שהם נקיים מאינטרסים והקשרים עם פוליטיקאים שרירים וקיימים", אומרת שלי יחימוביץ'. "הם ישראלים לשעבר או יהודים, וכולם חיים את החיים בישראל בצורה כזו או אחרת. אני לא עושה אידיאליזציה לזרים: העמדה שלי לא ערכית, אלא פרקטית, כמי שחווה בתקשורת את כל סוגי הלחצים, הרכים והאגרסיביים – ובעיני המשקיעים הישראלים יותר בעייתיים, כי הם רוצים לראות את הסחורה בעיניים. הם יושבים בערב ורואים את הטלוויזיה כאן, הם קמים בבוקר וקוראים את העיתון כאן, והלחץ שמגיע מהם הרבה יותר אינטנסיבי".

אגב, בין חלק מהמשקיעים הזרים לבין עצמם יש קשרים ענפים: ארנון מילצ'ן הוא כאמור שותף של מרדוק וגם סבן עשה עסקים עם איל המדיה האוסטרלי. סבן מ"קשת" ומילצ'ן מערוץ 10 מגדירים עצמם "ידידים טובים", והראשון סיפר לאחרונה שמילצ'ן בילה סופשבוע בביתו באקפולקו. ללאודר היו שותפויות עסקיות עם ולדימיר גוסינסקי.

למרות המחלוקת על שיעור האחזקות שיש להחזיר לזרים בטלוויזיה המסחרית, כניסתם של לאודר, מילצ'ן וסבן לענף התקבלה בברכה על-ידי הרגולטורים, שראו ב"כיסים העמוקים" הללו כוח שיכול לספק לערוצים יציבות כלכלית חשובה. "ההימצאות של לאודר ומילצ'ן בערוץ 10", אומר אורמוזה, "מייצרת בסיס איתן שנותן לערוץ אפשרות להתמודד ולהתחרות. זה לא שמישהו בא והולך לחלוב את משאבי המדינה, להפך. זה דורש השקעה ופיתוח וכולנו נרוויח מהעניין, כמו במקומות אחרים, כמו ב'בזק'. מדובר במגמות של גלובליזציה וביסי עסקי רחב. אם יש בסיס עסקי רחב, אתה מצליח בסופו של דבר לשרוד, וזה נכון לגבי טריטוריה קטנה ומוגבלת כמו ישראל, שיש לה שוק פרסום שלא גדל".

את היחס של השוק הישראלי למעורבות עשירי העולם בתקשורת ניתן היה לראות באופן ברור כשחשיפת דבר המגעים של נמרודי עם אדלסון הביאה לזינוק חד בערך המניה של "מעריב החזקות" (תגובה דומה נרשמה ב"מעריב" ב-1998, בעקבות פרסומים על מגעים בין נמרודי ללאודר). גם חלק מהעיתונאים ב"מעריב" ראו בפרסומים על העסקה המתקמת סיבה לאופטימיות והתאכזבו מהידיעות העוקבות על גניזת המגעים. "יש תקווה כזו", אומר אחד מהם, "שאם אחד כמו אדלסון יקנה את העיתון, גם התנאים שלנו ישתפרו. אולי, מי יודע, בן-אדם שמרוויח מיליון דולר בשעה (כך לפי פרסום ב"פורבס"), א"ה, מ"ש) לא יקצץ כלי-כך מהר במשכורות ויפטר עובדים כמו שקורה כאן היום".

חופש הביטוי של העיתונאים

זהר שביט

האיומים מגיחים מתוך הבית

בשנה האחרונה עלתה בהזדמנויות רבות השאלה, אם יש עתיד לעיתונות המודפסת בעידן האינטרנט. אני מבקשת להציג שאלה אחרת, חשובה עוד יותר: האם יש עתיד לעיתונות החופשית? האם עוד עשר שנים, האם עוד חמש שנים, יהיו בינינו עיתונאים חוקרים, חושפי שחיתויות? האם יהיו בינינו עיתונאים מקצועיים, עיתורי ניסיון, בעלי השכלה רחבה? האם יהיו בינינו עיתונאים אמיצים, שיצליפו ללא היסוס בפוליטיקאים, בבעלי ההון, בקונסנזוס האמיתי והמדומה?

בשנה החולפת גבר החשש, שהתשובה לכל השאלות האלה אינה חיובית. הסימנים למשבר העמוק של העיתונות החופשית בישראל רבים. שכרם, גילם ומעמדם של העיתונאים הולך ויורד. באחדים מכלי התקשורת הפכו משרות התחקיר, העריכה והכתיבה לתחנת ביניים בדרך לטיול ארוך במזרח או לעבודה במשרד ליהסי-ציבור. עיתונות אינה נתפסת עוד כמקצוע המחייב בכללי אתיקה נוקשים, אלא כתחביב וכעיסוק זמני. מספרם של התחקירים המעמיקים הולך ופוחת, ועל העיתונאים העוסקים בהכנתם מופעל מכש אדיר של לחצים. חדשים לבקרים אנו קוראים על עיתונאים שפרנסתם קופדה או עמדה בסכנה, מפני שעשו את עבודתם באופן מקצועי. העיתונאי החוקר הפך לבעל מקצוע נרדף. בעבודתו הוא מגן על הרמוקורטיה הישראלית, אבל אין מי שיגן עליו.

בכלי תקשורת אחרים הונפה חרב הפיטורים על עשרות עיתונאים ותיקים ונאמנים. קללת החוזים האישיים עשתה את פעולתה, ובהעדר ועדי עובדים חזקים אין לעיתונאים יכולת להתאחד מול מעסיקהם ולעמוד על זכויותיהם. המצב עגום כל-כך, שיש מי שמתגעגעים בקול לימיה של העיתונות המפלגתית – שאמנם היתה מוטה וחסודה, אך עיתונאיה היו מאורגנים ומניעה היו אידיאולוגיים, לא מסחריים. ואין כמובן כמו געגועים אלה כדי להעיד על עומקו של המשבר.

הפתרון למצוקתה של העיתונות החופשית בישראל לא ימצא בהשמעת דברי קינה. עלינו להכיר בכך שיריהם של העיתונאים, ובכלל זה הבכירים והוותיקים שבהם, כבולות. מעמדם הכפול – מצד אחד, שכירים חסרי קביעות, ומצד אחר, שליחיו של הציבור – מקשה עליהם להתיצב בחזית אחידה, כאשר תחקירים נגנזים או כאשר כתבים מאיימים. העיתונאים לברם לא יוכלו

להבטיח את חופש העיתונות בישראל. לשם כך נדרשת התגייסותם של אנשי הציבור, המשפט והרוח. אקדים ואומר: חקיקת חוקים המגינים על עבודתם המקצועית של עיתונאים אינה רצויה. במשטר דמוקרטי רצוי שהמחוקק ישמור מרחק גדול ככל האפשר ממערכות העיתונים. אלא שהרצוי אינו תמיד המצוי, וחברה שבה קיים חופש לעיתונות ללא חופש לעיתונאים היא חברה שהאזיונים והבלמים שלה נתונים בסכנה. כזה הוא המצב בחברה הישראלית היום, ועל כן נדרש המחוקק להתערב.

יש להסדיר בחוק את זכותם של עיתונאים לחקור ללא מורא וללא חשש פנים; יש לעגן בחוק מנגנון פיטורי עיתונאים לבין פיתורי עובדים אחרים; יש להגביל בחוק את כוחו של ההון הגדול באמצעי התקשורת; יש למנוע בחוק השתלטות של אינטרסים פלייליים על העיתונות המודפסת והאלקטרונית. במקביל יש אולי מקום לבחון גם דרכים, שיהפכו את הפעילות בשוק התקשורת לכראית יותר מבחינה כלכלית.

אשוב לשאלה בשאלתי בפתח דברי: האם יש עתיד לעיתונות המודפסת בעידן האינטרנט? נרמה לי שאין טעם אפילו לנסות להשיב על השאלה הזו. בעשור האחרון, שבו הפך האינטרנט לדומיננטי כל-כך בחיינו, נשמעו נבואות רבות כאשר להשפעותיו. מקצת הנבואות האלה התגלו כמפריזות. אחרות התגלו כממעיטות. אולם השאלה, אם יקבלו קוראי העיתונים את החדשות שלהם על גבי צג המחשב או על גבי עיתון מודפס, איננה השאלה העיקרית המונחת לפתחנו היום. השאלה העיקרית היא, אם נצליח לגרום לכך שבעתיד יהיו העיתונאים שיכתבו בכלי התקשורת, המודפסת או האלקטרונית, עיתונאים חופשיים. ויש בכוחנו לעשות כדי שכך יהיה.

דברים שאמרה פרופ' זהר שביט, חברת מועצת עיריית תל-אביב ויועצת ראש העירייה לענייני תרבות ואמנות, בטקס חלוקת פרס סוקולוב ב-18 בדצמבר 2006

יש להסדיר בחוק את זכותם של עיתונאים לחקור ללא מורא וללא חשש פנים; יש לעגן בחוק מנגנון פיטורי עיתונאים לבין פיתורי עובדים אחרים; יש להגביל בחוק את כוחו של ההון הגדול באמצעי התקשורת

כרמיית גיא

מסעותינו עם ראש הממשלה

צילום: רויטרס

ת י אמר שהתקשורת הישראלית שמאלנית, עוכרת שטחים ובולעת מתנחלים לתאבון? מי אמר שיש לה אג'נדה שאובה מבית היוצר של "שלום עכשיו", ועד שהיא תראה את מדינת ישראל חוזרת לממדיה הטבעיים מלפני מלחמת ששת הימים היא לא תיגיע? הנה ראש הממשלה יצא לביקור בוושינגטון. ביקור חשוב

ודרמטי מאין כמוהו, כמוכן, עוד לא קרה שראש ממשלה יצא לביקור לא היסטורי ודרמטי מאין כמוהו, לא חשוב היכן. הוא נועד עם הנשיא ועם שרת החוץ, וכולם יצאו מהזיה מאושרים. "הצלחה גדולה", ציטטו הכתבים המדיניים את החוגים המדיניים במטוס ובירושלים. הנשיא הקדיש לאורח זמן, התמצא היטב בפרטים והבטיח לא לחרוג מהמדיניות הרשמית הרואה בחמאס ובחזבאללה את אויבי העולם החופשי, ובישראל את בעלת הברית הגדולה ביותר של אמריקה. למעשה, הנשיא, סספג יומיים בלבד קודם לכן סטירת לחי מצלצלת מדעת הקהל והפסיד את הרוב שלו בבית־הנבחרים ובסנאט, לא ממש היה מרוכז בשיחה עם ראש ממשלת ישראל. ולפני, וגם מיד אחרי, הפגישה המחויבת עם ראש הממשלה, הוא היה עסוק עד מעל לראש בעיראק ואיך יוצאים משם במינימום נזקים ובכבוד, ככל שרק אפשר. אבל זה לא הפריע לכותרות החגיגות בישראל.

לא חלפו ימים רבים, ואת אשר יגור ג'ורג' בוש, בא לו. ועדה דר מפלגתית (דמוקרטית־דפובליקאית), בראשות שר החוץ לשעבר ג'יימס בייקר, וחבר הקונגרס הדמוקרטי לשעבר לי המילטון, פרסמה דו"ח על המצב בעיראק וקבעה שאין מה לעשות, הגיעה שעת צמצום הנזקים וצריך להסתלק מהר ככל האפשר מהארץ היא. חוץ מזה, קבעה הוועדה, יש גם יש קשר בין המתרחש בעיראק לבין החזית הישראלית־פלסטינית־ערבית, ולשם כך יש לכנס ועידה בינלאומית בנוסח ועידת מרדיר, שזימן בייקר בי"1991, שתפגיש תחת קורת גג אחת את כל נציגי מדינות ערב, כולל סוריה ואיראן, וכמוכן, ישראל. וכשמכנסים ועידה כזאת, כולם יודעים שטוב לא ייצא מזה לישראל. לישראל הרשמית, לפחות; ואם לה, אז בוודאי לתקשורת. בכל האולפנים והעיתונים, ההסכמה על משמעות הדו"ח וערכו היתה מוחלטת וחד־משמעית. קולות חריגים, אם היו, באו מחוגי "החשודים המידיים" השמאלנים שאפשר להתעלם מהם בלא קושי.

המלחמה בדו"ח החלה, למעשה, עוד לפני פרסומו. למרות ההדלפות מראש על תוכנו המטריד, מיהרו הפרשנים להרגיע, שזה לא יהיה כליכך נורא כמו שחושבים, כי מה שמעסיק את האמריקאים היום זו עיראק ולא שום דבר אחר, ולא יעלה על הדעת לקשור את המתרחש שם לסכסוך הישראלי-פלסטיני שלנו. הרי אנחנו הטובים, אנחנו חלק מהפתרון, לא מהבעיה. ובכלל, לא מדובר בדו"ח חשוב, יש עוד כמה וכמה דו"חות כאלה שנכתבים בעצם הימים האלה ממש, והנוסח שלהם יהיה שונה לגמרי. ובעצם, ג'ורג' בייקר הוא "מי שהיה", הנשיא בוש חייב להתייחס אליו בכבוד רק משום שהוא חבר של אבא, אבל אין לו שום כוונה להגשים את המלצותיו. וחוץ מזה, בייקר הרי ידוע כלא־אוהב יהודים, בלשון המעטה, עוד מימיו במשרד החוץ, ואנחנו יודעים איך לטפל באנשים כמוהו. בקיצור, לא צריך לדאוג. הכל יהיה בסדר.

הדו"ח התפרסם, ובתוך דקות, עוד בטרם הספיק מישהו להרים טלפון ללשכת ראש הממשלה ולבקש את תגובת ה"מקורבים" או ה"חוגים" או ה"ככירים בירושלים", כבר נמצאו הפרשנים המדיניים והמומחים

לענייני ארצות־הברית שאמרו, שגם אם הדו"ח הזה לא נעים, הוא בהחלט לא נורא. אפשר להמשיך הלאה. וחזרו ואמרו, שאחרי דברי הנימוס אין לנשיא כל כוונה לאמץ אותו, והוא לעולם לעולם לא ידרוש מישראל לפתוח במשא ומתן עם סוריה, החברה הידועה בציר הרשע, כך שאין מה לדאוג. שוב ניצלנו מצפורניו של ג'ורג' בייקר. אם היה מי שניסה להעיר, שהבעיה אינה נעוצה בבייקר אלא באווירה המשתנה בווינגטון בתוך הכוץ העיראקי, אחרי בחירות אמצע הקדנציה, שתוצאותיהן עלולות לחייב את הנשיא לשינויים של ממש באופן ההתנהלות, וכדאי לשים לב שמדובר בוועדה של שתי המפלגות הגדולות -- הוא נאלם ונעלם בתוך המקהלה. הנשיא בוש אכן מילא את תפקידו בהצגה, כפי שחזו הפרשנים. הוא התייחס בנימוס אל החבר של אבא אבל הסתייג מנוסח הדו"ח והבהיר, כי הוא לא מחויב למלא אחר ההמלצות. לא זו בלבד שהוא לא מתכוון לצאת מעיראק בקיפול זנב, הוא אפילו מתכוון להגדיל את הכוח שם. רק שיידעו שהוא לא פראייר של אף אחד. אמנם חבר קרוב אחר של אבא, דונלד רמספולד, למד שנאמנות היא לא הצד החזק של ג'ורג' הבן, וכשהוא מרגיש שהוא טובע אין לו שום קושי להיפטר ממשקל עודף, אבל לא נורא. "אמרנו לכם", חייכו הפרשנים, "האיש עקשן ידוע. לא כליכך קל להזיז אותו מדעתו". ועברו לנושא הבא על סדר היום הפוליטי.

אלא שנערים ונערות היינו וגם זקנו, ולמרנו שור שינגטון אינה רק הבית הלבן, היא גם גבעת הקפיטול וגם התקשורת ועוד מיני חוגים שכדאי לעקוב אחריהם. ומשם הבשורות לא משהו. האווירה אכן משתנה.

בעיתונים הגדולים, כמו ה"ניוירוק טיימס", ציינו את נאום שדה־בוקר של ראש הממשלה אולמרט, ואמרו שצעדיו האחרונים, כולל הנכונות לאמץ את היוזמה הסעודית, כאילו נלקחו מהדו"ח של בייקר־המילטון. חברי קונגרס וסנאט כבר מגששים בדמשק, למורת רוחו של הבית הלבן, ופרשנים לא מעטים -- לא רק שונאי ישראל המטורפים שבהם -- אומרים שבמקום לחרף ולגרף את איראן, הגיעה אולי השעה לדבר איתה ולהגיע להסדר כלשהו. בכלל, לא צריך להיות נועא ישראל כדי להתעייף מהמזרח התיכון בכלל ולחפש עניינים אחרים, עם סיכויי הצלחה טובים יותר, לעסוק בהם. האם המגמות הללו טובות לישראל? וליתר דיוק, לאיזו ישראל הן טובות, ובאיזו ישראל הן עלולות לפגוע? לכל אלה אין כמעט זכר בשיח של הפרשנים והכתבים המדיניים בישראל. נוח הרבה יותר לחזור עד ורא על תרחישי האימים האפוקליפטיים של האיום האיראני. הרי אין כמו סיוטים כדי לחזק אותנו ולגרום לנו להרגיש בנוח בצדקתנו הנצחית.

לא חלפו ימים רבים, וראש הממשלה שוב יצא לביקור היסטורי וחשוב מאין כמוהו, הפעם בגרמניה ובאיטליה. ושוב -- קבלות הפנים היו נפלאות, הטקסים מרשימים, החיוכים רחבים, החיבוקים חמים, וההסכמה עם המארחים גדולה. הכתבים המדיניים שנלוו לראש הממשלה הכרזו חגיגות, שהביקור היה הצלחה גדולה. הכותרות ציטטו את אולמרט שדיבר על "תשעים אחוזי הצלחה". ראש הממשלה הצליח להעביר את כל המסרים שלו. המצלמות של ערוץ 10 אפילו חדרו לפרטיותם של האורח ומארחו ברומא, ושמעו את אולמרט מכתוב לפרודי את נוסח ההתבטאויות שלו במסיבת העיתונאים המשותפת. איזה גבר! אלא שמיד לאחר שהמריא המטוס מרומא לתל־אביב, ובעוד המערכות בירושלים מקבלות את נוסח הדברים שהשמיע ראש הממשלה באוזני האפיפיור וראש ממשלת איטליה, כבר נשמע דיווחו של יוסי בר, היושב ברומא; והוא, שלא היה במטוס ולא שמע את התדרוכים החגיגיים, סיפר שלמעשה, מדובר לאו דווקא בירח רבש מחודש בין שתי המדינות, אלא בשני מנהיגים שוקקים לחיבוקים

האלה, איש איש מטעמיו הפוליטיים. במשרד ראש הממשלה האיטלקי הבהירו לו, שמעבר לגילויי הסימפטיה, עמדותיהם לא השתנו. פרודי ביקש מאולמרט להעביר את חוות שבעא לידי האו"ם, ובקשתו נדחתה. פרודי רוצה משא ומתן עם סוריה, אולמרט מסרב. פרודי דיבר על הצורך בהקלת המצב ההומניטרי בעזה, ולא ממש השתכנע מהסכריו של אולמרט. שר החוץ שלו קרא להבטיח מעבר אנשים וסחורות לרצועה, ולהעביר 580 מיליון דולר שישראל חייבת לרשות הפלסטינית. וכעבור יומיים הכריזה איטליה על יוזמה משולשת, עם ספרד וצרפת, לפתרון הסכסוך שאינה מחייבת את ההמאס להכיר בישראל כתנאי להכרה בממשלת איחוד לאומי פלסטינית. בקיצור -- לא קרה הרבה.

הדיווחים מרומא נדחקו כמוכן לשוליים, אם בכלל. כי למה לקלקל חגיגה של הישגים מדיניים היסטוריים? הרבה יותר מעניין ופיקנטי לעסוק בפליטת הפה שהיתה או לא היתה בעניין הנשק הגרעיני של ישראל. ואילו באירופה ובארצות־הברית, שם יושבים כל "המקורות הזרים" שמדברים על כך כבר שנים, זה הרי ממש לא סקופ.

יכול להיות שיוזמת בייקר היא קשקוש מקושקש. יכול להיות שהוא אכן אנטישמי וזלל יהודים לתאבון. יכול להיות שהנשיא יתעלם מכל הסיפור, והכל יסתיים בלא כלום. אבל יכול גם להיות שלא. יכול להיות שיום אחד יגיע בוש למסקנה שאי־אפשר יותר, המזרח התיכון עולה לו יותר מדי ביקור, ואין מנוס מלטלטל את כל המערכת מהיסוד. השיקולים אולי יהיו מופרכים, ואולי לא יהיה להם כל קשר למה שתעשה או לא תעשה ישראל. אבל אז יקרה שוב

מה שקרה בי"1991, יגיע הטלפון ובו הזמנה למרדיר, הזמנה שלא יהיה אפשר להתעלם ממנה. ושוב ירצו הפרשנים האולפנים וינסו להסביר ולהרגיע, ששום דבר לא יקרה. לא צריך לעשות כלום, רק לחכות שהגל הזה יעבור, כמו כל הגלים שקדמו לו בארבעים השנים האחרונות. אחרי־כך תאלץ הדאגה לפנות את מקומה למאורע החגיגי וההיסטורי, עם כל הסיפורים מאחורי הקלעים, החל בסיור השולחן וכלה בתפריטים המצטלמים יפה כליכך. ממש כמו פעם, בשנות התשעים הרחוקות.

למעשה, כמו כל התהליכים במזרח התיכון, שמה שמאפיין אותם הוא היותם קשים לפענוח, ועל אחת כמה וכמה לחיווי, ייתכן שכל מה שנחשב לבלתי סביר בעליל כבר צובר תאוצה. רמו דק לכך כבר הגיע מרמשק, שמרשה לעצמה, חצופה שכמותה, להציע פתיחת מסלול של הידברות עם ישראל ללא תנאים מוקדמים. ושוב אציג־דצים הפרשנים והפוליטיקאים לאולפנים ומסבירים, למה סוריה מתכוננת באמת (לא לשלום עם ישראל, אלא לשיפור מצבה הבינלאומי), ולמה אסור בתכלית האיסור להיענות ליוזמה־הלא־יוזמה הזאת (כי אי־אפשר לעשות את זה לג'ורג'). אבל על המהירות שבה משתנים הלכי רוח אצלנו מקצה לקצה תעיד העובדה, שאפילו המראיינים בתקשורת שינו את טעמם והחלו לשאול, "בעצם למה לא?", ובבת־אחת כל השיח משתנה, ואפשר לשאול שאלות שאסור היה להעלות על השפתיים רק תמול־ששום.

אז אולי מוטב להקדים ולצאת לרגע מהקופסה ולחפש רעיונות חדשים להתמודד עם המצב באזור כולו, במקום להניח לו להתפתח או לקפוא מעצמו בלי שליטה ולזעוק חמס? דיון שכזה יכול להסתיים במסקנה שאין ברעיונות שמסתובבים בחלל האוויר ממש, אבל שורה תחתונה כזאת לא מבטלת בהכרח את הצורך בו עצמו. במחשבה שנייה, זו כנראה דרישה מפורות. כל עוד ירושלים עושה כל מאמץ ומוצאת את כל הסיבות למה לא לעשות כלום, אין שום סיבה שהפרשנים והכתבים המדיניים ייומו חשיבה. נכון? ■

כל עוד ההנהגה בירושלים עושה כל מאמץ ומוצאת את כל הסיבות למה לא לעשות כלום כדי לצאת מהחבון הישראלי-פלסטיני, אין שום סיבה שהפרשנים והכתבים המדיניים ייזחו חשיבה. נכון?

העימותים שבהם נמצאת המדינה מחווירים לעומת הקרבות שמנהלים כלי התקשורת אלה באלה

כל יום הוא מלחמה חדשה

נורית קנטי

ת

מפורט מפי היועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז. הסכם בלתי חתום בין העיתונאים למשרד המשפטים קבע שתוכן השיחות לא נועד לציטוט או לייחוס, אך אם הכתבים רוצים "להלבין" משהו, ולהשתמש בו בדיווחיהם, עליהם לבקש את אישור הדובר. בשיחה כזו, שנערכה בימי חקירת הנשיא, נשאל היועץ מזוז אם משהו קצב צריך להשעות את עצמו. מזוז ענה: "אם קצב היה יודע מה שאנחנו יודעים, אני מניח שהוא היה חוסך מן הציבור את המבוכה".

הכתבים ניסו "להלבין" את הדברים, אך במשרד המשפטים, כמוכח, סירבו להתיר להם לפרסם אותם. ימים אחדים לאחר מכן פנו כתבי משרד המשפטים מ"ידיעות אחרונות" ומ"מעריב" לדובר, כדי לפרסם חלקים אחרים מן השיחה, ולמחרת פורסם בשיני העיתונים כי מזוז אמר לשר לבטחון הפנים, אבי דיכטר, שהמטרה צריכה לשכלל את אמצעייה הטכנולוגיים, בדומה לשב"כ. בכתבתה של טובה צימקי ב"ידיעות אחרונות" הוזכר שמו של מזוז, אך לא נמסרו ציטוטים ישירים מפי, ובכתבתו של שמואל מיטלמן ב"מעריב" נאמר כי גורם בכיר בפרקליטות הוא שאמר את

הדברים, והובאו ציטוטים מפי. העובדה ששמו של היועץ לא הוזכר ב"מעריב", בעוד שאצל המתחרים הוזכר גם הוזכר, הכעיסה מאוד את מיטלמן, והכותרת הראשית שהעניק לעיתונו למחרת היתה: "מזוז: נשיא המדינה צריך להתפטר". בידיעה אמנם נאמר כי מזוז אמר זאת לגורמים בפרקליטות (והמשמעות היא שהכתב שמע זאת ממקורותיו, לכאורה בלי קשר לתדריך החסוי), אולם זמן קצר אחר כך פורסם ב"מעריב" לוח זמנים של השתלשלות הפרשה, ושם נכתב: "מזוז לעיתונאים: קצב צריך להשעות את עצמו". זמן קצר אחר כך גם הודו ב"מעריב" בטענתו של מיטלמן, שבאותה עת שימש מחליף לזמן קצר לכתב המשפט שעזב – הוא משה כהן עצמו, והתנצלו בפני דוברות משרד המשפטים.

תוצאות פעולת הגמול במקרה הזה לא היו קלות: "ידיעות אחרונות" ו"הארץ" קיבלו ארבעה חמישה סיפורים בלעדיים ממשרד המשפטים, על חשבון המתחרה "מעריב" שנאלץ לחרוק שיניים. הכתב שמואל מיטלמן, שממילא שימש כתב מחליף רק לשבועיים, סיים את תפקידו כמחליף יום לפני הזמן, בעקבות הפרסום, ולאחר שבמשרד המשפטים סירבו לשתף עמו פעולה. אבל התוצאה החמורה ביותר פוגעת בכל תא כתבי המשפט. במשרד המשפטים ביטלו את התדרוכים עם היועץ המשפטי לממשלה ולא נראה שהם יחודשו בקרוב.

זו רק דוגמה אחת לתוצאה של תחרות בין אמצעי התקשורת. עצם קיומה הוא נתון המובנה בעיסוק העיתונאי ואף משביח אותו, אך פעמים רבות מדי היא גורמת לכתבים, עורכים ומנהלים לאבד את העשתונות ולעבור קווים אדומים – אתיים או מוסריים; בדרך נפגעים מושאי הסיקור, אמצעי

התקשורת עצמם ועובדיהם, וגרוע מכך – צרכני התקשורת. התחרות העזה מלחיצה, תובענית, לא פעם מוגזמת, והיא נחלת כל העיתונאים, כל יום, כל היום. בעיקר היא בולטת ביחסים בין אמצעי התקשורת הגדולים, העיתונים "ידיעות אחרונות" ו"מעריב", וחברות החדשות בערוצים 2 ו-10.

"ידיעות אחרונות" נגד "מעריב"

"אם יש משהו שקשור לארגון 'שלי' בעיתון אחד ואין אותו בשני, זה בוקר רע. מקבלים טלפונים אפילו ברמת העורך הראשי. בוקר כזה מתחיל בטלפון מהכתב הרלבנטי, אחר כך מסגן עורך, עורך, ובשלב הזה בערך מגיע טלפון מאיזה כתב ברנז'ה", מספר דובר של מוסד ממשלתי גדול. שלב הברור לא מתאפיין רק בריבוי תלונות. "הרבה פעמים אתה מוצא סיפורים בעיתון שלפעמים אפילו לא ביקשו תגובה עליהם, ולמחרת אני מקבל טלפון זועם – איך העזתי לתת את זה לכתב המתחרה. התלונה היא ברמה האישית – למה נתת לו ולא לי. גם אם זה לא הגיע ממני מיד אני נהיה חשוד ואו מאיימים עלי: 'חכה, תראה שתצטרך אותנו'", מספר יועץ תקשורת. מסתבר שהתגובה האופיינית לפרסומה של ידיעה בלעדית אצל כלי התקשורת המתחרה היא טלפונים

איורים: קרן תגר

חנוך מרמרי

הגמיש, הפטיש ובת הים הקטנה

ס פקאם מישוהו, גם מאנשי המקצוע, מכיר את רפאל פרנק, החזן מלייפציג. אין רחוב על שמו, וב"גוגל" יש פחות מעשרה איזכורים לקיומו. זאת על אף שטביעת חותמו על תרבות הקריאה העברית מצדיקה שתי שדרות פרנק, לפחות, בשתי בירות הפרנקריה העולמיות, ירושלים ותל-אביב.

רפאל פרנק, יחד עם אלמוני אחר, אוטו ריהל, בעל ידע טכנולוגי ואמצעי ייצור, עיצבו, יצרו והפיצו בשנת 1910 גופן עברי הנקרא על שם, גופן שנקלט מהר והדיח את אותיות הסדר המסורתיות ממעמדן כאותיות הקריאה בעברית. פרנק הוא שותף סמוי, אך חשוב, במהפכה של אליעזר בן-יהודה. גופן פרנקריה החדשני שעיצב נובע מאותיות הציפורן הקליגרפית, אך במקום הילת קדושה יש בו אסתטיקה של כלי שימושי, גמיש וקריא בכל גודל ומבנה. פרנקריה סימן מראשיתו רף של שלמות צורנית, שעדיין לא הוגבה.

דורות של דוברי עברית הם קוראי פרנקריה מלידה, בספרות, בעיתונות ובחי יומיום. מיליאדי אותיות פרנקריה, בכל אמצעי דפוס, מעצבות מאז את חיינו. פרנקריה היתה ועודנה אות הקריאה השלטת בעיתונות (ובה מסודר גם הטקסט הזה). גופן שחצה, ללא שריטה, את כל מהפכות הטכנולוגיה, מאז יציקות העופרת, דרך הֶטְרֶסֶט וסדרה-צילום ועודנו מרכיב מרכזי בחבילת הגופנים שבכל תוכנת כתיבה ועיצוב.

רק ניסיון אחד, נועז ושמא נמהר, לשבור את המונופול של פרנקריה כאות קריאה בעיתון נעשה עד כה. בשנת 1987 ביקשו עורך "מעריב" עידו דיסנצ'יק והמעצב שמעון (ג'וגול) זנדהאוס לחולל מהפכה עיצובית ב"מעריב" ברוח עיתוני הפורמט הרחב, הברודשיט, הבריטיים והאמריקאיים המתקדמים ביותר. העיצוב החדש כלל מרכיב דרמטי: אות קריאה חדשה, גופן שנקרא "כסלו", וריאציה על אות הנריקס שעיצב גדול הטיפוגרפים, צבי נריקס. אות בהירה, שבגושי טקסט רציפים עלולה להפוך משטח אחיד מדי, דקורטיבי, שרמת הקריאות שלו פחותה בהתאם. ואכן, הקוראים – ספק שמרנים, ספק דקדקנים – דחו בהמוניהם את העיצוב החדש, ובמיוחד את אות הקריאה. כעבור שנתיים וחצי נאלץ דיסנצ'יק להחזיר את הטקסט של "מעריב" לפרנקריה.

והנה, על אף הדומיננטיות של פרנקריה כאות הקריאה בעיתונות, חלה נסיגה מתמשכת במעמדה כאות כותרת בעיתונים, שהיא בעצם מגדירה את חזותו של עיתון. עם היעלם של עיתוני התנועה והמפלגה נשאר "הארץ" עיתון שבו פרנקריה ממשיך להבהב כאות הכותרת הראשית. העיתונות המסחרית, הטבלואידי, חיפשה משהו חזק יותר – ומצאה תשובה ב"חיים". אות מרובעת, עשויה קורות עבות וזוויות פשוטות, ללא קשת או עיקול, זיו או מגרעת.

חיים היא אות צעירה מעט מפרנקריה, וגופניה עוצבו בוורשה בראשית שנות השלושים בידי יאן לויט. אבל לויט, מתברר, סיגנן אות שכבר חדרה לתודעה. דוד טרטקובר מראה כי באות דמוית חיים השתמש, עוד בשנות העשרים, המודרניסט יוצא הונגריה פסח עירישי, ששלח ירו ככל תחומי האמנות, ובין השאר עיצב גם לוגו לחברות מסחריות. לוגו בעל אותיות מרובעות, כמו זה שצייר ל"כין" בסוף שנות העשרים, יכול להיחשב לאביו של חיים הצועק היום מעיתוני הרוכז. חיים, כך נראה, נולד כהתרסה – גם אם, בחלוף השנים, יקהה הממד הבאוהאוי, המרדני,

הנסיוני, הסגפני, שעומד ביסודו, והשימוש בו ייעשה לתכלית ישירה. פשטותו תנוצל להעברת מסר פשטני, שמשרת אמירה בוטה. אם פרנקריה הוא אריג המרקם של העברית החדשה, חיים הוא הפטיש שלה.

את חיים, כקורנס להפקת מהלומות, הטמיע בישראליות המתפתחת אבי העיצוב הטבלואידי העברי – מגזינאי ולא עורך יומון – אורי אבנרי. קדם לו אמנם הטבלואידי "רואר היום" של איתמר בן אב"י, אשר שגשג בשנות העשרים, אבל למרות קולניותו, עיצובו היה סתמי ומבוסס כולו על פרנקריה. אבנרי יצר ב"העולם הזה" כמו ידיו גרפיקה דינמית מן הכלים הפשוטים שעמדו לרשותו, אותיות עופרת וגלופות אבץ, והעמיד צורות גרפיות שנוכחותן שולטת עד היום בכל עיתוני הרוכז. הוא היה הראשון שהבין את העוצמה שבאותיות חיים ולא רק שהרבה להשתמש בהן, אלא אף העסיק גרפיקאי שצייר לו בריבמוקם גרסאות של חיים, מוצרות או מורחבות, מלאות או חלולות, על-פי צורכי העמוד. אבנרי היטיב לנצל את הצבע הנוסף, האדום, ויחד עם שימוש יעיל בנגטיבים ייצר שערים מגוונים, המשלבים פוזיטיב ונגטיב, קווי הפרדה עבים, וצירופים של שחור-אדום-לבן, על מגוון האפורים והוורודים שהן מייצרים. כך

נוצר המרשם המנצח לעימוד שרעוריות, מפרשיות פוליטיות ועד פורנו רך, ששולט עד היום בעמודים הראשונים של עיתוני הרוכז.

וזהו עץ היוחסין העיצובי של העיתונות: את המוטיבים של אבנרי משנות השישים והשבעים הטמיעו תלמידיו בעיצובו של "חדשות" (1948–1993) ומשם, עם סגירתו, נרדו ל"מעריב" (ששינה פורמט לטבלואידי), בעוד ש"ידיעות", כהרגלו, מתגונן ביישור קו. לא רק צבע מלא, קווים עבים וכותרות חיים ארוזות בתיבות ומסגרות, כי אם כל מה שנגזר מכך. תחביר פשטני, בוטה בצורתו, משלהב ומתלהם בתכנון.

שיא התחרות בין "ידיעות אחרונות" (של משה ורדי) ל"מעריב" (של עופר נמרודי ויעקב ארו) היתה בימי פיגועי ההתאבדות. הטבלואידיה הועצמה. כותרות הפכו מאינפורמטיביות להצהרתיות, לכרזות מחאה, זעקה או תוכחה. מספר המלים בכותרת ירד מעשר לשתיים, לעתים לאחת. ומה התאים לכותרת של מלה אחת יותר מחיים שמן? אות עבה כקורה, לא רק בצורתה כי אם גם באמירה שלה. המלה "תופת", למשל, שהופיעה בכותרות בצירופים שונים, נכתבה תמיד בחיים, שחור או נגטיבי. כשבוחנים את עיתוני התקופה, קשה לדעת מה היסטוריה ומה היסטריה. האם התופת יצר את חיים, או שמא חיים העצים את התופת?

בגליון 5 בינואר 2002, רעמה הראשית של "ידיעות אחרונות": "כמו בסרטים", בחיים אדום על רקע כחול; גם הראשית של "מעריב" צהלה: "נתפסו על חם", בחיים אדום על כחול. מנגד, "הארץ" המשיך בשלו ונתן ללכידת ספינת הנשק הפלסטינית "קארין איי" כותרת פרנקריהלית בת עשר מלים: "תקרית הברחת הנשק: ערפאת אישר את הרכישה והקשר עם איראן". שתי דרכים שונות – כשוני שבין חיים לפרנקריה – לתאר את רגע המפנה המרדני באינתיפאדה אלאקצה.

ד"ר צבי רייך הוא חוקר תקשורת באוניברסיטת בן-גוריון, ששימש כעורך חדשות בעיתון יומי. הוא דיבר בגילוי לב בכנס "האות העברית – דו"ח מצב" שנערך בתחילת דצמבר בבצלאל, על חלקו בהשחתת חוש המידה של קורא העיתונים בישראל.

ד"ר רייך מתאר כיצד בתהליך החיול האדיטוריאלי שלו קיבל את הציוד

הדרוש לעיצוב דעת הקהל: סרגל מידות דפוס שחוק, סרגל חישוב להגדלות, קטלוג אותיות המסדרה, בלוק תרשימי עמודים ומשפט אחד, "מפי עורך ותיק, שמסכם את כל התורה הטיפוגרפית הדרושה לך על רגל אחת: טקסט ומשנה נותנים אצלנו בפרנקריה, כותרות בחיים צר, כיתובי תמונה ברור".

רייך מתייחס לימי ראשית המהפכה בטכנולוגיות העימוד והעיצוב, אך גם היום, כשהכל דיגיטלי, נשאר העיצוב "תלוי-חיים", בעוד שגופנים אחרים נעקפו ונזנחו. למשל, הגופנים המהפכניים שייצרו בשנות השבעים צבי נריקס (נריקס) ואשר אורון (אורון), שנקלטו היטב בשוק הפרסום, בבטאונים השונים ובמגזיני הכרומו, אך נדחו לחלוטין מן העיתונות היומית. מתברר כי העידון ועיצוב היתר היו דווקא בעוכריהם. כפי ששפת עורכי-הידן ומערכת המשפט התגבשה סביב אותיות דוד הטכנוקרטיות, כך רבקה העיתונות בחיים לסוגיו.

כדי להמחיש את דרגת הקיבעון של העיתונות המודפסת סביב התבניות הישנות, די לבחון את המצטרף הצעיר ביותר למועדון הטבלואידי: עיתון החינם "ישראל". עיתון, שלאחר תקופת הרצה שבה ניסה לשוות לעצמו מראה אינטרנטי, חזר לדפוס הנושן, הבטוח. תיבות של חיים וחיים צר

ומסגרות נגטיביות, במיטב צבעי הכחול-אדום-שחור-לבן. השוואה ל"חדשות" מלפני שלושים שנה בריוק לא מראה שום התפתחות מאז. מתברר כי הדינואור המאובן ביותר בחברה הישראלית היא העיתונות עצמה. כדאי שכל גוף המבוקר על-ידיה על שמרנות, קיפאון וסטגנציה יזכור זאת.

האם נישאר לעולם עם פרנקריה כאות קריאה ועם חיים ככותרת? ובכן, לא. בעוד הטבלואידיים מקובעים אל הורדת ידיים בינם לבין עצמם, הגיחה בת הים הקטנה ממעמקים והיא עומדת להטביע אותם בצמר גפן מתוק. הנסיכה החדשה שתדריך, בלי ספק, את חיים הנפח ופרנק החזן, היא אריאל. הגופן העברי הגנרי של וורד, מעבד התמלילים העולמי. אריאל, ליתר דיוק.

את ההחלטה מהו גופן העתיד של קוראי העברית קיבלו אמריקאים. מפתחי התוכנה והיישומים של מיקרוסופט הם ששיבצו גרסה מותאמת מסך של "נריקס חדש" לחבילת הגופנים המוצעים למשתמשי וורד, ובכך הכתירו את האות העברית של הדור הבא. צבי נריקס מספר כי גילה במקרה את דבר קיומו של הגופן החדש ופנה למיקרוסופט ותבע את זכויותיו. רק אחרי שבע שנות משפט ויתר הטיפוגרף הוותיק וחתם על הסדר פשרה שבמסגרתו תרכוש ממנו מיקרוסופט את הזכויות לגופן אריאל תמורת 25,000 דולר. הסדר מביש כשלעצמו, ועדיין מרשים, בהשוואה לתמלוגיו של רפאל פרנק.

דוד חדש גדל היום על ספרי לימוד נטולי פרנקריה, ורואה עברית דרך גופנים כנריקסים, מרים, ובעיקר אריאל. הנה, דווקא בימי התחייה של עיצוב גופנים חדשים, גדל הדור הבא על גופן עולמי אחד ויחיד. גם אתרי העיתונים נראים היום כמושוכטים גנטיים: אריאל, אריאל ואריאל. איך תיראה חברה שצורכת פונט אחד? האם תהיה מכנית, סטרילית, אדישה? או שמא תשגשג סביבו תעשייה אלטרנטיבית?

"ידענו מעט על מה שעשינו", סיכם ד"ר רייך. "איש לא הסביר לנו את הדקרוק של השפה שבה דיברנו, ואולי לכן לא היתה לנו בעיה לדבר בה ללא היסוס, ובקול רם. רם מדי". האם אלה שעושים היום יודעים יותר? ■

חנוך מרמרי הוא ראש המחלקה לתקשורת חזותית בבצלאל, והרשימה הזאת מבוססת בעיקרה על הרצאה שנשא בכנס "האות העברית – דו"ח מצב", שנערך בבצלאל ב-5 בדצמבר

צבע אדום, עיתונות צהובה

האופן שבו סיקר "ידיעות אחרונות" את פועלו של ארקדי גאידמק בעיר המופגזת, ואת שאר יוזמותיו הפילנתרופיות, מעורר תהיות

צביקה גוטליב

גם בשביל ארקדי גאידמק, שאת שמו העיתונאים למדו כבר מזמן לאיית, היה נובמבר האחרון חודש תקשורתי מוצלח במיוחד. שלל יוזמות שונות ומשונות הביאו את העיתונים לעסוק בו שוב ושוב, והגדיל מכולם "ידיעות אחרונות", שבסיקור שלו את הנעשה בשדרות נראה היה כאילו הוא מייחס ערך חדשותי רב יותר לנדבנותו של גאידמק מאשר לדיווח על נפגעי הקסאמים. אחרי הרומן הקצר של המיליארדר הנמרץ עם "מעריב", משיתוף הפעולה בספטמבר בהפקת "מופע הצדעה לחיילי המילואים" ברעננה ועד לשמועות שגאידמק הוא אחד המועמדים לרכישת העיתון, נראה כי המיליונר המוחצן החליט להמיר את עופר נמרודי בארנון מוסס ואת נוחי דנקנר ברפי גינת. עורך "ידיעות אחרונות", רפי גינת, ויוסי מילשטיין, יד ימינו של ארקדי גאידמק, הכחישו כי קיים קשר כלשהו בין "ידיעות אחרונות" למיליארדר, אולם אופן הסיקור של העיתון את כל הקשור בגאידמק היה שונה מזה שבעיתונים אחרים.

את חודש גאידמק בתקשורת פתחה הצעתו של המיליארדר לפתרון המחלוקת סביב קיומו של מצעד הגאווה בירושלים. למרות שהיה מדובר בנושא חדשותי רחב, שעירב בתוכו מחלוקות דתיות, עדתיות ולאומיות, וסחט התבטאויות ממגוון גדול של אנשי

צילומים: באו באו, ליסור אדרי

► ציבור – בחר "ידיעות אחרונות" לפרסם בעמודו הראשי תמונה גדולה של גאידמק, עם הכותרת: "גאידמק הציע לקנות את מצעד הגאווה. בפגישה במסעדה בירושלים אמש הציע המיליארדר לממן בכספו את העברת האירוע לעיר אחרת. פעילי

תושבים ב"פרלמנט" של שדרות קובלים שהתקשורת אינה משקפת את מצוקותיה הקיומיות של העיר ובוחרת להבליט רק התרחשויות יוצאות דופן

ה'בית הפתוח' סירבו. היום: גאידמק ימשיך במאמצי תיווך בכרכת החרדים במאמץ למנוע מהומות". גם בעמודים הפנימיים המשיך העיתון לעסוק ביוזמת המיליארדר: "גאידמק הציע: קחו כסף, תעבירו המצעד [...] אין לי דבר נגד הומואים, אני בסך הכל חושש משפיכות דמים. היום ייפגש שוב עם נציגי 'הבית הפתוח' וגם עם ראש העדה החרדית,

בניסיון למנוע אלימות [...] זו היתה פגישה ארוכה אל תוך הלילה [...] המיליארדר גאידמק הציע להם: 'קחו כמה כסף שצריך, רק תעבירו את מצעד הגאווה לעיר אחרת'. בסיום הפגישה רחו ההומואים את הצעתו הנדיבה" (8.11). ואם בזה לא די, שמו של גאידמק מופיע שוב לקראת סופו של הגיליון, בכותרת המודיעה בעמוד 27 כי "הברואים החליטו – גאידמק לכנסת". "אם למישהו היה ספק קל שבקלים בנוגע לתוכניותיו הפוליטיות", ממשיכה הידיעה, "הוא היה חייב להגיע אתמול ליישוב הברואי מוכה האכטלה, שגבישלו, ולראות איך מתחיל המסע הארוך של 'המלך ארקדי' (כך במקור; צ"ג) לכנסת". הביטוי "המלך ארקדי" לא מופיע באף אחד מהציטוטים שבידיעה.

היקף הסיקור ב"ידיעות אחרונות" בלט מול "מעריב" מאותו היום, שהעניק לידיעה מיקום צנוע בעמוד פנימי: "ח"כ נסים זאב לגאידמק: 'תקים מחנות להומואים'. גאידמק: 'זו כפיה של המיעוט על הרוב'". רק בפסקה האחרונה מוזכר נסיון "רכישת המצעד" שלו.

חמישה ימים אחר-כך יצא גאידמק ביוזמה חדשה: רכישת דירות בירושלים והשכרתן לנוקדים במחיר סמלי. היוזמה פורסמה ב"ידיעות אחרונות" בעמוד הראשון ובעמודי האמצע תחת הכותרת "סביוני גאידמק": "בקיץ הוא הקים עיר אוהלים

תושבי שדרות: "יש מצוקה חול הכתב"

תושביה אינם מוותרים על שום הזדמנות להציג את טענותיהם בפני העיתונות. הם מנסים להעלות את המודעות למצוקות היומיומיות של העיר בפרט והדרום בכלל: "התקשורת היא חלק חשוב מהמאבק שלנו", אומר אילן, מנהל עבודה משדרות. "כל שנה באזכרה של בן-גוריון מבטיח איזה נעבך אחר 400 מיליון שקל. אבל גם הפעם לא יגיע כלום".

בריוק כשאלן מסיים את המשפט, 24 שעות אחרי תחילתה של הפסקת האש, נשמעת שוב קריאת "צבע אדום" וכולם רצים לחפש מחסה. עורא מצטרף לדיון שמתפתח בפרלמנט המאולתר: "יש בעיה קשה של עסקים קטנים שמתמוטטים ולא כותבים על זה. חומרים לכלייה? אתם מסנגנים." "יש מצוקה מול הכתב", קובל שמעון. "בשלושים שניות אני צריך להגיד לו הכל בצורה ברורה, ובכל מקרה הוא יחתוך את זה אחר-כך. עשו כותרת על הברי-מצווה, כי זה מכר להם, ועל ההרוג כתבו חצי משפט".

למקום מגיע דניאל ח'ג'בי, מערוץ 10. הצוות ישרד הערב משדרות למהדרת החדשות. ח'ג'בי וערוץ 10, שנהגים מהערכת הנוכחים, מתעמתים עם הטענות על האופן שבו התקשורת מסקרת את המצב בעיירה: "יש שדרות, אבל יש גם מדינה שלמה. איי אפשר להתעסק רק בשדרות. הקסאם נופל עכשיו, זה מעיר את התקשורת. יהיו שבועות בלי שדרות, ואולי אז יגיעו גם למסעורה".

שדרות נשארת עם המצוקות. מול מלחמות כלי התקשורת זה בזה, ומול מעורבות יח"צנית של בעלי הון, גם שם יודעים שאין להם סיכוי של ממש להציף מעלה את בעייתה האמיתיות של העיר.

צביקה גוטליב

למשפחות שנמלטו מהצפון המופגז, עכשיו עובר ארקדי גאידמק לשלב הבא: פרויקט מגורי קבע למשפחות נוקקות. התוכנית: לרכוש עוד אלפי דירות ברחבי הארץ. מהכתוב לא ניתן ללמוד אם מדובר בפילנתרופ, או אולי בכריש גדל". במקום לשאול שאלות עיתונאיות, הכתבה משווה בין המיליארדר לבין הממשלה: "אחרי שנטל על עצמו את תפקיד משרד הרווחה בתקופת מלחמת לבנון, כשהקים כפר לאלפי מפונים מהצפון בחוף ניצנים, מבקש עכשיו המיליארדר, ארקדי גאידמק, להיכנס גם לנעליו של שר השיכון". במסגרת מיוחדת מסביר העיתון מה עשה גאידמק

של העיתון אינה חתומה עליה. משרד החינוך הכחיש את הידיעה.

היוזמה עצמה זכתה לסיקור בכל כלי התקשורת, כמו למשל הידיעה ב"הארץ": "עיר מקלט: גאידמק מימן, פרץ הזהיר אך בשדרות החליטו לברוח לאילת" (17.11). ב"ידיעות אחרונות" הבולטות והטון היו אחרים והיוזמה נקשרה בשאיפותיו הפוליטיות של גאידמק: "גאידמק בראיון ל'ידיעות אחרונות': 'דוב הציבור רוצה שאהיה ראש ממשלה'. המיליארדר שפתח את הארנק למען תושבי הצפון ושדרות פותח את הפה: 'אקבל 40 מנדטים'" (19.11). הסיקור התרחב גם

עורך "ידיעות אחרונות", רפי גינת, ויוסי חילשטיין, יד ימינו של ארקדי גאידמק, מכחישים כי קיים קשר כלשהו בין העיתון למיליארדר

לעמודי האמצע: "לאחר שפתח את הארנק וכבש גם את לבם של תושבי שדרות [...] עכשיו, כשלא רק תושבי הצפון רואים בו מושיע אלא גם תושבי שדרות [...]". עמוד אחר-כך המשיכה ההתייחסות לאירוע, הפעם מול אולת היד של ממשלת ישראל: "האוטובוסים של גאידמק הפנו את הזרועים אל הכישלון המתמשך של הממשלה לדאוג לתושבי שדרות ועוטף עזה". באותו העמוד נקבע בבקורת הטלוויזיה כי במאבק בין גאידמק לאולמרט, ראש הממשלה הוא שהפסיד.

יממה אחר-כך כמעט נטען שגאידמק הוא שקובע את סדר-היום של ממשלת ישראל: "חוסר האונים של ממשלת ישראל מול מתקפת הקסאמים ותגובתו הזריזה והמתקשרת של המיליארדר גאידמק למצוקה של תושבי שדרות, הולידו אתמול ישיבת ממשלה מהקשות והעכורות [...] בינתיים לממשלה יש רק הבטחות" ("ידיעות אחרונות", 20.11). גאידמק, שעניינו עם החוק נידונים בכמה מדינות, כולל בישראל, הצליח לנהל מאבק יח"צני מול מקבלי החלטות מעל דפי המערכת של העיתון, בנוסף למודעות הממומנות על-ידו: "התושבים חשובים לי יותר מהח"כים", ובמסגרת פגינת העמוד: "המתרעננים באילת: לממשלה אין בכלל בושה". אם המטר לא הובהר, באה כתבת השער במגזין "24" של "ידיעות אחרונות", שעסקה בסשה גאידמק, בנו של המיליארדר, שהרגישה את ההערכה אליו בעיר האנגלית שבה הוא הבעלים של קבוצת הכדורגל המקומית.

לרווחת הציבור בישראל: [...] תרם במהלך השנים מיליונים לפרויקטים בישראל [...] בין השאר תרם גאידמק 50 מיליון דולר לטכנות היהודית, בעבור חינוך יהודי-ציוני במדינות ברית-המועצות לשעבר ולטיפול בנוער בסיכון" (13.11). את העמוד מקשטת תמונה גדולה של גאידמק, שבה הוא פורש ידיו לצדדים במחוות נדיבות, בצירוף ארבע תמונות נוספות וכיתובים המציינים את מעשיו לרווחת תושבי ישראל. גם ב"מעריב" ידעו על הסיפור באותו היום. הוא פורסם רק בעמוד 20 ובצורה שונה: "ארקדי גאידמק יבנה דירות להשכרה למשפחות נוקקות". ב"מעריב" גם החליטו להמשיך ולעקוב אחר הסיפור, ר-48 שעות אחר-כך הביאו את תגובת התושבים: "תושבי הר" חומה לגאידמק: 'לא רוצים את העניינים'".

אופן הסיקור של "ידיעות אחרונות" את עלילותיו של גאידמק בלט במיוחד בתיאור פועלו בשדרות. גאידמק הציע לממן לעשרות מתושבי העיירה המתקפת נופש באילת, בניסיון להשכיח את קריאות "צבע אדום" ופגיעת הרקטות. באופן מוזר, ליוזמה הפילנתרופית קדמה ידיעה ב"ידיעות אחרונות", שכאילו הכינה לה את הקרקע. בעמוד הראשי של הגיליון מ'16.11, תחת הכותרת "מפנים את הילדים", קבע העיתון כי משרד החינוך מתכנן לפנות את ילדי העיר שדרות לאזור שבו אינם חשופים לאיום הקסאמים. למרות שמדובר בידיעה שלכאורה מקורה בחינוך, כתבת החינוך

{ השורה התחתונה }

מפגן אימתני של יחסי ציבור

רוני סופרסטאר

החדש, תועדו עליידי צוות הצילום של תוכניתו של דודו טופז, ושודרו בפריימטיים של ערוץ 10. למצעד האמנים והכדורגלנים הצטרפה שורה ארוכה של פוליטיקאים (רונית תירוש, משה שרוני ועוד). ראש הממשלה וגאידמק בירכו בשיחת טלפון שהועברה דרך אמצעי ההגברה באולם. ההתגייסות של עם ישראל בעתות מצוקה היא כמוכר דבר מבורך. פן ישראלי יפה ומרגש. גם יחסי ציבור הם נתון לגיטימי ומקובל. ועדיין, בעידן שבו התרבות הגאידמקית משתלטת על חיינו, חייבים להחזיר דברים לפרופורציה. גם ליחסי ה"תן וקח" שבין אמצעי התקשורת לפוליטיקאים, אמנים וכיוצא בהם, צריך לשים גבולות. כאשר הגיגת הברמצווה של ילד בן 13 הופכת למפגן אימתני של יחסי ציבור – יש בכך בהחלט טעם לפגם.

בחזרה למסיבת הברמצווה: לקראת השעה עשר, החגיגה עדיין לא החלה בפועל. האורחים החשובים מתל-אביב התעקשו לעלות לבמה ולנאום – כולם קיוו לפחות פריים אחד שלהם, משפט אחד מדבריהם, ייכנס לאייטם בטלוויזיה או לכפולה ב"ידיעות אחרונות". למחרת, שוב "במבט", נפתלי ברסמון מדווח על בררמצווה של

"אתה חייב לבוא היום לשררות, אתה חייב לעי" זור לבנו" – סימה משררות היתה מאוד נחרצת בשיחת הטלפון. "אתה מוכרח לעשות על זה כתבה. בעוד יומיים ברימצווה של דודו, והאורחים מפחדים לבוא". בדרך לשררות, סימה, אמא של דודו, כבר ניסתה להתחמק: "אני חייבת לצאת מהבית, אתה מאחר, ואין לי זמן". המזל שלי היה שהזכרתי לה שבאתי במיוחד מתל-אביב, ואני אורטוטו בשד"רות.

אני לא תמיד זוכר את חבלי הלידה של כתבות שאני מכין. במקרה הזה – יומיים אחרי אותה שיחת טלפון שהפכה לכתבה ב"מבט" (ואחרי כך בכל אמצעי התקשורת האחרים) – מצאתי את עצמי משחזר את הפרטים. רוני סופרסטאר היא שהציתה בי את הצורך הזה. רוני סופרסטאר כמשל – דוגמה לדרך שבה הפך האירוע התמים לבמה (תרתי משמע) משומנת של יחסי ציבור. באולם בשררות סיפרה הזמרת לנוכחים על המחזמר בכיכובה שעתיד לעלות בחנוכה. בתמורה לבמה שקיבלה באירוע המתוקשר, היא תרמה לילדי שדרות מאתיים כרטיסים למחזמר. מיותר לציין שעובדת תרומתה הנדיבה, וכן המידע על המחזמר

ניר משררות. עוד ילד שפוחד, ובצדק, שלחגיגה שלו לא יגיעו אורחים. ואכן, לברמצווה של ניר הגיעו רק מחצית מהמוזמנים; לא נמנו עמם אורחים חשובים מתל-אביב.

רועי כץ

רועי כץ הוא כתב לענייני רווחה בערוץ 1

בעיתונים אחרים בחרו בטון מאופק יותר. ב"מעריב" נכתב באותו יום: "בעקבות גאידמק: המי משלה תשלח אלפי תושבים משררות לאילת. 4,500 תושבי שדרות מילאו את חדרי האוכל והבריכות והורו לגאידמק על כמה לילות בלי קסאמים" (19.11). למי חרת: "גם אולמרט נגד גאידמק. ראש הממשלה תקף אתמול את המילארדר, שהסיע אלפי ילדי שדרות לאילת" ("מעריב", 20.11). גם ב"הארץ" דווח על היר זמה באופן מאוזן: "שמחים להתרחק אך יודעים שצריך לחזור" (19.11). "יוזמה: חוק נגד תורמים בעלי הון. 'חוק גאידמק' ("הארץ", 26.11).

הקסאמים הוסיפו לנחות בשררות, אך התקשורת חיפשה זווית דיווח מרגשת יותר; היא סופקה לה בדמותה של מסיבת ברמצווה שמימן גאידמק. חתן הברמצווה, דודו חדר, הופיע לראשונה בראיון בתוכניתו של רפי רשף בערוץ 10. הוא סיפר שהוא חושש כי חבריו ובני משפחתו לא יגיעו לחגיגה בגלל חשש מהקסאמים. במהלך הראיון קיבל הנער שיחת טלפון מגאידמק, שהבטיח לארגן לו מסיבת ברמצווה שלא תישכח. למחרת נרתם "ידיעות אחרונות" למשימה: תמונה גדולה של פניו העצובות של חדר הופיעה בכותרת העיתון: "האורחים מפחדים לבוא לברמצווה שלי" (21.11). החשיפה התקשורתית עשתה את שלה והגיגת הברמצווה הפכה לאירוע יח"צני בהשתתפות ידוענים רבים ובכירי "ידיעות אחרונות". למחרת חגג העיתון את ההצלחה בתמונה גדולה נוספת של דודו חדר בעמוד הראשי, כשהוא

שר במסיבה המתקשורת. לצד התמונה, בסטריפ קטנטן, צוינה עובדת פטירתו של תושב העיר שדרות מפגיעת קסאם (בעמודי האמצע ניתן היה ללמוד כי החגיגה בשררות התאפשרה "בעקבות הפרסום ביריעות"). בנוסף לתמונות הוזכרו בכתבה שדיווחה על האירוע שתי שיחות שקיבל חתן השמחה – אחת מראש הממשלה ו"היתה גם שיחה בלתי נמנעת עם ארקדי גאידמק, שהתקשר לברך ממוסקבה וזכה לתשואות מכל הקהל באולם" (22.11).

החגיגה המתקשורת לא זכתה לסיקור דומה באף אחד מהעיתונים היומיים האחרים; ב"מעריב" הגיבו למחרת בתמונה גדולה משלהם: "לברמצווה של ניר הם לא הגיעו. למסיבת בררמצווה של דודו חדר שלשום נהרו אורחים בהמוניהם – אבל ניר ביטון, גם הוא משררות, חגג אתמול כמעט לבד [...] אף מפורסם לא בא לנחם אותו" (23.11).

ב"ידיעות אחרונות" מסרו בתגובה לפניית "העין השביעית" כי: "ידיעות אחרונות אימץ את דודו חדר, קרא למוזמנים להגיע, בכירי העיתון הוזמנו, הבטיחו להגיע והגיעו. העיתון הביא גם את הזמר האהוב על דודו, קובי פרץ, ואת אבי נימני, שחקן הכדורגל שהוא מעריץ. היתה כאן מחווה של העיתון לילד ולעיר כשיא ספיגת הקסאמים ואנחנו גאים במבצע".

צביקה גוטליב הוא סטודנט לתואר ראשון במחשבת ישראל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב

גל הירש ב"7 ימים"

לנצח בקרב, להפסיד במלחמה

מיד כשהסתיימו הקרבות מול חיובאללה בקול ענות חלושה, החלו בכירי צה"ל, כמו אחרוני הפוליטיקאים, בקרב על דעת הקהל. תא"ל גל הירש, מפקד עוצבת הגליל, היה אחד מהם. מסקנות ועדת החקירה בראשות האלוף (מיל') דורון אלמוג התייחסו גם להירש: אלמוג נתן להירש ציון נכשל, גם על ההיערכות על הגבול לקראת החטיפה, וגם על אופן ניהול המלחמה. הירש נעלב, התפטר, נראה כמי שחוזר בו, גלגל את האחריות לדרגים מעליו ודרש שימוע. השימוע להירש אצל הרמטכ"ל נקבע ליום שישי, אחד בדצמבר. בדיוק באותו יום זכה הירש לכתבת ענק במוסף "7 ימים" של "ידיעות אחרונות" ולתמונתו שתתנוסס על השער. הירש (באמצעות חבריו) הציג את גרסתו לאירועים, התפאר בהצלחותיו, התנער מכשלונות המלחמה והתכחש להם. חלק ניכר מהכתבה הוקדש לפציעתו של הירש לפני שנים וחזרתו לשירות הקרבי.

לא צריך להיות בעל תואר בתקשורת כדי להצביע על ההישג היח"צני של הירש: תזמון הכתבה, סיפור הפציעה,

הצגת התמונות והסכם הבלעדיות עם "7 ימים", המוסף הנפוץ במדינה. לכאורה נראה כאילו גם הקורא המצוי יתייחס בספקנות ובביקורת לאופן שבו הוצג הירש בכתבה. הרי חדשות לבקרים אנו שומעים על חוסר האמון של הציבור בתקשורת, והרי הירש עצמו נקבע כאחד האחראים לכישלון במלחמה. מדד לא רע לבחינת הלך רוח הקורא המצוי הוא מדור המכתבים למערכת. שבוע לאחר הפרסום במוסף הוכפל מדור המכתבים לשני עמודים, כולם עסקו בהירש. מתוך 14 מכתבים שפורסמו, אחד בלבד תקף את הירש, מכתב נוסף היה נייטרלי, ו12 הנוותרים תמכו בו. תחקירו של אלמוג התמוסס בים הערצה לקצין הצעיר. מסתבר שלמרות הצהרותיו, ציבור קוראי העיתונים לא מפעיל כסופו של דבר את חושי הביקורת שלו כלפי המתפרסם בעיתונים. לפחות בקרב הזה, הירש ניצח.

יוסי סעידיוב

יוסי סעידיוב הוא העורך הראשי של אתר "סקופ"

עדות מקומית

"עדות מקומית" על שם ליאור זיו היא תערוכת צילומי עיתונות ישראלית המוצגת בימים אלה בדיזנגוף-סנטר לצד התערוכה העולמית לציילומי עיתונות, World Press Photo. זו השנה השלישית שהמפעל הזה מתקיים, ומטרתו המוצהרת היא להציג לציבור את מיטב צילומי העיתונות הישראלית. אוצר התערוכה, יוסי נחמיאס, והיוזמת המפיקה, דנה וולפילר-ללקין, כותבים בדברי ההקדמה לתערוכה כי בתחילת העבודה השנה קיוו שהצילומים יתרכזו בקבוצות החלשות בחברה, אך המציאות הפוליטית והבטחונית כפתה סדריו חזותי אחר. עם זאת, כוונתם המקורית של המארגנים לא סוכלה לחלוטין והתערוכה מציגה גם דימויים "שיש להם לא רק אימפקט מידי אלא גם כוח לשכנע במבט חוזר".

תומר אפלבוים, באובא

מדורג במקום ראשון בקטגוריית ספורט, סדרות 11.5.2006: ילדים משחקים כדורגל בישוב תקוע

אירועי תקשורת

נובמבר

2 | **מנהל חדש לחדשות ערוץ 1**. הכתב והעורך ניצן חן מונה לתפקיד מנהל מחלקת החדשות של ערוץ 1. הוא מחליף בתפקיד את אורי לוי, שמונה למנהל מחלקת התוכניות.

6 | הגבלה על סקרים לפני בחירות.

ועדה החוקה חוק ומשפט של הכנסת אישרה להגיש להצבעה בקריאה ראשונה במליאה שורה של הצעות חוק, המבקשות לאסור בחוק על פרסום סקרים שבועיים לפני הבחירות לכנסת. החוק הנוכחי אוסר פרסום סקרים רק ביממה שלפני הבחירות.

12 | שקל פיצוי על דיבה.

בית המשפט העליון קבע כי העיתונאי אמנון דנקנר הוציא דיבה כאשר כינה את פעיל הימין איתמר בן-גביר "נאצי קטן" בתוכנית הטלוויזיה "פופוליטיקה" בשנת 1995. השופטים הותירו על כנו את סכום הפיצויים שנפסק לבן-גביר בערכאה נמוכה יותר – שקל אחד בלבד.

14 | יוזמה: חוק השידורים החוזרים.

ערוצי טלוויזיה יהיו חייבים לשרד שידורים חוזרים של תוכניות פופולריות המשודרות בליל שבת ובשבת – כך מציע חבר הכנסת זבולון אורלב מהמפד"ל בהצעת חוק שהגיש. בעבר כבר הגיש חבר הכנסת לשעבר שאול ילום הצעה דומה, המיועדת לאפשר לציבור הדתי לצפות בתוכניות כאלה, אך תהליך החקיקה לא הושלם לפני פיזור הכנסת הקודמת.

14 | יוזמה: חוק הווליום.

לאסור בחוק את הגברת עוצמת הקול בעת שידורי פרסומות בטלוויזיה – כך מציע חבר הכנסת אלי אפללו מ"קדימה".

על-פי ההצעה ייכלל בחוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו סעיף שיקבע כי "עוצמת השמע בזמן שידור הפרסומות והקדימונים לא תעלה על עוצמת השמע של התוכניות". הרשות השנייה כבר החליטה כי הגברת עוצמת הקול בעת פרסומות תיחשב כהפרת תנאי הזכויות וניתן יהיה לקנוס את הזכיינים במקרה שיעשו זאת.

17 | טעות בשידור. הפרשן הצבאי של חדשות ערוץ 2, רוני דניאל, הודה כי שגה כאשר דיווח בשידור חי על תחילת התנועה של כוח צה"ל שעמד להיכנס לכפר אלחיאם בלבנון. הפעולה בוטלה בסופו של דבר בשל מזג האוויר. דניאל אמר את הדברים בעדות בפני הוועדה שהקימה מועצת העיתונות לבחינת כללי אתיקה לסיקור בעת מלחמה. הכתב הצבאי של ערוץ 1, יואב לימור, אמר כי ראשי צה"ל אמרו לו שאין אמת בטענות כאילו היו שידורים שסיכנו מבצעים צבאיים.

19 | "מקסים" בעברית. ירחון הגברים הפופולרי "מקסים" ייצא לאור בישראל החל מחודש מאי 2007 במהדורה עברית. חברת SBC, המוציאה לאור שורה של מגזינים, בהם "קוסמופוליטן" בעברית, קיבלה את הזכויות על הוצאתו בעברית. "מקסים" מופץ בעולם ב-13.5 מיליון עותקים, ובישראל הוא יתחרה במגזין "בלייזר".

20 | עתירה נגד גזית. אגודת "זכות הציבור לדעת" הגישה עתירה לבג"ץ נגד המשך העסקתו של גבי גזית בקול ישראל. האגודה דורשת ממנו "לרשות השידור, מרדכי שקלאר, לבטל את הארכת חוזהו של גזית ולהעביר לאגודה את כל תלוני המאזינים נגד השדר. האגודה טוענת כי שקלאר העניק לגזית "זכות יתר להביע את דעתו מעל גלי האתר של הרשות הציבורית". דוברת רשות השידור מסרה בתגובה שהחלטה להאריך את העסקתו של גזית הינה החלטה מקצועית, וכי האיזון בשידור "נמדד על-פי סך כל השידורים, ולא על-פי תוכנית כזו או אחרת, או שדרן כזה או אחר".

22 | היוצרים למועצת העיתונות. פורום היוצרים הדוקומנטריים, הכולל כ-300 במאים, מפקים, עורכים ותחקירנים, הצטרף למועצת

עיתונות ספורט מקוונת בלעדית: הסקופ מת

כמו בהרבה תחומים אחרים, כך גם בעיתונות הספורט שינה האינטרנט את כללי המשחק. המכה שהנחת הסיקור החדשתי המקוון על הסיקור המודפס היא ברורה: קוראי העיתונים רגילים להכות למחר כדי לקרוא את סיקור המשחק של היום, בעוד שבמדורי הספורט המקוונים סיקור המשחק נעשה ישירות מהמגרש, אונליין, והמידע זמין ברשת בכל רגע.

אבל הסיקור המקוון יוצר לא רק תחרות בין המדיות, אלא גם משנה את אופן הסיקור עצמו: כתבי הספורט בעיתונים מתחרים על סקופים, דהיינו ידיעות בלעדיות, שהשגתן תתרום למוניטין של הכותב ושל העיתון. ואילו באינטרנט המושג "בלעדית" הפך לחסר משמעות, מאחר שכל ידיעה ניתנת להעתקה מיידית, תוך שניות (ולא בחלוף 24 שעות...). את מקומו של ה"בלעדית" תפס המונח "פרסום ראשון", כשפלעמים מדובר בהפרשים של דקות ספורות. אם אי-אפשר לטעון לבלעדיות, לפחות אפשר לטעון לראשוניות. אלא שאכן טמונה מלכודת: מסתבר כי השעה אינה תמיד פונקציה רק של מיקום גרמי השמים, אלא גם

של משאלות לבו של הכתב, ולכן תגלו לעתים בשני אתרים שונים את אותה הידיעה מוכתרת בתואר "פרסום ראשון", למרות הבדלים במועדי הפרסום. ההנחה היא שאיש לא יטרח לבדוק מה היחס בין שעת הפרסום לשעה האמיתית, וממילא ניתן להזיז את השעון.

הבלוף הזה מוכר בין כתבי הספורט, שאיבדו את הבלעדיות גם על הראשוניות. בעולם דיגיטלי שבו הכל ניתן לשכפול, המאבק על הבלעדיות יוצר נורמות נוספות: אחת מהן היא שיגור צלם למשחקים בחו"ל כדי שיפיק מהמאורע תמונות "בלעדיות" (למרות שהרבה יותר זול לקנות תמונות כאלו מסוכנויות הידיעות) ואולי אפילו סרטון וידיאו קצר, שיברל בין האתר השולח למתחריו. אלא שבאותה הזדמנות הופך הצלם גם לכתב המדווח על המתרחש, ללא צורך בשום ניסיון קודם בכתיבה, והרי לכם דוגמה נוספת לזילות המקצוע של עיתונאות הספורט.

יואב ויכסלפיש

יואב ויכסלפיש הוא כתב ספורט ב"וואלה"

ספר חדש על תחזיות שנכזבו תיאטרון חובבים

"הבטיחו יונה", הספר החדש של אורי אורבך וחגי סגל, הוא ספר חובה לכל עיתונאי ולכל קורא עיתונים. הוא מכיל כמאה תחזיות עיתונאיות מהשנים האחרונות, כולן נחזו על-ידי מיטב כתבינו ופרשנינו, כולן התנפצו אל סלעי המציאות בחלוף שנים ספורות – ולפעמים ימים ספורים – משעת פרסומן. הקריאה בספר משעשעת מאוד, והפורמט הספרוני הופך אותו לבליע במיוחד, אלא שכשמתפוגג החיוך נשאר הקורא עם טעם מר בפה ועם כמה שאלות נוקבות: האם עיתונאות היא מקצוע? ואם כן, האם כשפרשן צבאי בכיר כמו עופר שלח מסביר לציבור קוראיו שמצבה האסטרטגי, ואפילו הטקטי, של מדינת ישראל בגבולה הצפוני השתפר לאין ערוך מאז הנסיגה מלבנון, ושבוועיים אחר-כך פורצת מלחמה באותו מקום בדיוק, האם הוא כושל כשל מקצועי? ואם כן, האם הוא משלם על כך מחיר בדומה למחיר שהיה משלם כל אחד מהקוראים על כשל דומה בתחומו המקצועי? האם העיתונאי נושא באחריות כלשהי כלפי מישוהו? כלפי הקוראים? כלפי העורך? מתי שמענו לאחרונה על עיתונאי שפוטר מעבודתו בעקבות כשל מקצועי? הרי לא יכול להיות שעיתונאים אינם טועים לעולם. הספר של אורבך וסגל

מראה שהם אפילו טועים טעויות די גסות. האם זה מקרה שאין מקבילה בעברית למלה "accountability"? נראה כי מחברי הספר עצמם מפקפקים בתועלת העשויה לצאת ממנו. "בוועדת החקירה שלא תקום להתנהגות התקשורת", הם כותבים בהקדמה, "כדאי לבדוק איך עיתונאים הלכו והולילו שולל את הציבור בעזרת הרגעות שווא". כלומר, גם למתריעים בשער ברור שכשלים מקצועיים של עיתונאים (בהנחה שפרסום הערכה מדינית כמו זו של יואל מרקוס – "השנה החדשה תהיה שנת ההסכם עם הפלסטינים. זה בטוח? כן. זה סופי? כן" – ממש ביום פרוץ האינתיפאדה השנייה הוא אכן כשל מקצועי עיתונאי) אינם נושא חשוב דיו כדי להצריך ועדת חקירה. "התרומה של קובץ זה היא אפוא רק במישור החינוכי-הרתעתי", ממשכיכים המחברים להסתייג, ומסתפקים באיום המינימלי ביותר על עיתונאים שסרחו: "האח הקטן עינו פקוזה", הם כותבים, "ובכל פעם שאתם עמיתינו העיתונאים כותבים על מה יהיה בנחרצות ובביטחון מופלג, קחו בחשבון את הסיכון. שני נברנים זוכרים ושומרים, מצלמים ומספרים לחבר'ה".

אבישי עברי

אלדד רפאלי, לידיעות אחרונות ולאנדפנדנט

מדורג במקום שני בקטגוריית חדשות, סדרות 1.2.2006: 1. פיגוי עמונה, מתנחל פצוע חבוס בתחבושת אישית (צילום צבע במקור)

אלדד רפאלי, לידיעות אחרונות ולאנדפנדנט

מדורג במקום שני בקטגוריית חדשות, סדרות 1.2.2006: מתנחלים, שוטרים וצלמים בעמונה. היתה זו זירה תקשורתית לכל דבר, כאשר העיתונאים והצלמים הרבים מילאו תפקיד ביצירת ההתרחשות, מעצם נוכחותם במקום (צילום צבע במקור)

העיתונות. נשיאת המועצה, השופטת בדימוס דליה דורנר, אמרה כי יש לראות ביוצרים עיתונאים לכל דבר ועניין, ובירכה על החלטתם לקבל על עצמם את תקנון האתיקה ואת מרות מועצת העיתונות.

23 | שימוע ציבורי על ערוצי הספורט. המועצה לשידורי כבלים ולוויין דחתה את ההחלטה על אישור הפעלת שני ערוצי ספורט חדשים בתשלום. בעקבות גל מחאות מהציבור, החליטה המועצה שלא לקבל החלטה בנושא ולערוך שימוע ציבורי על כך.

23 | ועדה לצווי איסור פרסום. מפק"ל המשטרה, רביניצב משה קראדי, הורה על הקמת ועדה שתבחן את השימוש שעושה המשטרה בפנייה לבתי-משפט להוצאת צווי איסור פרסום על חקירות. נמסר כי הוועדה תדון ב"מציאת האיזון שבין זכות הציבור לדעת מחד, והסיוע לקידומו של חקירות ושמידה על צנעת הפרט מאידך".

24 | יועץ תקשורת חדש לאולמרט. יעקב גלנטי מונה ליועץ התקשורת של ראש הממשלה אהוד אולמרט, במקומו של היועץ אסי שריב, ששימש יועץ תקשורת תחילה לאריאל שרון ואחר-כך לאולמרט. גלנטי, לשעבר כתב "מעריב", היה דובר משרד המשפטים ולאחרונה שימש ראש המטה של יו"ר הכנסת, דליה איציק.

26 | משה לרר נפטר. עיתונאי הספורט הוותיק משה לרר נפטר בגיל 73 ממחלת הסרטן. לרר, שכהן כסגן יושב ראש אגודת העיתונאים בתל-אביב, עבד במשך עשרות שנים ב"מעריב".

27 | תביעת דיבה נגד בוקי נאה. מו"ל "מעריב", עפר נמרודי, הגיש תביעת דיבה נגד כתב הפלילים של "ידיעות אחרונות", בוקי נאה, לאחר שזה טען באוזני דוברת המשטרה במחוז תל-אביב, ליאת פרל, כי נמרודי משלם שוחד למפקד המחוז ניצב דוד צור. נמרודי תובע שני מיליון שקל, לאחר שבתוכנית הטלוויזיה "תיק תקשורת" שודרה הקלטה שבה נשמע נאה אומר את הדברים (ראו עמוד 38).

27 | תביעת דיבה נגד זיסוביץ. אגודת "זכות הציבור לדעת" תובעת מאה אלף שקל

מהעיתונאי חיים זיסוביץ בגין לשון הרע. התביעה הוגשה לאחר שזיסוביץ צוטט בראיון בעיתון "ישראל" אומר על אנשי האגודה שזו "אסופה של אנשים הנעים בין הזויים למגוחכים".

27 | קיצוצים ברשות השנייה. תקציב הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו יוקצו ב-2007 ב-13 מיליון שקל ויעמוד על 74 מיליון שקל בהשוואה ל-87 מיליון שקל ב-2006. מועצת הרשות החליטה גם לקצץ את כוח האדם שלה ב-15 אחוז ולפטור תשעה משישים העובדים ברשות.

27 | גל"צ מתנצלים בפני משולם. תחנת גלי"צה"ל תשלם שמונים אלף שקל פיצוי ליוסי משולם, מי שהיה מנהל חטיבת התוכניות בערוץ 1, ותתנצל בפניו בשידור - כך נקבע בהסכם גישור, שקיבל את אישור בית המשפט, בעקבות תביעת דיבה שהגיש משולם לאחר שבתחנה הצבאית שודרה ידיעה, שלא אומתה, כאילו מבקר המדינה בודק חשדות לטובות הנאה שקיבל משולם במסגרת תפקידו.

28 | נחשד בהדלפה והושעה. ראש המפלג לחקירות כלכליות ובטחוניות ביחידה הארצית לחקירות בינלאומיות (יחב"ל), סגן-ניצב יאיר רגב, עתר לבית המשפט בתל-אביב לבטל את השעייתו מתפקידו. רגב הושעה בעקבות חשד שמסר מידע מחקירה רגישה לכתב "ידיעות אחרונות" ארון מאירי. רגב מכחיש את הטענות נגדו. דובר המשטרה מסר כי הקצין לא הושעה אלא הוצא לחופשה עד לסיום החקירה.

29 | עיתונאים ופרסומות. נשיאות מועצת העיתונות החליטה כי בית הדין לאתיקה של המועצה יחדש את הדיונים בתלונות שיתקבלו נגד עיתונאים, שהשתתפותם בפרסומת מסחרית מעוררת חשש לניגוד עניינים עם עבודתם העיתונאית, או שיש בה חשש להטעיית הציבור. מדובר בטענות על חשדות להפרת סעיף 17 של תקנון האתיקה, הקובע בין היתר: "לא יעסוק עיתונאי בכל עיסוק, עבודה, שירות, יחסי ציבור, פרסומת ואיסוף מודעות המעוררים חשש או מראית עין לניגוד אינטרסים או להטעיית הציבור".

30 | עלי מוהר נפטר. העיתונאי

עדות מקומית

יונתן ויצמן, רוטרס

מדורג במקום שלישי בקטגוריית חדשות, סדרות 7.8.2006: חיילי מילואים נכנסים רגלית לתוך לבנון

הרלבנטיות של בלוגים ישראלים

עברית שפה תקפה

בישראל קשה להתפרנס מכתובה, במיוחד עצמאית. לעומת המצב בחו"ל, שם יש בלוגרים שמצליחים להתפרנס גם ובעיקר מכתובה בבלוג - בארץ מדובר במשימה בלתי אפשרית. אין מספיק קליקים על מודעות, אין מספיק מפרסמים ובאופן כללי - אין מסה קריטית של קוראים. על רקע המציאות הזאת כתב עו"ד יונתן קלינגר בבלוג שלו, "Intellect or Insanity", כי "כל עוד הישראלים לא יתחילו לעבוד באנגלית ומתוך ראייה של העולם הרחב, התרבות הישראלית תישאר תרבות נישית", ופסק כי בפני הבלוגספירה הישראלית עומדות שתי אפשרויות: לוותר על העברית או לוותר על הרלבנטיות.

גם אם נתעלם לרגע מהנחת היסוד, שעליפיה כל בלוגר שואף להתעשר, עדיין ניוותר עם שורה תחתונה בעייתית: לכותבים עצמאיים באינטרנט הכתיבה בעברית היא מכשול. בחינת הנתונים המספריים מאששת קביעה זו. כך, למשל, אחד מבלוגי הטכנולוגיה הפעילים והפופולריים בארץ מושך מעט יותר מ-300 קוראים מדי חודש. לעומתו, בלוג מקביל הכתוב בשפה האנגלית מושך למעלה ממאה אלף קוראים. אלא שפופולריות אינה הגורם היחיד במידת רלבנטיות, ובלוגרים הפועלים כל העת כחשש מתקרת הזכויות הלשר נית שמעליהם - טועים. רבים מן הבלוגרים העבריים זוכים להשפיע בכתיבתם, גם אם מדובר בהשפעה עקיפה. אחת הדוגמאות הטובות לכך היא בלוגים שכותבים עיתונאים

רוני שני

רוני שני היא עורכת מדור המחשבים בנענע

הצנזורה האמריקאית

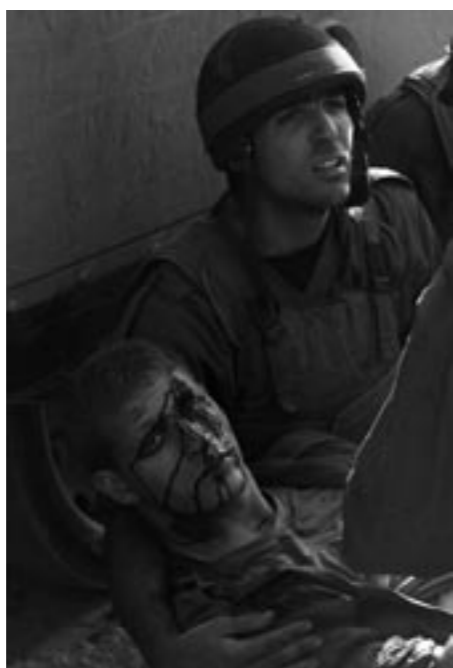
האמת נחשפה אחרי 65 שנה

מדוע הצנזורה הצבאית פוסלת כתבות בזמן מלחמה? הצצה מאוחרת למערכת השיקולים של מעצבי מדיניות הפרסום הצבאית האמריקאית בזמן מלחמת העולם השנייה התאפשרה לאחרונה, כאשר עורך מן העיתון "ניוירוק טיימס" ערך מחקר היסטורי על נסיבות פסילתה לפרסום של סדרת כתבות על שיקומו של בסיס הצי האמריקאי בפרל הארבור, בשנה שלאחר הפצצת הפתע היפנית ב-7 בדצמבר 1941.

הכתבות, ששיגר מהוואי כתב העיתון רוברט טרומבול אשר עקב מקרוב אחר השיפוצים, נועדו לפרסום בדצמבר 1942, כמלאות שנה להתקפה שהביאה לכניסת ארצות-הברית למלחמה נגד יפן וגרמניה. עליפי התקנות בשעת מלחמה, הועברו הכתבות לאישור הצנזורה של הצי האמריקאי, וזו הודיעה שהיא פוסלת את פרסומן "מסיבות בטחוניות". אבל המסמכים שנחשפו עתה מגלים כי הסיבה הראשונית לפסילה היתה מדיניות הצי שעליפיה אין לשחרר לפרסום סיפור בלעדי על נושא שגם אמצעי תקשורת אחרים מגלים בו עניין. בהמשך טענו הצנזורים שהסיפור "איננו מלא" ושלפו נימוקים נוספים לפסילתו, והכל תחת המעטה של "שיקולי ביטחון". אנשי ה"טיימס" ערערו על החלטות הצנזורה, אבל בכל פעם הוצג להם נימוק חדש כדי למנוע את הפרסום.

ככל שחלף הזמן אבד ערכן האקטואלי של הכתבות, ובסופו של דבר הן לא ראו אור. רק בדצמבר האחרון, כמלאות 65 שנים להתקפה על פרל הארבור, פרסם העיתון לראשונה קטעים מהן כמסמך היסטורי מאותם ימים. באתר האינטרנט של העיתון פורסמו שש הכתבות במלואן, בצירוף מסמכי הצי מאותם ימים, המגלים את כל האמת מאחורי פסילת הסדרה.

עדות מקומית

יאב גלאי, ידיעות אחרונות

תמונה מתוך סדרת השנה 12.8.2006: גיא בידין של סמל אבי לאחר פגיעת טילים בכוח הנדסה בכפר עיינות שבפאתי בית-ג'ביל (צילום צבע במקור)

אמנון גוטמן

מדורג במקום שלישי בקטגוריית חיי יום יום 5.1.2006: עצור שהתמוטט בתחנת המשטרה של מרחב ירקון עקב אירוע לב, מפונה על ידי פרמדיק של מד"א

והמשורר עלי מוהר מת בגיל 58, ממחלת הסרטן. מדורג "מהנעשה בעירו" הופיע בעיתון "העיר" במשך שנים רבות. מוהר כתב פזמונים רבים וספרים.

30 | הפסדי "מעריב". בתשעת החודשים הראשונים של 2006 הפסיד העיתון "מעריב" 57.9 מיליון שקל, בהשוואה להפסד של 10.4 מיליון שקל בתקופה המקבילה ב-2005. על-פי התוצאות הכספיות שהעבירה החברה לבורסה, נגרמו ההפסדים בין היתר בשל הפסדים מניירות ערך בהיקף 28.5 מיליון שקל וכן עלייה במחיר הנייר וירידה בהיקף הפרסום בקיץ בשל המלחמה בלבנון.

■ דצמבר

4 | תובעים חצי מיליון בגלל טוקבק. חברת "מזמור הפקות" תובעת פיצוי בסך 500 אלף שקל מאתר האינטרנט nrg בגלל מידע שיש בו לטענתה הוצאת דיבה נגדה, שנוכל בתגובון (טוקבק) לכתבה באתר. סוגיית אחריותם של אתרים לתוכן תגובות היא נושא להצעת חוק של חבר הכנסת ישראל חסון ("קדימה"), המבקשת לקבוע בחוק שעל מגיבים באתרים להירשם בשםם לפני שיוכלו לפרסם תגובות.

7 | נסגרה תחנת רדיו פלסטינית פיראטית. פקחי משרד התקשורת, בסיוע צה"ל, סגרו את תחנת הרדיו הפיראטית "אלריאד" שפעלה בחברון ללא רישיון. דובר משרד התקשורת מסר כי שידורי התחנה הפריעו לקשר האלחוטי מערכת הבקרה האווירית בישראל. מפעילי התחנה נעצרו, והציוד הוחרם על-ידי כוחות הביטחון ומשטרת ישראל.

10 | תזכורת בסולרי. צופים בערוץ 10 יוכלו לקבל באמצעות הודעת סמס לטלפון הסלולרי הודעת תזכורת לפני תחילת שידור של תוכנית שהם מבקשים לצפות בה. מחיר התזכורת הוא חצי שקל עד שקל, לפי סוג התוכנית.

10 | מנהל ממונה ל"ישראל". בית-המשפט המחוזי בתל-אביב נענה לדרישת נציגי חברת "ניוזקו" שבשליטת איש העסקים שלדון אדלסון, ומינה את עורך-הדין מוריאל מטלון כמנהל נוסף של החינמן

"ישראלי". המינוי בא על רקע טענות כי נציגי השותפה לבעלות בעיתון, חברת "הירש מדיה" בשליטת שלמה בן צבי, משכו כספים מן השותפות והעבירו אותם לעיתונו האחר "מקור ראשון".

10 | משבר נוסף בעת"ם. קשיים כלכליים מעמידים בסכנה את המשך פעילותה של סוכנות הידיעות עת"ם. כתבים ועורכים מסרו כי לא קיבלו שכר במשך חודשים אחדים. עת"ם נרכשה בשנת 2003 על ידי משקיע פרטי, צבי גנות, לאחר שבעליה הקודמים, העיתונים "ידיעות אחרונות", "מעריב", "הארץ" ו"ג'רוסלם פוסט" החליטו לסגור אותה בגלל הפסדים.

13 | הידרבות לפני חוק הטובקים. תדיחה הגשת הצעת "חוק הטובקים", אשר יחייב מגיבים באתרי אינטרנט להזדהות בשמותיהם לפני שיוכלו להגיב על כתבות, כדי לאפשר גיבוש קוד של אתרי האינטרנט המרכזיים בסוגיית זיהוי המגיבים. יחס הצעת החוק, חבר הכנסת ישראל חסון, מסר על הדחייה בתום דיון עם נציגי אתרי אינטרנט מרכזיים.

15 | גבולות הסאטירה. ביקורת חריפה בקרב חברי סיעת "ישראל ביתנו" בנסת, לאחר שבמערכון בתוכנית "ארץ נהדרת" בנרוץ 2 הוצג מנהיג המפלגה, אביגדור ליברמן, כמי שמבקש שתומכיו יצדיעו לו במועל יד ובאמירה "הייל ליברמן". חברת "קשת", ששיירה את התוכנית, אמרה בתגובה כי "מסר סאטירי חד כרוך בהצבת אמירה בוטה המעוררת יוכוח", ומדובר באמירה הנמצאת "בתחום הגבולות הלגיטימיים של הסאטירה".

17 | הטלוויזיה והפריפריה. חברי מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו פתחו בירוחם סדרת מנגשים עם תושבים באזורי פריפריה. במהלך המפגש טענו תושבים מהדרום כי הטלוויזיה מציגה את היישובים בפריפריה באופן שמחזק את זיהויה השלילי ובצורה ביקורתית, תוך התעלמות מתרבות החיים היומיומית. יו"ר מועצת הרשות, נורית דאבוש, הודיעה על הקמת גוף שיורכ מנציגים שונים של החברה הישראלית ובכללם נציג מירוחם, אשר חבריו יעצו בסוגיות של

עדות מקומית

אייל לנדסמן
מקום שני בקטגוריית תרבות ואמנות "אלבום" פרויקט אישי על במה, פסטיבל עכו 2006

עבור מי עובדים הבלוגרים של "תפוז"

ניצול 2.0

במשך כמה ימים ביולי רחשה הבלוגספירה העברית המהומי סיפוק. מנהלי הפורטל "תפוז", המעניק לגולשים אפשרות לפתוח בלוג על שרתיו, הכריזו כי יתחילו לחלוק עם הבלוגרים את הרווחים מהפרסומות המוצבות ביומני הרשת שלהם. ארבעה חודשים לאחר מכן הפתיעה החברה שוב: תקנון השימוש בשרותי הפורטל שונה בחשאי, כך שזכויות המכירה והשימוש בפרי מקלדתם של הגולשים הופקעו מהם. ערנות של בלוגר גררה מחאה המונית, שכעבור שבועיים הניבה תיקון נוסף של התקנון, ולפיו תידרש הסכמתו של הגולש למכירת נכסיו הרוחניים.

חרף האופטימיות שנסכו תוצאותיו של המאבק, בסופו של דבר התברר כי זהו שינוי שעיקרו קוסמטי, שכן בתקנון המשופץ עדיין מצוין בפירוש כי ברשותו של "תפוז" לעשות "כל שימוש שהוא" בתכני הגולשים, וזאת מבלי לקבל רשות מהם או לשלם להם. כך או כך, צמד הצהרותיו של "תפוז" עוררו סנסציה בקרב הפועלים השחורים המזינים אותו בפירות מוחם הקודר: כל הצהרה בתורה ניפצה את האמונה הטפלה הרווחת על יסודותיה החינמיים וההתנדבותיים של הרשת, וחשפה את המודל הכלכלי העומד מאחורי מה שאוונגליסטים של אינטרנט אהבים לכנות בשם "רשת 2.0" (Web 2.0): הגדרה גנרית לפלטפורמות תוכן מקוונות, המעניקות לגולשים את האפשרות להפיץ תכנים ללא תשלום וללא עריכה חיצונית. ענקי אינטרנט עולמיים כ"מייספייס" ו"יוטיוב", שנרכשו במיליארדי דולרים, הם דוגמאות מצוינות.

שני גורמים מרכזיים סייעו להתעצמותם של אתרי

הרגולציה על הטלוויזיה לא מתפקדת

בין סלוצקי לאטיאס

כמו בית כבושת הפועל בבניין דירות מהוגן, כך גם ההשגת מטות של גופי הטלוויזיה בארץ מהתחייבויותיהם החוקיות היא מין דבר כזה הידוע לכל הדיירים, אולם מוכחש עדיין עליידי המשטרה. לאחרונה הגיש גוף גג בשם "פורום הארץ גונים לתקשורת" מכתב לרשות השנייה בעניין אי קיום תנאי המכרז עליידי וכיניו ערוץ 2 וערוץ 10. המכתב מגולל שוב את המסכת הידועה: לפני כשנה הסתיימה בחירתם של הזכיינים לתקופת הזכיון השלישית של ערוץ 2. הזכיינים שנבחרו, "קשת" ו"רשת", הבטיחו את זכיותם במכרז עליידי כך שהתחייבו למכסות רבות ומוגדרות של שידורי איכות, אולם כבר בחודשים הראשונים של השנה התברר שחלק גדול מההתחייבויות אינו מתממש. בנוסף, החלו הזכייניות במהלך של הקטנת הוצאות הפקה, שגרמה מיד לפגיעה נוספת בתר כניות האיכותיות. המכתב מצוין כי מועצת הרשות השנייה אישרה בנובמבר את לוח השידורים של "קשת", אף על פי שהזכיינית לא עמדה במכסת תוכניות התעודה, התרבות והפריפריה, ומוכיר גם את אולת ידה המוחלטת של הרשות באכיפת המחויבויות החברתיות של ערוץ 10.

ומה באמת עושה הרגולטור? בכותרת מ"7 בנובמבר ב"דה מרקר" צוטט שר התקשורת, אריאל אטיאס: "משרד התקשורת רוצה להיות הקטר שמוביל את השוק, לא השופט". בכתבה הצהיר השר כי יתרכז בפעילות "חברתית" למען צרכני התקשורת. למשל, בכך שלא יחויבו בתשלום על חיבור אוטומטי לתא הקולי במקרה של אין מענה, או בכך שחברות התקשורת יחויבו להודיע ללקוח על סיום מבצעים. השר הצהיר כי לא יעסוק כעת בעניינים הנוגעים

לרגולציה של שוק התקשורת.

והנה, למחרת, באותו עיתון, התפרסם ראיון עם היים סלוצקי, איש עסקים בתחום הבידור, מי שהיה האמרגן של אייקוני תרבות כאלו יצפאן ויעל ברזוהר, וכיום הוא סוכן גם של כתבי חדשות כרוני דניאל, אודי סגל ואושרת קוטלר. עילת הראיון היא ערוץ הטלוויזיה סלוצקי הקים לפני כשנה: ערוץ הבידור הישראלי, שמשדר בעיקר שידורים חוזרים של תוכניות על כוכבניות הוליווד, וש"הפקות המקור" שלו מתעדות את פועלם והגותם של ספרים ודוגמניות. "אני איש שיווק", הסביר סלוצקי בראיון אחר את הרציונל מאחורי הערוץ, "הקהל רוצה מציצנות. מדורי הרכילות הם הכי נקראים בעיתון. [...] היום רוב השערים זה ציצי". את הכתבה חותמת קביעתו של סלוצקי: "צריך להפסיק את התערבות הרגולטורים".

צריך להקשיב לסלוצקי, הוא יודע מה הוא אומר. סלוצקי הוא העתיד של הטלוויזיה שלנו, את הכוח למנוע זאת נתן הציבור בידי הרגולטור. אז נכון, שר התקשורת הוא ש"סניק, ואינו צופה בטלוויזיה, אבל כשר יש לו אחריות כלפי כל אזרחי מדינת ישראל, ואלה, רובם, צופים גם צופים בטלוויזיה, והיא מעצבת גם מעצבת את תודעתם. רגולציה שתכריח את חברות הטלוויזיה לשרד מוזן תרבותי משובה, ראוייה גם היא לתואר "חברתית". ובכלל, ציבור שהתקשורת תחכים אותו ולא להפך, יידע גם לעמוד על זכויותיו כצרכן. או אז יתפנה לאריאל אטיאס הרבה זמן, ובו הוא יוכל לצפות בטלוויזיה – טלוויזיה שיהיה בה משהו גם בשבילו.

שוקי טאסיג

עדות מקומית

ווסאם סאלח, סוכנות מען
מדורג במקום ראשון בקטגוריית פורטרטים 9.7.2006: נערה פלסטינית אבלה בהלוויית אם ושני ילדיה, שכונת סג'עיייה (צילום צבע במקור)

ייצוג קבוצות שונות בציבור הישראלי על המרקע.

18 | פרס סוקולוב לבנימין, סיני, משעל ולנדסברג. פרס סוקולוב לעיתונות כתובה לשנת 2006 הוענק לעיתונאים עוזי בנימין ורוני סיני, בעקבות החלטת ועדת הפרס בראשותו של עמנואל הלפרין. אנשי הטלוויזיה נסים משעל ואיתי לנדסברג זכו בפרס לתקשורת האלקטרונית, על פי החלטת ועדת הפרס בראשות פרופ' זהר שביט. פרס דוש לקריקטורה הוענק לקריקטוריסט והמאייר הוותיק שמואל כץ. בהחלטות השופטים נאמר: "עוזי בנימין הוא מבכירי הפובליציסטים בעיתונות הישראלית, שכתובתו הנוקבת במשך השנים חשפה ליקויים בכל רזעות הממסד". לרוני סיני הוענק הפרס על "תרומתה הייחודית להעלאה של סוגיות הנוגעות לקבוצות חלשות בחברה הישראלית לסדר היום הציבורי". משעל קיבל את הפרס על מפעל חיים, בין השאר על "שפיתח ז'אנר מיוחד של תוכניות ראיון נוקבות וחדות בלי לוותר על תרבות הדיון". בהנמקת מתן הפרס לנדסברג נאמר שהוא ניתן לו "על תחקירו המיוחד 'אדם הוא לא רק רגליים' – על פצועי מלחמת לבנון השנייה ועל מכלול תחקיריו וסרטי התעודה האמיצים והמרתקים". הקריקטוריסט שמואל כץ זכה בפרס דוש "בזכות תרומתו רבת השנים בתחום הקריקטורה הפוליטית והסאטירה החברתית" (ראו עמוד 17).

24 | נפטר אורי דן. העיתונאי אורי דן נפטר בגיל 71 ממחלת הטרטן. דן החל את הקריירה העיתונאית שלו בהיותו נער בן 17 בשבועון "העולם הזה". עם גיוסו לצה"ל התקבל ל"במחנה" ובתפקידו ככתב צבאי הצטרף לגדוד הצנחנים 890 שצנח במיתלה במבצע סיני. כך החלה ידידות ארוכת שנים בינו לבין אריאל שרון שבמהלך אף היה דן יועץ התקשורת של שרון כשהיה שר הביטחון. דן עבד ב"מעריב", ב"מקור ראשון", בניו יורק פוסט", ברשת הטלוויזיה "פוקס ניה" והיה פרשן בקול ישראל ובערוץ 1. כן פרסם למעלה מעשרה ספרים. לפני מותו השלים כתב יד על יחסיו עם שרון. ■

כתבי המשטרה

◀ הכתבים בירושלים סייעו למשטרה ליצור אווירה של בהלה מפני תגובת החרדים על מצעד הגאווה

◀ הכתבים בתל-אביב ליבו את החרדה מפני בני סלע והשתלחו במשטרה הן על בריחת האנס והן על אופן לכידתו

זו לא שעתם היפה ביותר

מצעד הגאווה ובריחת בני סלע מאפשרים הצצה על ביצועיהם של הכתבים לענייני משטרה. מה שנחשף הוא תחרות חסרת מעצורים בתל-אביב וסתגלנות חסרת עכבות בירושלים

גילי דרובי היי שטיין

בנובמבר נערך בירושלים מצעד הגאווה מעורר המחלוקת. המשטרה לא התלהבה מהאירוע, וידעה שאם יוצגו ליועץ המשפטי לממשלה ראיות חותכות לסכנת שפיקות דמים במהלכו, הוא לא יאשר את המצעד, וגם בג"ץ לא יתנגד לכך. לשם כך נקטה המשטרה טקטיקה של ייצור התרעות, פמפמה התרעות ובעצם יצרה אווירה ציבורית לגיטימית לכך שהמצעד לא יאושר. התקשורת שיתפה פעולה עם המשטרה, מסרה מלה במלה את תרחישי האימים שזו הפיקה, מבלי להשמיע דברי הסתייגות וכמעט ללא ביקורת. כחודש לפני המצעד התפרסמו ב"מעריב" תרחישים קיצוניים ודרמטיים של המשטרה. כותרות העיתונים בישרו על "טבח" ועל "איגת'פאדה חרדית". המסע השיג את שלו, ובדיונים ממושכים, ומסוקרים היטב, בין יוזמי המצעד, אנשי "הבית הפתוח" בירושלים, לבין נציגי החרדים והמשטרה, הוחלט לבטל את המצעד ברחובות העיר ולהגביל את האירוע לעצרת

באיצטדיון בגבעת-דרם, מוקף חגורות שוטרים. האירוע עבר, כמובן, בקול ענות חלושה ואף תרחיש אימים לא התגשם. נועה סתת, מנכ"לית "הבית הפתוח", מזהה את שורש הבעיה בשיתוף הפעולה ההדוק בין העיתונאים למשטרה: "כתבי המשטרה בטלוויזיה נהנו מתסריטי הזוועה ולא פקפקו בהם. המשטרה הצליחה להעביר לעיתונות מידע, בידיעה שהיא לא תבדוק פעמיים". גם סער נתנאל, חבר מועצת עיריית ירושלים וממנהיגי הקהילה ההומוריסטית בעיר, שותף לביקורת. רוב כתבי המשטרה כלל לא התעמקו בדקויות של מלת הקוד "מידע מודיעיני". טל ימין-ולבוביץ', כתבת לענייני משטרה ופילילים ב"nrg", מגלה כי "מצעד הגאווה היה מקרה יוצא דופן שבו קיבלנו מידע

גיא פלג, ערוץ 1: המשטרה היא ארגון במשבר. זה פופולרי לקרוע אותה, לספק לצופים בקולוסיאום את הדם של המשטרה ותמונות של מצוד

איור: בתיה קולטון

שיהיו מעין קדימונים למה שעלול לקרות. זה בעיית יחד נוצרת מעורבות: המשטרה והתקשורת יוצרות יחד אירועים ולא רק מתערות אותם". האירוע חשף את מערכת היחסים הסימביוטית בין המשטרה לבין הכתבים המסקרים אותה. המשטרה, בהיותה גוף הייררכי סגור, נהנית מכוח רב מול התקשורת. ברצותה היא יכולה לתגמל עיתונאי, וברצותה – לייבוש. הכתבים מתקשים לנשוך את היר שמאכילה אותם. גם העוברת של כתבי המשטרה לא היו מקורות במחנה החרדי לא העילה לסיקור.

וליצור אווירה ציבורית שתביא לביטול המצעד". טל ימין-ולבוביץ' אומרת בדיעבד: "אנחנו לא צריכים לקבל את ההודעות מהמשטרה כתורה מסיני. כשחררו לנו את המידע המודיעיני, עטנו עליו כמו זאבים על טרף. מחוז ירושלים נחשב למחוז לא תקשורתי, ולכן אם קורה שהוא נותן מידע, סימן שזה משהו חשוב. הלקח שלי עצמי הוא שהייתי צריכה להיות יותר ביקורתית".

• • •

אם במצעד הגאווה כתבי המשטרה לא היו ביקורתיים מספיק כלפי המשטרה, בסיפור בני סלע הם נקטו קיצוניות הפוכה: הם השתלחו במשטרה ללא מעצורים. אבי כהן, כתב הפלילים של Ynet בתל-אביב, מסביר: "הסיקור יצא מכלל פרופורציה. הבעיה שהתקשורת לקחה הרבה פעמים כל מיני הערכות של המשטרה שעלו בתרחישים אפשריים והפכה אותן לעובדות. הדבר גרם באותו רגע לבהלה בציבור. כל אחד חיפש כותרת, בין אם נכונה ובין אם לא". בראש המתלהמים היו, כרגיל, ערוצי הטלוויזיה.

אמיר זוהר, עיתונאי במוסף "הארץ": יש יחסים קרובים מדי בין כתבי המשטרה למשטרה. יש כתבי משטרה שהם חצרנים

כך היה במשדר המורחב של ערוץ 2 שהתאפיין בפאתוס ודרמה. גיא פלג, כתב הפלילים של ערוץ 1: "הבריחה של בני סלע היא סיפור עיתונאי מעניין וחשוב. המחלוקת מתחילה אחרי שערוצי הטלוויזיה זיהו שמדובר בסיפור טוב שמביא צופים ופורט על הרגשות העמוקים ביותר: חרדה, פחד ומציצנות. הריווחים לא רק חרגו מכל פרופורציה, אלא הפכו בחלקם לדיווחים שאינם אמת, שבוודאי לא שיקפואת מה שנעשה בטשח". פלג מוכיר את הערוץ המתחרה, ערוץ 2, שליווה תוכנית רגילה לכל המשפחה בכיתוב שמיד בסיומה ישודר ערכון בעניין בני סלע. הצופים אכן נשארו צמודים עד לתום המשדר, כשבפועל לא היתה התפתחות של ממש בחיפושים אחרי האנס. דוגמה אחרת מביא פלג משיבת הערכת מצב במחוז תל-אביב שבה הועלתה סברה, שהופרכה במהלך הישיבה, שסלע חטף מישהו. בכל זאת מצא ערוץ 2 לנכון לפתוח את מהדורת החדשות שלו עם ההשערה הזו. "יש תופעה של כתבים שמדבררים את המשטרה", אומר פלג, "אבל התופעה היותר המורה בעיני היא כתבים שמשתלחים במשטרה. המשטרה היא ארגון במשבר. זה פופולרי לקרוע אותה, לספק לצופים בקולוסיאום את הדם של המשטרה ותמונות של מצוד. אני מסכים שכתבים לענייני משטרה לא מספיק ביקורתיים כלפי המשטרה, אבל הכתבים שעסקו בפרשת בני סלע פשוט התלהמו".

כפעם הבאה, כך הוא מציג, כשמוכילים אנס, שילמדו מ"שתיקת הכבשים" ויובילו אותו כמו בסצנה הבלתי נשכחת ההיא כשהובילו את חני" בעל לקטר, בכלוב פלדה ועם כל הרברים האלו מרצועות מתכת כמו באינקוויזיציה סביב הלסת. ולא צריך לומר בקול איזה איבר זה יהיה אצלו.

יום ראשון, 26.11.06, בוקר:
הפסקת אש?!

נכון, הכותרת הראשית של "מעריב" היא "הפסקת אש", וגם בן כספית כתב ש"שקט בינתיים", אך איך אפשר להיות שקטה – ואפילו יש שקט ברצועת עזה – כשממש מתחת לפנים הקטנטנים המחויכים של אברמאון ואולמרט אני רואה דיוקן ענק של בני סלע, עם מספר אסיר, ועוד ארבע אפשרויות לבני סלע מחופש, וכשהפסיכיאטר שטיפל בו מבשר לי, "בקרוב הוא יחזור לתקוף", ובכל העמודים הפנימיים יש תיאורים שלו ושל "הפחד ברחובות" ושחוזרים, והמלצה חמה: "אם ראתה את האנס: קודם כל לברוח".

יום ראשון, 26.11.06, צהריים:
"פרופיל של מפלצת"

כליכך הרבה נכתב על האנס המבוקש ב"מעריב" (אפילו הזמרת קרן פלס מתוודה שפעם הוא היה אצלה בבית), שעד הצהריים רק קראתי וקראתי, כדי שארע בדיוק מול מי אני עומדת אם וכאשר הסלע יסתתר דווקא במסלעה הפנג'ש"ר אית של הבניין שלי. וכדי שלא חלילה אתבלבל עם מישהו אחר, שחוסם־נמוך (אל תיעלב, סקרן פון), החלטתי להשתמש ברעיון פשוט וגאוני של "מעריב": דיוקן קטן של סלע "לגזור ולשמור בארנק" (אל תגלו! שמתי במקום האקס...).

יום שלישי, 28.11.06, ערב:
אופנוען חשוד מאוד

פעם ראשונה מאז הבריחה שסוף כל סוף יש אקשן אמיתי בערוצי החדשות וסיכויי רציני נישתפעים זה – לא השלום, עזבו, למי יש ראש לפלסטינים כשהוא, הוא בכבודו ובעצמו, ולא כל מיני אנסים פלמונים מפרדס אלמוני בבית־ליד או טרמפיסט מנתניה או איזה סוטה שאו־הב ננות שירות! הוא, בני סלע, הרבר האמיתי, נראה באזור קניון איילון! כלומר, וזהו! בוודאות! אופנוען נמלט, בג'ינס אשר בחשכה נראה ממש כמו הג'ינס של האנס. וכבר הוקם חפ"ק (ברמות

המבוקש ואני מיומנה של נקבה, תושבת תל־אביב צמודת־תקשורת

יום שישי, 24.11.06, בוקר:
היאנס היסדרתי הנמלט

בדיוק כשעמדתי להוריד את הכלבון שלי, סקופון, לטיולון שלנו בגינה השכונתית אמרו ולמי שיש לה זיכרון קצר הזכירו במי מדובר – חיה רעה. כמו כן ביקשמן הציבור – בפרט כאן בסביבה – לפקוח את עיניו. דחיתי את היציאה אל הגינה. נצמדתי למקלט ולכלבון.

יום שישי, 24.11.06, לפני הצהריים:
אפס־אפס־סלע

השדרנים מעדכנים כי האנס אינורק מסוכן אלא גם מתוחכם: זהו מפלץ אשר הצליח להערים לא רק על בחורות אלא גם על שוטרים. עוד מסתבר כי הוא אולי שחוסם־נמוך אבל אתלטי ביותר. אחרת איך הצליח לזנק מעל חומת בטון גבוהה? ועוד כשהוא אוזק, שרק לא יטפס כמו עכברוש על המרזב שלי.

יום שישי, 24.11.06, ערב:
אחדות לאומית

מכל החלונות – יותר נכון, מהרכי תריסים – בוקע אור כחלחל של מרקעים. הערב מתאחד עם ישראל עם אנסו (וכמה טוב שיש לו שם כליכך לא משויך לשום עדה).

שבת, 25.11.06, בוקר:
מכנס של אנס

כל הלילה לא עצמתי עין. גם הדמויות הדור ממדיות, בלי הפנים מהסרטי שחזור רדפו אחרי, וגם המכנסיים של סלע שראיתי ב־Ynet, שהוא החליף בגן הציבורי. וסקופון האומלל יילל, מבוהל, כשראה תצלום של כלב משטרה מסכן שדחפו לו את האף לתוך המכנסיים, שירית.

שבת, 25.11.06, צהריים:
ממשה עד משה לא קם במשה

לפארלי שחר ("יומן השבוע", רשת ב') אומר משה קראדי כי משה קראדי לא ייתן לאנס לחמוק ממשה קראדי.

יום ראשון, 26.11.06, בוקר:
השראה קולנועית

גבי גזית הרס לי את שלוות הבוקר המדומה:

▶ לארו רותם מערוץ 2 הסבר אחרי: "כואב לכתבים מתחרים שלכתבים אחרים יש סיפור. מתנהלת פה ממש מלחמה, אבל גם במלחמה צריכים להיות כללים. בקרב כתבי הפלילים כל הקווים נחצו. התחרות מעבירה אותם על דעתם. כל אחד עושה כרצונו. שכחו מהי ביקורת לגיטימית. זה הופך להיות לעג והשחרת פנים".

יש המסבירים את ההבדלים בין סיקור שני האירועים – מצעד הגאווה ובני סלע – בהבדלים שבין ירושלים הפוליטית לתל־אביב, העיר בלי הפסקה, ובהבדלים אישיים בין הכתבים. אורי כהן־אהרונוב, כתב לענייני משטרה של ערוץ 1, מציין כי "העיתונות בירושלים היא לא באותה טמפרטורה כמו העיתונות בתל־אביב". עמי בן־דוד, כתב לענייני משטרה ופלילים ב"מעריב": "קרה כאן אירוע שנתפס, לפחות ברמה התקשורתית, כקטסטרופה. בהילולה הזאת, מה שעובד זו הקולנויות, לא הדיוק ולא המקצועיות. יש קבוצה שקמה בבוקר במטרה להיכנס בארגון ולירות בו, בין אם יש לו תחמושת ובין אם אין. ואם אין, ממציאים תחמושת, כמו בעניין השוטרים שנחו במהלך החיפושים בבית־קפה, או עלות החיפושים. בסיקור של תא כתבי המשטרה הארצי יש יותר ניתוח של תמונת המצב, ואילו בניתוח

תגובות

רפי גינת: עורך "ידיעות אחרונות":

"לבוקי נאה אין חשבון פתוח עם מפקד מחוז תל־אביב, ניצב דוד צור. נוח לדוברת המחוז להציג כל כתיבה ביקורתית כקמפיין אישי. בוקי הוא כתב פלילים מצטיין ובעל קשרים הרוקים ומקורות מידע ייחודיים בכל זרועות המשטרה. בניגוד לכתבי פלילים אחרים בעיתונות, הוא לא חושש לכתוב את כל האמת ולהעביר ביקורת. הוא מכסה את מחוז תל־אביב על מפקדיו ושוטרי, וכתובתו בחודשים האחרונים משקפת את מצב המשטרה במחוז, על מחרליה ושיטותיה, וגם הצלחותיה, כשיש כאלה. "התנכלויות כאלה ואחרות של גורמים במחוז כלפי בוקי נאה אין בהן כדי למנוע ממנו להביא סיפורים בלעדיים ולהיות ראש וראשון לכתבי הפלילים".

עדי מאירי, כתבת פלילים בקול־ישראל

"הדרך היחידה מבחינתי ומבחינת כל עיתונאי לסקר את הדברים היא להציג את הדברים כפי שהם, על כל המחללים, במלוא חומרתם, בלי צנזורה פנימית. וכלי לחשוב שמחר קצין כזה או אחר או דובר כזה או אחר יסגור בפני את הדלת כי לא עשיתי לו הנחות. אם הצגת הדברים על מלוא חומרתם נקראת מיליטנטיות אז אני מיליטנטית".

"אסור לעשות הפרדה בין מחוז תל־אביב לבין המטה הארצי. המשטרה היא משטרה אחת. במחוז תל־אביב הכתבים סיקרו את הסיפור בצורה שהראתה יותר את המציאות. במטה הארצי נראה היה שכתבים מסוימים מתחשבים במשטרה ועושים לה הנחות. במטה הארצי אמרו לי שהם לא מרוצים מהסיפור שפרסמתי על זה שהמפכ"ל נשאר במסעדת 'טורקיז' שעה וחצי ביום בריחתו של סלע. שכדאי לי למתן את הסיפור. רמזו לי שבסופו של יום אני אפסיד מבחינת שיתוף הפעולה. יש פה כתבים מתוסכלים וצרי עין שלא הצליחו להגיע לסיפורים מסוימים ומפנים אצבע מאשימה כלפי אלה שכן הגיעו".

ל"ויץ" של העורך שלא איבר את ההומור שלו מול הנושא־כאובו) וכל זה מרתק מאוד וקצת מזכיר תוכנית אירוח; באמת, עכשיו אני חושבת לי, אם ייתפסו אותו, אמן, כולם בטח ירצו לזיין אותו – הופס, סליחה, לראיין אותו – אך הוא ייתן בלעדיות ליאיר הגברי־מתוק־שרירי..."

יום שני, 4.12.06, ערב:
תחליף

אך מאחר שבינתיים יאיר לא הצליח להשיג את המרואיין המבוקש הוא התפטר על המפכ"ל. והסתובק איתו – כלומר ניסה. וגם לכלך על האשתו שהיא בפניקה, ולא יוצאת בלי שוקר חשמלי, היא וכל הנשים. ומה חושב על כך קראדי? ובכן, בדיוק בשביל אשתו של יאיר והחברות שלה פוזרו בעיר שוטרים – כדי שהנשים ירגישו בטוחות. כי בני סלע הוא פושע מסוכן עם כושר הישרדות גבוה ביותר, ולמפכ"ל אין שום מושג היכן הוא מסתתר.

יום שישי, 8.12.06, ערב:
פספוס

איך זה קרה ודווקא לי שכל הזמן הייתי עם הדופק על היר, שכך פספסתי את הרגע שכולם חיכו לו? ככה: בגלל שכבר שבועיים אני לא יודעת בערבים החלטתי בתור בילוי, אמנם עלוב, לצפות ב"ארץ נהדרת". מה לעשות שזה היה כל כך משעמם שאחרי עשר דקות נרדמתי וישנתי כמו בול עץ – עד שהטלפון צלצל וחברה שלי אומרת לי: "יא המומה, מה, לא ראית? תפסו אותו! תדליקי בערוץ 10 או בערוץ 1, תראי במצלמות הסולולריות את תחנת המשטרה בנהריה!".

שבת, 9.12.06, ערב:
האנס שנתפס

עכשיו, כשברחובות נשארו רק אנסים רגיזים, לים, אפשר לצאת בלי פחד. כמו שאמרו הכתבים: "מאות אלפי נשים נאנחות אנחת ריוחה". אף על פי כן, במקום לצאת, לחגוג, הזמנתי את החברות לראות איתי בערב חדשות – לראות אותו, – הוא לא נראה כמו מפלצת. יותר כמו חיה קטנה ומבוהלת. היו שם אולי אלף צלמים, עם אלף פל־שים שכוונו אל הפרצוף שלו. אז כדי שכולם יהיו מרוצים אחוז בו השוטרים ולא נתנו לו להסתיר את הדמעות, כי, בכל זאת, דמעות של אנס – זה לא דבר שרואים כל יום. ■

גבירותי ורבותי, מהפך!

סוכנויות הידיעות הזרות נטו תמיד לאמץ את הגרסה הפלסטינית בסיקור הסכסוך. האם נסיונות ההשתקה של גורמים ערביים וביקורת ציבורית מבית ומחוץ הביאו לשינוי?

דני זקן

באחת ממשמרות העריכה בחדר החדשות בקול ישראל, בעודי עוקב אחר דיווחי סוכנויות הידיעות על המתרחש ברצועת עזה, צדה עיני כתבה של הסוכנות הבריטית הוותיקה "רויטרס". בסקרנות גוברת והולכת עקבתי אחר הדיווח, שלעיניי בלתי מאומנות בקריאת דיווחי הסוכנויות נראה מובן מאליו: "שני חמושים פלסטינים נהרגו ושלישי נפצע קשה מירי פגז טנק ישראלי סמוך לעיירה בית ליהיה בדרום רצועת עזה. החמושים, חברי הארגון הקיצוני 'הג'האד האיסלמי', ניסו לירות רקטות לעבר היישובים היהודיים בתוך שטח מדינת ישראל בעת שנפגעו מירי הטנק".

נשמע טריוויאלי, לא? אלא שלפי היכרות העורכים הישראליים עם הסוכנות, הידיעה היתה אמורה להיות מנוסחת באופן אחר. הנה אותה ידיעה מתורגמת לשפת "רויטרס" המוכרת לנו יותר: "טנק של הצבא הישראלי הרג שני פלסטינים ופצע קשה

פלסטיני נוסף. התקרית אירעה בעיירה בית ליהיה בדרום הרצועה, שטח שישראל טוענת כי נסוגה ממנו. בימים האחרונים נהרגו עשרות פלסטינים מירי של חיילים ישראלים באזור".

לנותני הטון בתקשורת הבריטית דעה שלילית על ישראל והדבר משתקף בעיקר אצל כותבי המאמרים בעיתונות, אבל מגיע גם לדיווחים החדשותיים. כך, למשל, אלכס סיל, מבכירי בעלי הטורים ב"אינדיפנדנט", מבקר בחריפות את ישראל באופן קבוע. בין היתר כתב: "אם הציונים רצו מדינה, מדוע לא בחרו באיזה חבל בגרמניה? הם הלכו לפלסטין כי שם הערבים לא היו מאורגנים והציונים יכלו לטבוח בהם בקלות!". או סוזן גולדנברג, יהודייה גם היא ומי שהיתה הכתבת הבכירה של ה"גרדיאן" בישראל, שזכתה בפרס יוקרתי של מועדון העיתונות הלונדוני על סיקור האינתיפאדה. סריקה קצרה של דיווחיה מגלה אפיון קבוע: הפלסטינים מסכנים, פאסיביים, בדרך כלל לא טרוריסטים או אפילו סתם חמושים. ישראל, לעומת זאת, אגרסיבית, תוקפת והורסת.

פעילות צבאית ישראלית בדרך-כלל לא תובא בהקשר של הפיגוע שקדם לה, ורבים מהאירועים שבהם נהרגים יותר משלושה פלסטינים מוגדרים "טבח".

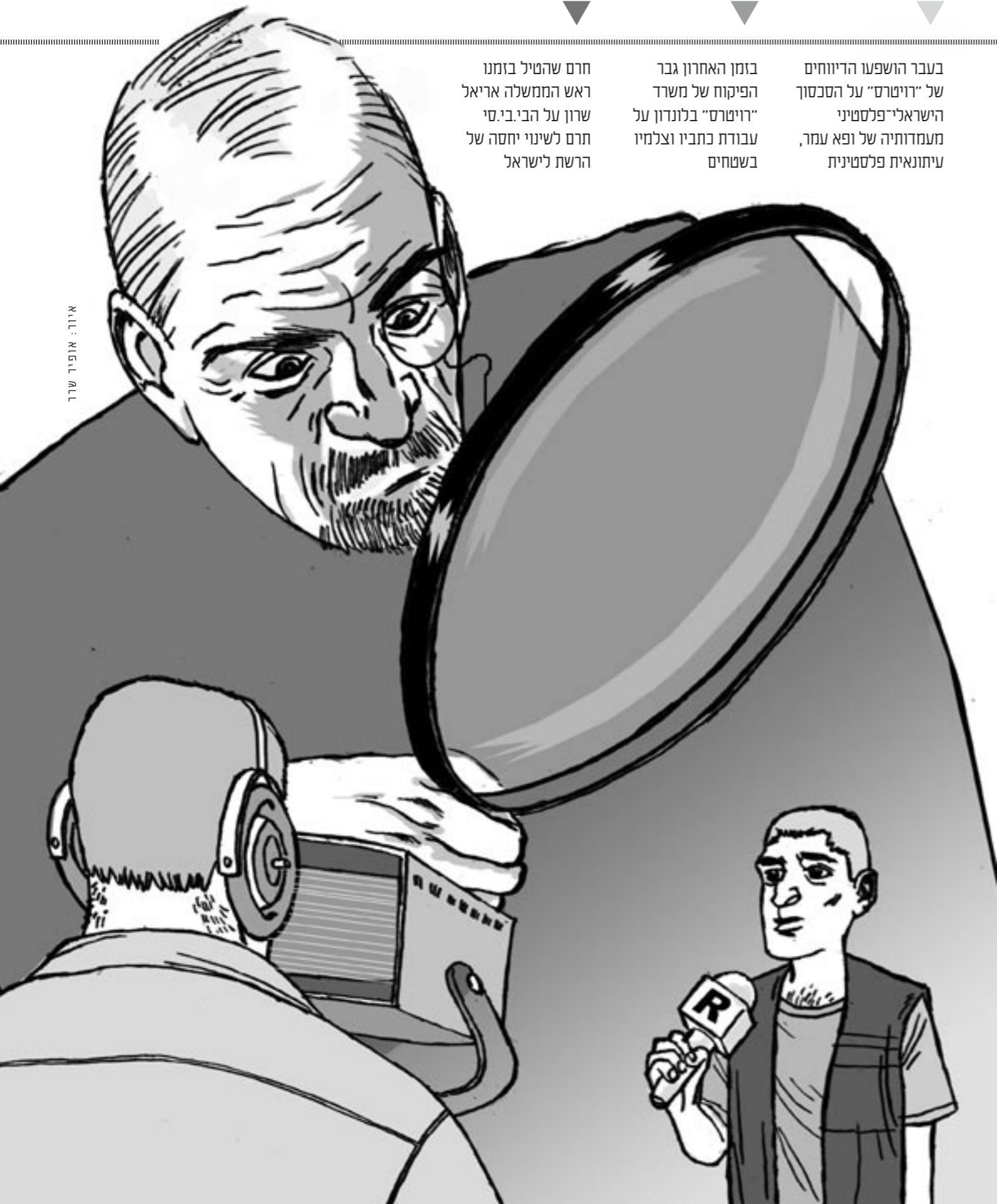
לכן, כשקראתי את הדיווח של "רויטרס" המנוסח בצורה חריגה, התמלאתי חשד. התחלתי לפשפש בידיעות של "רויטרס" מהעבר הקרוב וגיליתי שהניסוח המפתיע לא היה יוצא דופן. רוב הדיווחים מהתקופה האחרונה, גם אלה החתומים בידי הכתבים הפלסטינים של הסוכנות, מאוזנים (יחסית), מסתמכים על מקורות רשמיים ואמינים (יחסית), כמו מנהלי בתי-חולים למשל, ומציירים את התמונה המלאה של ירי רקטות אל ישראל וירי תגובה של צה"ל. היו אפילו דיווחים על פגיעת הרקטות בשרדות, כולל ראיונות עם תושבי העיר והעומד בראשה.

דני סימן, מנהל לשכת העיתונות הממשלתית, מאשר כי אכן חל שינוי, שלא לומר מהפך, באופן הכיסוי של סוכנות הידיעות הבריטית את המצב

בעבר הושפעו הדיווחים של "רויטרס" על הסכסוך הישראלי-פלסטיני מעמדותיה של ופא עמר, עיתונאית פלסטינית

בזמן האחרון גבר הפיקוח של משרד "רויטרס" בלונדון על עבודת כתביו וצלמיו בשטחים

חרם שהטיל בזמנו ראש הממשלה אריאל שרון על הבי.בי.סי תרם לשינוי יחסה של הרשת לישראל

איור: אופיר שדר

► בארץ. לדבריו, הסניף הירושלמי של "רויטרס", שנשלט שנים על-ידי הממונה על הדסק הפלסטיני בסוכנות, ופא עמר, הפך את עורו. עמר, בת למשפחה של בכירים בפתח, התחבבה מאוד על מנהלי הסוכנות בלונדון בשנות התשעים והשפעתה על דיווחי הסוכנות היתה מכרעת. הידיעות מהשטח הפכו ליותר ויותר מגמתיות נגד ישראל, נתוני הנפגעים הפלסטינים נופחו והיו גדולים לאין שיעור מאלה שהופיעו בסוכנויות האחרות. כל דיווח על פגיעה של חיילים ישראלים בפלסטינים קיבל כותרות בעוד שפיגועי הטרור בישראל דווחו בצורה יבשה ותמציתית. לדברי עובדים יהודים-ישראלים במשרד, עמר חושדת בהם שהם מוטים ומתייגת אותם, ברגעי כעס, כ"ציונים". היא פגעה בסמכויותיהם ובמקרה אחר, בראשית האינתיפאדה, אף גרמה לפיטורי עורך ישראלי ששאל כתב פלסטיני יותר מדי שאלות על דיווח שנראה לו בלתי מבוסס.

אלא שבשנים האחרונות השפעתה של עמר פוחתת, מעשיה ודיווחיה נתונים תחת בקרה, ודיווחי הסוכנות מתאזנים והולכים. זה החל בתקופת כהונתו של ראש המשרד הקודם, טים הריטג', שקיץ בכנפיה של עמר והחל לפקח אישית על הכתבים והצלמים הפלסטינים. שינוי המדיניות הוחש עם מינויו של הראש הנוכחי, מתיו טוסטווין, והראיה הטובה ביותר היא דבריו של דני סימן: "רויטרס" אמינה ומקצועית, אפילו יותר מ'אסושיאטד פרס'; הם מביאים את העובדות כהויותן". מלה חיובית מסימן, שרבים

מאבק משפטי של סטיוארט פרווס, פרופסור לתקשורת מאוניברסיטת לונדון, הביא לפרסום חלקי של דו"ח שתיעד הטיות חמורות של כתבי הבי.בי.סי בישראל

בתקשורת הורה רואים בו אויב ממש, היא רבותא גדולה.
עוד אירוע, קוריוזי משהו, מעיד כי העבודה אכן נעשתה מקצועית יותר. עובדי המשרד הירושלמי, גם הפלסטינים שבהם, מתחו ביקורת קשה על עבודת עמיתיהם לסוכנות בלבנון בימי המלחמה בקיץ. בהודעות דואר אלקטרוני שהוחלפו בין העובדים, הם גיחו על הדיווחים המופרזים של מספרי ההרוגים

האזרחים בלבנון, כמו גם על פיברוק תמונות הנפגעים.

סימן מייחס את השינוי למאבקה של לשכת העיתונות: הפניות לראשי הסוכנות, והדוגמאות הרבות שהובאו בפניהם, שכנעו אותם כי האמינות המקצועית של הסוכנות נפגעת בגלל הסיקור המוטה. אלא שלמאבק הישראלי בדיווחים המגמתיים היו שותפים: תום גרוס, עיתונאי בריטי שכיסה שנים ארוכות את המתרחש באזורנו, מנהל זה שנים מאבק

סיקור צילומי או טלוויזיוני. הסיבה לכך, כפי שגם התפרסם למחרת בקול-ישראל, היתה שחמושים פלסטינים, חלקם במדים, הרחיקו מאתרי ההפגנות את הצלמים הפלסטינים ודרשו מהם לא לסקר את החגיגות. אחד מהם, צלם של הסוכנות האמריקאית "אסושייטד פרס", היה אמיץ יותר מחבריו. הוא צילם את המפגינים החוגגים בשכם, דיווח על כך ואף שלח את הקלטת לירושלים במונית. זמן קצר אחר-כך הופיעו בביתו רעולי פנים חמושים ונטלו אותו

כאשר הגיע הטרור האיסלאמי לתחנות הרכבת התחתית בלונדון, הבינו לפתע העורכים ב"רויטרס" את נקודת המבט הישראלית על העימות עם הפלסטינים

למשרדו של מושל שכם, מחמוד אלעלול. המושל מסר את הטלפון לכתב-צלם והורה לו להתקשר למי שהיה אז מנהל משרד הסוכנות בירושלים, דן פרי. הוא אמר לו כי אם ישדר את הקלטת, החמושים ילחצו על ההדק. מאוחר יותר הצטרף לאיומים גם שר ההסברה דאו ברשות, יאסר עבד-רבו, שאף הזהיר כי הרשות לא תהיה אחראית להי מי מאנשי הסוכנות שבשטחיה אם הקלטת תפורסם. האיומים עשו את שלהם, והקלטת נגנזה.

אבל הסיפור הזה גרם סוף-סוף לראשי התקשורת הזרה בישראל להתבונן במראה. השינוי ניכר תחילה בכלי התקשורת האמריקאיים, שהבינו פתאום כי רבים מהפלסטינים רואים בארצות-הברית אויב ותומכים בפגיעים נגדה. כלי התקשורת הבריטים ו"רויטרס" בראשם הצטרפו לתהליך באטיות. "רויטרס" הרגיזה מאוד את האמריקאים כשסירבה להגדיר בדיווחיה את אנשי אלקאעידה, מבצעי הפיגועים, כטרוריסטים, והסתפקה במינוחים נייטרליים. מאוחר יותר, כשאירעו הפיגועים בלונדון, שינתה הסוכנות הבריטית את טעמה ואת מינוחיה.

עם זאת, ישראל לא הפכה לחביבת התקשורת; כלי התקשורת האירופיים נותרו עוינים בדרך-כלל, למעט הגרמנים שמסיבות ברורות נתנו לנו תמיד מעט יותר אשראי, אולם המפנה החל לצבור תאוצה. קורם לפיגועי הרכבת התחתית בבירה הבריטית פרסם דורון רוזנבלום תרחיש דמיוני ב"הארץ" ובו תיאר בדיוק מפחיד את שהתרחש אחר-כך במציאות. רוזנבלום תיאר גל של הבנה בריטית למצבנו, שתבוא כתוצאה מפגיעו התאבדות בתחנת הרכבת התחתית בלונדון. פיגוע כזה התממש שלוש שנים אחר-כך וניתן לומר כי הבריטים אכן הבינו, ולו במקצת, עם מה אנו בישראל מתמודדים. ■

אמינות הקדימונים

הונאות קטנות

בין שידורי הקדימונים (פרומו) בערוצים המסחריים לבין המוצר שעולה על המסך פעורה לעתים קרובות מדי תהום של תוכן שמתגלגלת בסולם האמינות מ"עבודה בעיניים" עד ל"הונאה". יוצרי הקדימונים לא בוחלים במלים מפוצצות, בהתבטאויות דרמטיות ופומפוזיות חסרות שחר שאין שום קשר ביניהן לבין המוצר שהם (הקדימונים) מנסים לשווק. ליוצרי הפרומואים גם אין עכבות לעשות בתמונות הפרומו מניפולציות בוטות ולא מציאותיות של צבע ואווירה. לעתים קרובות מדי סובלים הקדימונים מעודף יצירתיות של עושיהם, יצירתיות שכליכך חסרה ולקויה במשדר עצמו. יותר מדי שידורים מסתיימים אצל הצופים בתחושה המעליבה שהתוכן ששודר הרג את הפרומו. כך, הממדים של התופעה נושקים לסביבת הגיחוך והפתטיות.

יאיר לפיד לדרוגמה.

לפיד חזר אל המסך אחרי חופשת קיץ ארוכה (זאת המי סורת המוכרת שלפיה יולי-אוגוסט לא קיימים בלוח השנה של הערוצים המסחריים וספטמבר הוא חודש החגים. שלושה חודשים של היסכון בהקצאת משאבים והשקעות בתעשיות ערוצים 2 ו־10). לפיד חזר מאושש, מלא מרץ, ועם חסך מסך מתסכל. פה ושם נתקל כנראה בכאלה שטפחו לו על השכם השרידי ובנימת דאגה מהולה בחום מלטף שאלו אותו, להיכן נעלמת דודו? לפיד חזר אל המסך מלא אנרגיות, מקרין מרץ של מכון כושר מאובור היטב ובאווירה של "אני אראה להם". הרמטכ"ל דן חלוץ והזמרת נינט היו ללא ספק הרכב מנצח ורף גבוה לתוכנית פתיחת עונה. הקדימונים שהכינו את אוכי לוסית ה"רייטינגמיטר" לשוכו של לפיד צרחו בקולי קולות במשך השבוע שקדם לשידור: "הרמטכ"ל בראיון ראשון אחרי המלחמה בלבנון".

האמירה הזאת, "דאיון ראשון אחרי המלחמה בלבנון", יכולה אולי להיות קנה מידה להבין איך במערכת של יאיר לפיד מתייחסים לצופים שלהם. או שהם (הצופים) לוקים בשכחה פתולוגית, או שהם (הצופים) עדר של מטומטמים, או שהציפיות שלהם (של הצופים) מהתוכנית של לפיד הן כליכך נמוכות, שאפשר להגיד הכל גם אם זה לא מי יודע מה מרויק.

זה היה אולי נסלחונשאר בתחומי הדיוק אם היו מוסיפים, "הראיון הלא עיתונאי הראשון עם הרמטכ"ל אחרי המלחמה בלבנון".

הדברים האלה נכתבים כי ב־20 בספטמבר (אחרי המל"חמה בלבנון), הופיע הרמטכ"ל בראיון עיתונאי נוקב לכל הדעות בתוכנית "מסיבת עיתונאים" בערוץ 1. המראיינים בתוכנית "מסיבת עיתונאים" הם עיתונאים מקצועיים ורי ציניים מהעיתונות הכתובה ומהתקשורת האלקטרונית (גם מערוצי הטלוויזיה המסחריים 2 ו־10), כי זה האופי המוצהר

שלה והמנרט שנקבע לה כשתוכננה ועוצבה.

בראיון עם הרמטכ"ל, כחמישה שבועות לפני הופעתו אצל לפיד, הוא היה נתון לאש צולבת של שאלות. בין השור אלים היו זאב שיף מ"הארץ" ואילה חסון ויואב לימור מערוץ 1. התוכנית, אגב, הוארכה לשעה שלמה ונכון, לא נשאר לנו זמן לשאול את חלוץ מרוע חזר לעשן...

גם את הראיון עם הרמטכ"ל בערוץ 1 הקדימו שידורי פרומו. אלא שהם "דיברו חלש" במכוון ולא צרחו צרחות חסרות שחר. זה לא ההבדל בטמפרמנט האישי או המקצור עי. זה ההבדל במידת הרצינות וביחס המכבד כלפי הצופים בתוכנית.

אגב, הופעתו של הרמטכ"ל בערוץ 1 קיבלה אחוזי צפייה גבוהים ולפי כל הבדיקות שנעשו, תחך הצופים לא שונה מחתך הצופים בתוכנית של יאיר לפיד בערוץ 2.

להבדיל מיאיר לפיד, דודו טופו לא מתייחס לעצמו כעיי־תונאי. טופו מכיר בהגדרה "בררן" ולמיטב ידיעתי הוא גם לא מתבייש בה. כמו ללפיד, גם לטופו תוכנית אירוה בערוץ המסחרי המתחרה. לא אצטרף לחובטים ברודו טופו כי אני מכבד את יכולותיו, את היצירתיות שלו ואת הקסם שהוא יודע להלך על צופיו.

או אולי רף הציפיות שלי מטופו שונה מזה שיש לי מיי־איר לפיד. אבל גם לטופו הייתי ממליץ על קווים אדומים, שאם יידע לשמור עליהם אולי יצטלם וייראה אחרת בימים האלה.

אצל דודו טופו הופיע השר אביגדור ליברמן. גם הקדיי־מונים לתוכנית של טופו צרחו בערוץ 10 "דאיון אישי ראשון ובלעדי". טופו יודע שליברמן היה אמור להשתתף בתוכניתו שבוע לפני, ממש באותו ערב ששודר אצלו הראיון הבלתי נשכח עם הגברת טרימבובלר־עמיר (גם שם חטא טופו בהור נאה כשהעלים את הפרט הקטן, שהראיון הזה צולם ארבעה חודשים לפני ששודר).

טופו יודע ששבוע לפני שאביגדור ליברמן הופיע אצלו, הוא הופיע בתוכנית "מסיבת עיתונאים" בערוץ 1. בראיון הזה ישבו מול השר העיתונאים נינו אבסדוה מהעיתון "וסטי" ויר־אב קרקובסקי מקול־ישראל. נכון, בחצי השעה של התוכנית הזאת נשאל ליברמן שאלות עיתונאיות נוקבות בלי הנחות, אך בעיקר בלי "צחוקים" ו"דאחקות".

זה לא רק ההונאה של צופי הטלוויזיה; זה גם השימוש במונח העיתונאי "בלעדי" שאיבר מזמן את ערכו. לא את־פלא אם הלקוחות של העיתונאים למדו שהשימוש במינוח "בלעדי" הוא שימוש חלול ולא רציני. כי גם שידור משחק הכדורגל בין מכבי חיפה לגלאזגו ריינג'רס הוגדר בקדימור ניים של ערוץ 10 "בלעדי". איזה בלעדי? סתם תגידו כמה זה עלה לכם, אבל "בלעדי"?

זאת ההזדמנות להמליץ ליוצרי הפרומואים ולמנהלים שלהם על מילון. אבן שושן – זוכרים? ■

האמירה "ראיון ראשון אחרי המלחמה בלבנון". שבה תואר הראיון של יאיר לפיד עם הרחמטכ"ל דן חלוץ. יכולה אולי להיות קנה מידה להבין איך במערכת שלו חתייחסים לצופים שלהם. או שהם (הצופים) לוקים בשכחה פתולוגית, או שהם (הצופים) עדר של מטומטמים

^[1] מנשה רז הוא עיתונאי, עורך ומונחה התוכנית "מסיבת עיתונאים" בערוץ 1

תפיקודו היה לדווח - לא לחקור, לפרש או להביא סקופים. היתה לו אישיות אפורה כצבע הנייר שעליו הודפסו כתבותיו

מקצוע הולך ונעלם

תפקידו היה לדווח - לא לחקור, לפרש או להביא סקופים.

היתה לו אישיות אפורה כצבע הנייר שעליו הודפסו כתבותיו

היה ממונה על כיסוי המשטרה ובתי־המשפט, ניגש למוזכירות בית־המשפט, עיין בתיקים ולעתים גם נכנס לאולם בית־המשפט שבו התיקים דיון שהיה, לדעתו, מעניין. אם נכללו בשטחי הדיווח שלו משרדי ממשלה, כגון משרד הסעד או משרד הרווא, נהג להתקשר עם הרובר, קיבל ממנו את החומר שהרובר רצה להפיץ, ולעתים ביקש להיפגש עם אחד הפקידים כדי לקבל פרטים נוספים. אם נפגש עם הפקיד לעתים קרובות, לעתים גם קיבל ממנו מן הסוג הישן, זה שהתהלך

מציוד בעט ובפנקס, שייך לעבר. רפורטרים חדלו לכתוב בעיתונות הכתובה. אט־אט הם נעלמים גם בטלוויזיה, והמלאכה הזו הוסבה למשהו שונה כשהיא מתקיימת ברדיו.

תפקידו של הרפורטר היה לדווח. לא לחקור, לא לפרש, לא להשיג ידיעות ממקורות עוינים, לא להתחזות, לא ליוזם ידיעות, לא להשתמש באמצעים לא־כשרים כדי להשיג ידיעה, לא לפגוע באמונם של מקורות, לא להכניס השקפות פוליטיות או אחרות בדיווח שלו. עם כל הלאווים האלה גם לא נדרש הרפורטר להיות בעל אישיות יוצאת דופן.

לרפורטרים מוצלחים מאוד היתה אישיות אפורה, לא שונה מצבע הנייר שעליו הודפס העיתון. שתי תכונות עיקריות נדרשו מן הרפורטר: שידע להתבטא נכון, ויעשה זאת בצמצום. סדר היום של הרפורטר הישראלי היה בדרך־כלל פועל יוצא של תחומי הסיקור שהוקצו לו. אם ידיעה בלעדית או אפילו הרלפה. נוסף לכך נאלץ הרפורטר להשתתף באירועים רבים שלמעשה היו "אי־אירועים" (non-events), שהמעוניינים יזמו: מסיבות עיתונאים, טקסי הענקות פרסים, סיורים של שר או מנכ"ל בעיר או מחוצה לה, ארוחות ערב לכבוד אישיות שנמצאת בביקור בארץ, ועוד דברים

מסוג זה. בדרך־כלל לא יום הרפורטר "סקופים" - יום העבודה היה עמוס מדי. בתקופה שמדובר בה, בעשור הראשון והשני למדינה, לא היו מכוניות לרפורטרים. את דרכם אל המקורות עשו ברגל או באוטובוסים.

לא כל הזמן זה היה חרגוני עד כדי כך. סיקור משפט קסטנר, למשל, וגם סיקור משפט אייכמן, היו אירועים מרגשים. והאירועים שעליהם דיווח הרפורטר כללו סיור בירושלים של מוזכ"ל האו"ם דאג האמרשלד, פגישה עם עיתונאי הצמרת האמריקאי אד מארו, מסיבה עם יעל דיין שסיפרה כיצד חצתה את העיר העתיקה של ירושלים (שהיתה בידי ירדן) במכונית של האו"ם, סיקור של מצעדים צבאיים ומפגני יום העצמאות ועוד ועוד. תמיד היה הרפורטר איש שטח, החוליה הראשונה בשרשרת שהעבירה את המידע מן המקור אל קוראי העיתון.

מה שעניין את הרפורטר, שהיה כזה בנשמתו, לא היתה חשיפת שחיתות וגם לא סודות מדיניים. במפגשים היומיים שקיימו הרפורטרים בירושלים לקראת הצהריים, דיברו על חידושי שפה, על המוחשי לעומת המופשט בתיאוריהם, על השאלה אם דובר משרד הסעד משתמש בבושם או לא, וכמובן על הקשיים בהעברת החומר: במונית או בטלפרינטר. או, בתקופה של קפה "עטרה" ומאוחר יותר קפה "אלסקה", העיר אחד הכתבים הוותיקים לעמית צעיר: "למה כתבת 'המכונית

התנדרנה וקפצה'. יכולת לכתוב: 'המכונית קיפצה על האבנים'". וותיק אחר אמר: "אל תכתוב 'הוא התרגז'. כתוב: 'הוא היכה באגרופו על השולחן'". ומכיוון שהיו תחומים רבים לסקר (או כמו שאמרו אז, "לכסות"), החליפו הרפורטרים ביניהם את המידע שאספו בשעות הבוקר. השיתוף הזה לא מצא חן בעיני העורכים, אך איש לא היה מסוגל לעשות את כל העבודה לבדו; השיתוף היה כורח המציאות. כך ישבו כל הרפורטרים בבית־הקפה, לפעמים בזוגות, לפעמים חבורה שלמה, ובחנו את שלל המידע שאספו. הסכו שם כתבי "הבוקר", "חירות", "דבר", "הרור", "על המשמר", "למרחב", "זמנים", וכמובן "הצופה", "הארץ", "ידיעות אחרונות", "מעריב" ו"ג'רוזלם פוסט". לעתים הקפידו כתבי "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" שלא למסור ידיעות זה לזה - על כך חל איסור חמור מטעם שתי המערכות - אך החומר הגיע אליהם ממילא: האחד ישב בשולחן עם עיתונאי "על המשמר" והשני עם "למרחב", ובין שני העיתונים האלה היתה העברה חופשית של מידע. כתיבה בעיתון היתה מקצוע, אף אם בעיתונות המפלגתית של אז היו מי שראו בה ייעוד. קל היה להסתגל: כאשר מילאתי ברבזמן מקום של עיתונאי ב"חירות" ושל עמיתו ב"על המשמר", התאמתי את הכתיבה לאכסניה: בעיתון "חירות" הקפתי את מדינת "ירדן" במרכאות כפולות, וב"על המשמר" את המפלגה "הפרוגרסיבית".

לפעמים זכה הרפורטר במה שנראה כפרס: הוא נתבקש לא רק לתאר במלים יפות את מה שראה - זה היה תפקידו העיקרי - אלא לכתוב גם טור תחום ובו פרשנות או דברי רקע. לרוב זה היה תפקידם של העיתונאים הנכבדים. וזו היתה גם דרך ההתקדמות של הכתב: להפוך מרפורטר לכתב מדיני, כתב כלכלי, כתב פרלמנטרי, כתב צבאי או כתב חוץ, ואפילו לכותב מאמרים. העיתון באותם ימים הכיל ארבעה עמודים בלבד, אחר־כך שישה, שמונה, וכאשר התרחב מאוד היו בו עשרה

הרפורטרים של העיתונים המתחרים היו מסבים מדי יום בקפה "עטרה" או "אלסקה" בירושלים ומחליפים ביניהם מידע

הרפורטרים של העיתונים המתחרים היו מסבים מדי יום בקפה "עטרה" או "אלסקה" בירושלים ומחליפים ביניהם מידע

עמודים. בכל גיליון התפרסמו מאמר אחד או שניים, ובעיתוני הצהריים הופיעו בדרך־כלל כתבות - לא הגיגים או דברי פרשנות. את המוצרים העיתונאיים האלה כתבו אנשים מיוחדים ונבחרים, במיוחד כך בעיתונות המפלגתית, שלא נחשבו לעיתונאים בעיני הרפורטרים.

אבל גם מקצוע זה חייב היה להשתנות עקב התפתחות אמצעי התקשורת. תחילה התרחבה מחלקת החדשות של הרדיו, וחגי פינסקר ייסד את יומני החדשות. לצדו עברו יגאל לוסין ונחמן שי וגם ירמיהו יובל ויצחק רועה. כעשור אחר־כך הגיע עידן הטלוויזיה גם לישראל. לוח הזמנים במדיום החדש לא היה שונה תחילה מזה של העיתונים. היתה מהירות חדשות אחת, וכדי להביא אליה כתבה צריך היה לצלם, להעביר פיזית את הסרט למערכת ושם לפתח ולערוך אותו. העבודה של כתב הטלוויזיה תאמה את עבודת הרפורטר. על אף שהקהל האמין ששם הוא צופה ב"מציאות", למעשה הופיעו על המרקע תמונות שאותן בחר הכתב להראות. שיקולי הסינון היו זהים לאלה של הרפורטר בעיתונות המודרסנת: מה שנראה חשוב או מעניין בעיני עיתונאי.

ההתפתחות לא נעצרה שם. בתחילת שנות השבעים הומצאה מצלמת הכתף וצלמים רצו עם הכוחות אל תוך שדות הקרב של וייטנם, הציגו את זוועות המלחמה ופרסמו דברים שהצבא האמריקאי היה מעדיף להצניע. בגלל התחרות העזה בין ערוצי הטלוויזיה בארצות־הברית החלו מופיעים סרטים ללא עריכה. אחד הפרשנים כתב אז: "בעבר הגישו לנו העיתונים, הרדיו והטלוויזיה כתבות ערוכות. זה כמו להגיש סטייק לסועד. ואילו היום, עם המצלמות בשדה הקרב עצמו ובלי עריכה בטלוויזיה, זו הכנסת הצופה לתוך בית המטבחיים שבו שוחטים את הפרה, לחזות בגסיסתה, בחיתוך הבשר המרמם, ורק בסוף, לפעמים, רואים גם את הסטייק".

הטכנולוגיה הזאת שמה קץ, למעשה, למקצוע הרפורטר. לקהל ניתנה עתה הודרמנות לצפות בוירת ההתרחשויות כולה - פריביילגיה שממנה נהנו עד אז רק הרפורטרים; רבים מהם הבינו שהגיע הזמן להסבה מקצועית. היו שפנו לתחומי סיקור ספציפיים, רבים אחרים עברו למדיה האלקטרוניים או לאקדמיה. אלה מהם שבחרו לחקור את ההיסטוריה הפעילו למעשה את כישוריהם העיתונאיים במלאכתם החדשה: הם שאלו את עצמם אותן השאלות ששואל את עצמו עיתונאי שסיקר את ההווה - האם המקור יכול לדעת את כל האמת, והאם הוא מעוניין לגלות אותה. אחר־כך סיכמו את ממצאיהם תוך מיון והערפה, על־פי השקפתם והיגוכם. ממש כפי שמתהווה כתבה בעיתון. בין העיתונאים שהפכו להיסטוריונים היו שבתאי טבת, עמוס אילון, בני מוריס. רפורטרים פנו גם למדעי המדינה, למדעי המזרח, לפילוסופיה, וכמובן לכל הקשור בחקר התקשורת. אחרים השתלבו בממשל, בדוברות, במשרד החוץ, ועוד.

רק מעטים מבין הרפורטרים בחרו להיות עורכי חדשות ורק קומץ מהם התמידו והצליחו בכך. הם נכנסו לנעליהם הגדולות של העורכים הראשונים בעיתונות הכתובה בארץ־ישראל, שעמם נמנו המשוררים משה שלונסקי ונתן אלתרמן. כמעט כל עורכי החדשות של הרור ההוא היו אוהבי השפה

ושחרייה. לא אחת התקבלה מהם נזיפה: "למה כתבת חמש מפלגות שונות - וכי יש חמש מפלגות זהות? אל תוסיף מלים מיותרות כאלה". או: "הפסק לכתוב 'יש לציין ש...'. אם אתה רוצה לציין משהו, ציין אותו; אם לא, אל תזכיר אותו. אין לנו מקום למלים מיותרות". המוצר המוגמר היה תמיד ערוך לכל פרטיו. מרגע כתיבת הידיעות ועד הופעת העיתון עברו שעות רבות, ואפשר היה ללטש אותן. עורכי העבר היו מתפלצים אילו ראו בעיתון טקסט כמו: "נידון לחמש שנות מאסר על אונס בבית־המשפט המחוזי", והם היו מוחקים בנחישות משפט האומר: "מכונית מסוג פיאט", שהרי יש לומר "מתוצרת פיאט" או פשוט "מכונית פיאט". סוג הוא משהו אחר.

מי שהיה איש שטח בנשמתו, נשאר כזה. אמר לי עמית שהתמנה לעורך "מבט": "אני מרגיש שכבר אינני עיתונאי. במקום לדאוג לחומר ולחשוב על התוכן, אני נאלץ לחשוב מתי לשלוח ניידת לאן, וכמה מצלמות אני יכול לקבל בשביל לסקר הפגנה או מפגע". מהר מאוד הוא חזר להיות כתב. אני עצמי התמניתי בשעתו לתפקיד סגן עורך המשנה של "הארץ" (מספר שלוש בהייררכיה של העריכה; התואר הומצא בשבילי, לפני הוא נקרא מזכיר המערכת ואחר־י - סגן העורך). וכאשר שאל אותי המו"ל איך אני מרגיש בתפקיד, עניתי: "כמו רופא שהתמנה למנהל בית־חולים. אני מקבל הכל מכלי שני, אבד לי הטיפול בחומר עצמו, המגע עם הקהל".

הטווח בין האירוע לבין הופעתו על המרקע מתקצר והולך כל הזמן. בעתיד הקרוב מאוד בוודאי נראה את הכל בשידור חי: הטלפונים הניידים של הדור השלישי כבר מאפשרים זאת, ויש עוברי אורה מזרמנים המסוגלים להעביר תמונות מאירוע חדשותי, יחד עם הסבריהם, באיכות שאינה נופלת בהרבה מאיכות השידורים המקצועיים. לא רק הרפורטר מן העיתונות הכתובה הוא אפוא זן נכחד, גם מלאכתם של הכתבים ברשתות הטלוויזיה וגם

ההתפתחות הטכנולוגית הכחידה את תפקיד הרפורטר, אבל מי שרוצה לשרוד חייב להסתגל לשינויים

ההתפתחות הטכנולוגית הכחידה את תפקיד הרפורטר, אבל מי שרוצה לשרוד חייב להסתגל לשינויים

של אלה המזינים את עיתוני האינטרנט נמצאת בסכנת הכחדה. זה חבל, אבל העולם משתנה ומי שרוצה לשרוד חייב להשתנות איתו.

עמוס בן־וד עבד 38 שנים ב"הארץ" ועוד 13 שנה ברדיו ובטלוויזיה

העין השביעית **ינואר 2007 47**

מהו שיווק בחזות עיתונאית

חילופי מכתבים בין מו"ל "הארץ" לעורך "העין השביעית"

שבועות האחרונים החליפו ביניהם מו"ל "הארץ", עמוס שוקן, ועורך "העין השביעית", עוזי בנוימן, מכתבים שנסכו על הכתבה "הוא התחילו" שנכתבה בידי רן בנימיני ופורסמה בגיליון 65 של "העין השביעית", ועל טור העורך באותו גיליון. נושא הכתבה היה האופי הבוטח שמקבלת התחרות העסקית בין "דה מרקר" ל"גלובס", הגולשת אל עמודי המערכת שלהם. טור העורך מתח ביקורת על נכונותם של מו"לים לרתום את כלי התקשורת שבבעלותם כדי לפגוע בכיסי יריביהם העסקיים. להלן ארבעת המכתבים הראשונים בהתכתבות. היא נמשכה גם לאחר מכן כששוקן חוזר וטוען ש"העין השביעית" שגה, ואינו מודה בשגיאתו, כשייחס לו רתימה של עמודי המערכת לשירות האינטרסים העסקיים שלו. בעקבות זאת העביר בנוימן את המחלוקת לבחינתו של פרופ' מרדכי קרמניצר, לשעבר נשיא מועצת העיתונות ומי שנמנה עם יועצי מערכת "העין השביעית". קרמניצר מצא שיש הבדל במידה שבה חרגו שני העיתונים מהסיקור הראוי: בעוד שלדעתו "דה מרקר" נהג בהתגרות באופן שבו הוא התייחס ל"גלובס", עבר "גלובס" על כללי האתיקה

באופן שבו סיקר את המתרחש בקבוצת "הארץ". מבחינה זו, צדק שוקן בטענתו שלא היה נכון ליצור רושם אצל קוראי "העין השביעית" כאילו קיים שוויון באופן הסיקור המוטעה של שני העיתונים.

העסקית בין השניים ממה שמתחולל במערכות העיתונים שלהם. ומה מסביר את הירתמות "דה מרקר" לשרת את האינטרסים העסקיים שלי? העובדה שגיא רולניק מחזיק מניות בחברה שבבעלותה אתר האינטרנט והוא שותף עסקי שלי.

3. גם פישמן עצמו מרגיש נרדף: 'קו הנקמנות האישית של "הארץ" כנגד עסקיו של פישמן ידוע לכל', ממנה בנימיני לאמץ את טענות פרקליטי פישמן בלי לבחון אם זו טענה שיש לה בסיס, או שהיא חלק ממסע השתקה והפחדה שהם מנהלים כנגד העיתון.

4. מירב ארלוזורוב, המתוארת כמי ש"חתומה" (אינסיונאציה שכאילו לא ארלוזורוב באמת כתבה) על כתבה (אגב, לא "כתבה" אלא מאמר, ומותר ל"עין השביעית" לדעת שאלו שני דברים שונים) שעסקה "בשתיקת הגורמים המוסדיים על התנהלותו של פישמן בפרשת הלירה התורכית", אינה אלא אותה מירב ארלוזורוב "שעזבה לפני כמה שנים את 'גלובס' בטונים צורמים, ולטענת פישמן היא פועלת 'ממניעים של נקמנות, המשתלבים עם הקו של עיתון "הארץ"'. אם בנימיני ו"העין השביעית" היו מתעניינים בשאלה מהם ה"טונים הצורמים" שבפרישתה של מירב ארלוזורוב, לפני שבע שנים, מ"גלובס", הם היו מוצאים שארלוזורוב, שהיתה כמשך כמה שנים עיתונאית מצטיינת ב"גלובס", התפטרה ועברה ל"הארץ". "גלובס" סירבו לשרר לטובתה את רכיב הפיצויים שבפוליטת הביטוח הפנסיוני שלה. לרגע נניח בצד דיון שאולי "העין

השביעית" צריך לנהל על ניירות עיתונאים בין אמצעי תקשורת בעולם של חוזים אישיים, ואולי להעלות תהיות על ההתנהגות של "גלובס", אבל האם "העין השביעית" בעצם אומר שהדרך של אליעזר פישמן להשתיק ביקורת עיתונאית כלפיו היא לא לשלם פיצויים לעיתונאים פורשים, ואז, אם בעתיד יכתבו עליו ביקורת עניינית ומוצדקת, "העין השביעית" תקבל את הטיעון שאין צורך לברוק את הביקורת לגופה, אלא מספיק לפסול אותה בשל זהות מי שכתב אותה, עיתונאי שבעבר פישמן סירב לשחרר לו כספי פיצויים?

5. "הפסדיו העצומים של פישמן כתוצאה מההימור הכושל על הלירה התורכית היו, ללא ספק, סיפור עיתונאי ענק, שראוי לסיקור נרחב", כותב בנימיני, אבל מיד מוסיף: "לא רק עיתונאים רגישים ב'גלובס' חשו בריח חריף של שמחה לאיד". אולי מה שדווקא בלט כאן הוא ההפך? עיתון אחד שמדווח על "סיפור עיתונאי ענק", וכל היתר משרתים את יחסייה עם פישמן במקום את הקוראים ומעלימים אותו ככל שיוכלו?

6. וכאשר איתן אבריאל כותב על כך מאמר (ונכון, עושה מעשה "אסור" וחורר לטריטוריה של "העין השביעית" ועוסק בביקורת העיתונות), בנימיני, שכמה שורות קודם לכן מאשר ש"גלובס" נהגו בסיפור הלירה התורכית בצורה בלתי עיתונאית ולא אתית, מאמץ את טענת "גלובס" שיש איוו בעיה במאמר של אבריאל. ברור שאין שום בעיה כזאת.

7. בנימיני מתאר את הטיפול העיתונאי המוגזם והמוטה של "גלובס" בתוצאות סקר TGI, אבל הוא לא טורח לציין שתגובת "הארץ" ו"דה מרקר" היתה אך ורק בכלים פרסומיים, ובשום אופן לא בכלים מערכתיים. ברור, אילו בנימיני היה כותב שבעוד ש"הארץ" מנהל את התחרות בכלים פרסומיים לגיטימיים ולא רותם את המערכת לצרכים עסקיים, בעוד ש"גלובס" עושה זאת בעקביות, כל הכתבה שלו היתה צריכה להפוך לכתב קטגוריה על "גלובס" וסנגוריה על "הארץ". האם זה המקום לומר שגישה כזאת מנוגדת לאתוס של "העין השביעית" מסיבות ידועות, שאותר על הפירוט שלהן כאן?

8. ועוד פסק הלכה מירושלים: מאמר של אורן פרנק, מנכ"ל מאקאן אריקסון שהוא גם הפרסומאי של "דה מרקר", שבסך-הכל מתאר את ההתנהגות הבלתי אתית של "גלובס", אשר גם מתוארת בכתבה של רן בנימיני, וזכה לתואר "תקדים חדשני", ומהו התקדים? "בעל משרד פרסום של עיתון מפרסם אצלו מאמר נגד עיתון מתחרה". מה לא בסדר כאן? כבר איתן אבריאל, העורך של אותו עיתון, פרסם, כאמור, מאמר כזה.

9. ולבסוף ציטוט אנונימי של כתב ב"דה מרקר" שאומר: "כל המלחמה הזאת נראית לי לא לעניין. יש כאן יריבות בין שני אנשי עסקים, אבל גם התלהבות של העיתונאים". בין אם זה ציטוט אמיתי, ובין אם זאת המצאה של רן בנימיני, זאת אמירה שקרית. אין שום יריבות עסקית ביני לבין אליעזר פישמן. הוא היה נותר בעיני אחד מאנשי העסקים המבריקים והמרתקים בישראל. הביקורת היחידה שיש לי עליו היא ההשלמה שלו (בהנחה שאין זאת יוזמה שלו) עם ההתנהגות המצערת והבלתי אתית של מערכת "גלובס" כלפי "הארץ" ו"דה מרקר" (אגב, גם כלפי עניינים אחרים שאינם קשורים אלינו, אבל שיש בהם אינטרסים עסקיים של פישמן). גם אין כל יריבות בין "דה מרקר" לבין

אליעזר פישמן. "דה מרקר" כותב על פישמן הרבה מאוד, ביחס ראוי להיקף עסקיו העצום, והדיווח על ההפסדים בלירה התורכית לא חרג מכך.

• • •

ההתנהגות של "גלובס" כלפי "הארץ" לא היתה תמיד כזאת, אבל היא גם לא התחילה עם הפצת ספר הילדים "כמה טוב שיש רב", כפי שכותב בנימיני. ההתנהגות הזאת התחילה מאז ש"דה מרקר" קם בשנת 2000 כאתר מידע עסקי ובכך איים על המונופול של "גלובס". מאז לא החמיץ "גלובס" שום הזדמנות להשתמש בדפיו כדי לפגוע (על-פי הבנתו) ב"הארץ". הפסדים רבעוניים של חברה קיקיונית ש"הארץ" היה שותף לה (בשנים 2001, 2002), "וואלה", קיבלו דיווחים בעמוד הראשון של "גלובס" כאילו היתה "וואלה" לפחות "אי.די.בי.", ולמרות שגם "בוק" שותפה בחברה, תמונה שלי היתה חלק בלתי נפרד מן הדיווח. והיו דברים נוספים רבים.

אילו "העין השביעית" ורן בנימיני היו עושים רק חצי עבודה עיתונאית, הם לא היו מחמיצים את כל הידיעות בחתימת "כתב גלובס" שפורסמו ב"גלובס" כדי להכפיש את "הארץ". הן היו כל-כך בלתי עיתונאיות שכתבי "גלובס", שאלי ציפורי הטיל עליהם לכתוב אותן, סירבו לחתום עליהן בשםם. איך דבר כזה נעלם מן העיתון שעוסק באתיקה עיתונאית?

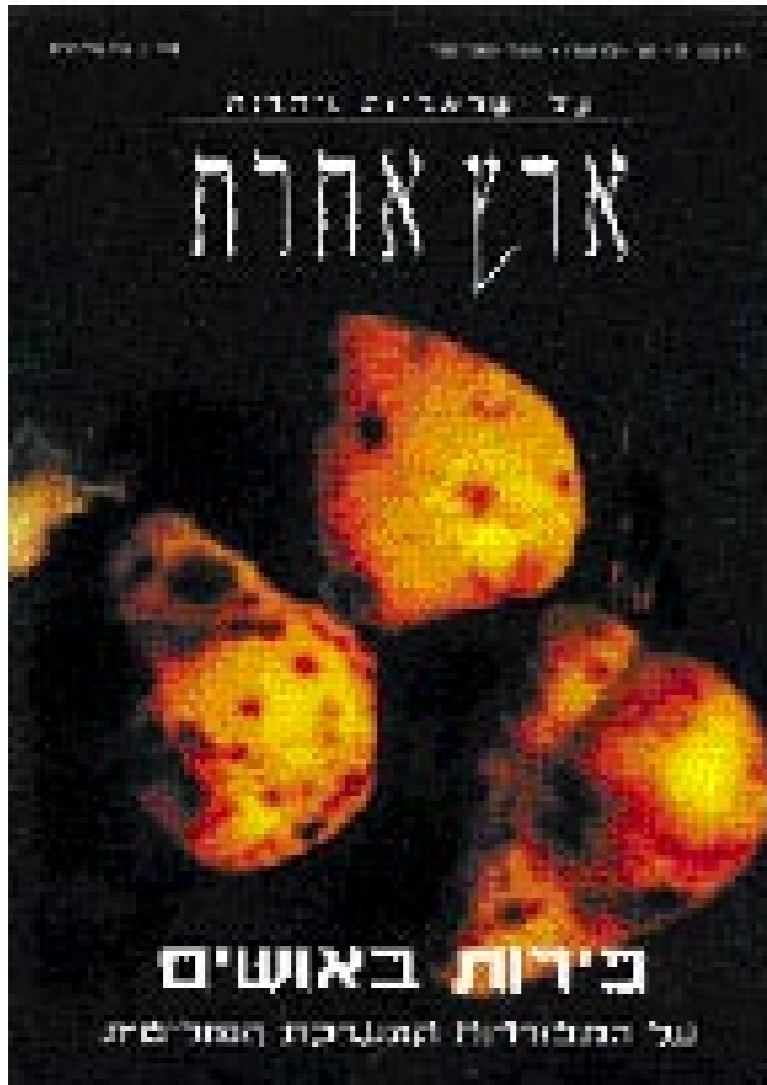
כדי ש"העין השביעית" יהיה ראוי ליומרה שהוא נטל על עצמו, אני חושב שאתה צריך לחזור כך מן האשמות הלא מבוססות שהטחת ב"הארץ" וב"דה מרקר" בטור שלך, ולהטיל על רן בנימיני לכתוב מחדש את הכתבה שלו.

חשובו של בניין ח"כ בנובמבר 2006

למכתבך מה3 בחודש, הריני להשיב:

1. "דה מרקר" רתם את עמודי המערכת שלו לצרכים שיווקיים, במסגרת מאבקו העסקי ב"גלובס", בין השאר במקרים שלהלן:
 - פרסום כתבה המבשרת על הופעת הספר "כמה טוב שיש רב" (30 במרץ 2006).
 - פרסום מאמר של איתן אבריאל, "יום הכיפורים של העיתונות הכלכלית" (28 במאי 2006).
 - פרסום מאמר של אורן פרנק (30 באוגוסט 2006).
 - היקף הסיקור של הסתבכות פישמן עם הלירה התורכית ואופי הכותרות שניתנו לידיעות בנושא זה (רוגמאות: "מקורות בנקאיים: היתה פריחה", 28 במאי 2006; "הכל הימורים", 1 ביוני 2006; "המהמר", 1 ביוני 2006).
 - פרסום כתבה (לא מודעה פרסומית) המכחישה את נתוני סקר TGI ("הארץ", 27 ביולי 2006).
2. הנתונים האלה היו בסיס עובדתי מוצק לאופן שבו סוקרה היריבות העסקית בין "דה מרקר" ל"גלובס" ב"העין השביעית".
3. הערתך על אמינות הציטוט האנונימי שמופיע בכתבה עושה עוול לכתב צעיר והגון שברק ללא משוא פנים את הנושא, אך היא אינה חריגה בסגנון מכתבך כולו. כפי שידוע לך, מי שעשה מעשה מגונה ופירבק מרואיינים היה דווקא "דה מרקר".
4. כפי שאתה רואה, אני נמנע מלהיגרר אחרי סגנוןך.

גיליון 36

זו
 משה שלגיטימי בעיניך לא בהכרח לגיטימי בעיני זולתך, ולצורך
 העניין הנדון בינינו – בוודאי שמה שנראה לגיטימי בעיני "דה מרקר"
 אינו נראה לגיטימי בעיני "גלובס". והרי הכתבה שעליה אתה מלין
 הביאה, בראש וראשונה, את ההשגות שיש לשני כלי התקשורת זה
 על זה.
 אתה סבור שלגיטימי שעורך אתר "דה מרקר" ישלח בעיתונאי
 "גלובס" על האופן שבו סיקרו את פרשת המניות של פישמן – והם
 סבורים שזו התנהגות בלתי לגיטימית. אתה סבור שאין כל פסול
 במאמר שפרסם אורן פרנק – והם גורסים שיש בכך חצייה בוטה של
 הקו האמור להבדיל בין מערכת העיתון לפרסומאי שלו. אתה גורס
 שפרסום למעלה מ-25 כתבות ומאמרים על הפסדי הממון של פישמן
 הוא סיקור עיתונאי הולם – והם טוענים שיש בהיקף הזה, ובסגנון
 הסיקור – "המהמר"; "הכל הימורים"; "קוינו תורכי"; "עזריאלי מחלץ
 את פישמן מהבוץ"; "פישמן מחלץ מזומנים מן הגורן ומן היקב"; "האם
 איש העסקים אליעזר פישמן ניצל מידע פנים?"; "מקורות בנקאיים
 על הפסדי הענק של פישמן: היתה פדיחה?"; "האם פישמן הסתבך
 גם עם שוק ההון?" – הטיה מכוונת שמקורה בתחרות עסקית בין
 שני כלי התקשורת. אתה מציג את הידיעה על פרסום ספר הילדים
 כנוהג מקובל ולחיוק טענתך אתה מזכיר כי ידיעה נאמר שהספר
 הוא "מהלך שיווקי" ו"תוכן שיווקי בספרות ילדים" – והם סבורים
 שזו היתממות.
 לרן בנימיני היה אפוא יסוד מוצק לתאר כפי שתיאר את גלישת
 התחרות העסקית בין "דה מרקר" ו"גלובס" לעמודי המערכת.
 התיאור שלו הציג בעיקר את עמדות שני הצדדים ושילב, פה ושם,
 את מסקנותיו על צדקת טענותיהם. הוא עשה זאת לאחר שטרק את
 כלי התקשורת הנידונים ולאחר ששוחח עם עיתונאים ועורכים
 המועסקים בהם. התמונה שהצטיירה היא של הרדיות ברת ימית
 המערכת העיתונאית למאבק העסקי.
 למקרא מכתביך חזרתי ושאלתי את עצמי אם טעינו. לרגע חשבתי
 שאולי עשינו לך עוול כשניסחנו את המאבק העסקי בין "דה מרקר"
 ל"גלובס" במונחים של תחרות אישית בינך לבין אליעזר פישמן.
 לאחר קריאה נוספת, איני בטוח בכך; שהרי במכתבך הראשון אתה
 מצדיק, מבלי משים, את הכותרת שנתנו לכתבה: "הוא התחילו"; אתה
 מאשים את פישמן בהשלמה (אם לא בייחוס) ההתנהלות העיתונאית
 הנפסדת של "גלובס", ואתה מאשים את "גלובס" כמי שהתחיל
 במאבק הבלתי אתי ב"דה מרקר" מרגע הקמתו.
 ומלה נוספת על "הירות עיתונאית". איני יודע מה ההבדל בין
 "הירות סתם ל"הירות עיתונאית". בעצם העיסוק העיתונאי יש מידה
 של "הירות", שכן העיתונאי מתיימר לתקן את העולם ובשם שליחותו
 זו הוא שופט את הזולת. אם כוונתך לכך – ניהא. אנחנו ב"העין
 השביעית" איננו מלאכים ואיננו מתיימרים להיות עיתונאים-על. כל
 מה שאנחנו עושים הוא להשתמש בכלים העיתונאיים המקובלים כדי
 לסקר את עולם העיתונות הישראלי. לפעמים אנחנו מועדים וכשכך
 קורה איננו נרתעים להודות בטעויותינו ולפרסם התנצלות, במידת
 הצורך. לא השתכנעתי שבנשוא ההתכתבות בינינו שגינו. ■

הכנסת
 חידוש
 עיתונות

www.acheret.co.il

אורטון מאושים רחמי כהן מראשית המהפכה

מיוזם על ידי גלובס ואתר דה מרקר. עיתונות ופיקוח

תשובתו של בנימין ח'4 בדצמבר 2006

מה שלגיטימי בעיניך לא בהכרח לגיטימי בעיני זולתך, ולצורך
 העניין הנדון בינינו – בוודאי שמה שנראה לגיטימי בעיני "דה מרקר"
 אינו נראה לגיטימי בעיני "גלובס". והרי הכתבה שעליה אתה מלין
 הביאה, בראש וראשונה, את ההשגות שיש לשני כלי התקשורת זה
 על זה.

אתה סבור שלגיטימי שעורך אתר "דה מרקר" ישלח בעיתונאי
 "גלובס" על האופן שבו סיקרו את פרשת המניות של פישמן – והם
 סבורים שזו התנהגות בלתי לגיטימית. אתה סבור שאין כל פסול
 במאמר שפרסם אורן פרנק – והם גורסים שיש בכך חצייה בוטה של
 הקו האמור להבדיל בין מערכת העיתון לפרסומאי שלו. אתה גורס
 שפרסום למעלה מ-25 כתבות ומאמרים על הפסדי הממון של פישמן
 הוא סיקור עיתונאי הולם – והם טוענים שיש בהיקף הזה, ובסגנון
 הסיקור – "המהמר"; "הכל הימורים"; "קוינו תורכי"; "עזריאלי מחלץ
 את פישמן מהבוץ"; "פישמן מחלץ מזומנים מן הגורן ומן היקב"; "האם
 איש העסקים אליעזר פישמן ניצל מידע פנים?"; "מקורות בנקאיים
 על הפסדי הענק של פישמן: היתה פדיחה?"; "האם פישמן הסתבך
 גם עם שוק ההון?" – הטיה מכוונת שמקורה בתחרות עסקית בין
 שני כלי התקשורת. אתה מציג את הידיעה על פרסום ספר הילדים
 כנוהג מקובל ולחיוק טענתך אתה מזכיר כי ידיעה נאמר שהספר
 הוא "מהלך שיווקי" ו"תוכן שיווקי בספרות ילדים" – והם סבורים
 שזו היתממות.

לרן בנימיני היה אפוא יסוד מוצק לתאר כפי שתיאר את גלישת
 התחרות העסקית בין "דה מרקר" ו"גלובס" לעמודי המערכת.
 התיאור שלו הציג בעיקר את עמדות שני הצדדים ושילב, פה ושם,
 את מסקנותיו על צדקת טענותיהם. הוא עשה זאת לאחר שטרק את
 כלי התקשורת הנידונים ולאחר ששוחח עם עיתונאים ועורכים
 המועסקים בהם. התמונה שהצטיירה היא של הרדיות ברת ימית
 המערכת העיתונאית למאבק העסקי.
 למקרא מכתביך חזרתי ושאלתי את עצמי אם טעינו. לרגע חשבתי
 שאולי עשינו לך עוול כשניסחנו את המאבק העסקי בין "דה מרקר"
 ל"גלובס" במונחים של תחרות אישית בינך לבין אליעזר פישמן.
 לאחר קריאה נוספת, איני בטוח בכך; שהרי במכתבך הראשון אתה
 מצדיק, מבלי משים, את הכותרת שנתנו לכתבה: "הוא התחילו"; אתה
 מאשים את פישמן בהשלמה (אם לא בייחוס) ההתנהלות העיתונאית
 הנפסדת של "גלובס", ואתה מאשים את "גלובס" כמי שהתחיל
 במאבק הבלתי אתי ב"דה מרקר" מרגע הקמתו.

ומלה נוספת על "הירות עיתונאית". איני יודע מה ההבדל בין
 "הירות סתם ל"הירות עיתונאית". בעצם העיסוק העיתונאי יש מידה
 של "הירות", שכן העיתונאי מתיימר לתקן את העולם ובשם שליחותו
 זו הוא שופט את הזולת. אם כוונתך לכך – ניהא. אנחנו ב"העין
 השביעית" איננו מלאכים ואיננו מתיימרים להיות עיתונאים-על. כל
 מה שאנחנו עושים הוא להשתמש בכלים העיתונאיים המקובלים כדי
 לסקר את עולם העיתונות הישראלי. לפעמים אנחנו מועדים וכשכך
 קורה איננו נרתעים להודות בטעויותינו ולפרסם התנצלות, במידת
 הצורך. לא השתכנעתי שבנשוא ההתכתבות בינינו שגינו. ■

הכתב של שוקן ח'21 בנובמבר 2006

אם בפרסום הכתבה הבלתי עיתונאית בעליל "הוא התחילו",
 ובעקבותיה הטור שלך "הכה את המתחרה בכיסו", בגיליון הקודם
 של "העין השביעית", עשית מעשה מגונה, כפי שכתבתי לך ביום 3
 בנובמבר, תשובתך מיום 20 בנובמבר מוסיפה חטא על פשע, והיא
 תשובה יהירה מ'אנר' כ"כתבת", ולכן זאת אמת".

בכל הדוגמאות שהבאת אין שום היבט של "ידיעות ומאמרים
 שחזותם עיתונאית, שאינם אלא חלק ממסעי שיווק תוקפניים
 שנועדו לפגוע בעיתון המתחרה".

1. הידיעה (לא הכתבה) בת 117 מלים על הופעת הספר "כמה
 טוב שיש רב" לא שונה מיריעות דומות רבות שמתפרסמות בעיתונות
 על מהלכים שיווקיים של פירמות במשק. זה אחד מנושאי הכיסוי
 המובהקים של "דה מרקר". בשורה הראשונה של הידיעה הקצרה
 נאמר שהוצאת הספר היא "מהלך שיווקי", ובשורה השנייה של
 הידיעה נאמר שהספר הוא "תוכן שיווקי בספרות ילדים". אין בפרסום
 הידיעה הוצאת שום פסול עיתונאי.

2. על המאמרים של איתן אבריאלי ואורן פרנק כתבתי לך
 כמכתבי הקודם. אין שום פסול אתי בפרסום המאמרים האלה. האם
 כשב"ידיעות אחרונות" מתפרסם מאמר בגנות רכישת 25% ממניות
 "הארץ" על-ידי "דומונט" זה בעצם חלק ממסע שיווק תוקפני, או
 שזאת ביקורת לגיטימית (שהיה רצוי, אמנם, שתשען גם על עובדות
 נכונות)? אבל מאמר המגנה את הטיפול (ש"העין השביעית" אומר
 שהוא כושל) של חלק מן העיתונים בפרשת הלירה התורכית אינו
 יכול להיות ביקורת לגיטימית?

3. כל הפרסומים ברבר פרשת הלירה התורכית שצינת
 עומדים בכל כללי האתיקה העיתונאית. לא מספיק שתזרוק לחלל
 3 "דוגמאות" לטענה הבסיסית של הכתבה, זה חלק מן היהירות
 בתשובה שלך, אתה צריך לנמק מה לא בסדר בדיווחים האלה של
 "דה מרקר". לא עשית זאת כי אין בדיווחים האלה כל פסול.

4. הידיעה על הגידול בתפוצה המשולמת של "הארץ", בניגוד
 ל-TGI, היא ידיעה עיתונאית רלבנטית. גם כן כמו ידיעות עיתונאיות
 רבות אחרות. גם כאן אינך מסביר מה לא אתי בפרסום הזה, ומהו כאן
 "מסע שיווק תוקפני שנועד לפגוע בעיתון המתחרה".

● ● ●
 לכן אין שום "בסיס מוצק" לאופן שבו סוקרה היריבות העסקית
 בין "דה מרקר" ל"גלובס" ב"העין השביעית", כפי שאתה כותב, ואין
 שום סיבה לשביעות הרצון העצמית היהירה שלך. טעיתם, נכשלתם,
 סילפתם במזיד: אחד מאלה הוא מה שקרה.
 אני כופר בכך שאין משוא פנים ב"העין השביעית". היהירות
 וההתנשאות שלכם הביאה למשוא פנים כלפי עצמכם וליהירות כלפי
 האמת. אולי דרושה גם הסתכלות ביקורתית פנימה?
 אני מבקש שמכתבי הראשון יפורסם בגיליון הקרוב של "העין
 השביעית" כתגובה לכתבה. אם תחליט לפרסם גם את מכתב
 תשובתך, אני מבקש שתפרסם גם את מכתבי זה.

של מי באמת הארץ הזאת?

שנתיים ימים התכנסו אינטלקטואלים ערבים ויהודים, אזרחי
ישראל, כדי לנסח אמנה שתגדיר את זהות המדינה באופן
שיהיה מקובל על כולם.

הניסיון נכשל.

על החיפוש, התסכולים והכאב - קראו בספר

של מי הארץ הזאת?
מסע לניסוח אמנה יהודית-ערבית בישראל,
בעריכת העיתונאי עוזי בנימין.

לחנות הספר:

טל': 1-800-20-2222

או דוא"ל: orders@idl.org.il

להודות הערך 'משבר':

www.idl.org.il

מכון ביטחוני לחקר יהודים-ערבים